

Onsdagen den 6 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 30 Mars.

§ 2.

Föredrogos de vid sista sammanträdet bordlagda Kongl. Maj:ts nådiga propositioner, nemligen:

1:o) angående åtskilliga frågor rörande postväsendet;

2:o) angående bemyndigande för Kongl. Maj:t att, till uppförande af ett nytt posthus i Stockholm använda erforderligt belopp af postverkets öfverskottsmedel för innevarande och nästföljande år;

3:o) angående beviljande åt storbritanniske undersåterne Audley C. Gosling och Hugh C. Smith af vissa förmåner i och för jernvägsanläggning mellan Frövi och Ludvika; samt

4:o) om öfverlåtelse under full eganderätt åt Stockholms stads och läns kurhusinrättning af den till samma inrättning upplåtna egendom å Kungsholmen;

Den förstnämnda af dessa Kongl. Maj:ts Propositioner hänvisades till Bevillnings-Utskottet och de öfriga till Stats-Utskottet.

Vidare föredrogs Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelse, angående uppskof med behandlingen af det från sistlidne riksdag hvilande förslag till ny Föreningsakt emellan Sverige och Norge.

Lades till handlingarne; skolande Riksdagens Kanslideputerade genom utdrag af protokollet underrättas om denna skrifvelses innehåll, att iakttagas vid riksdagsbeslutets uppsättande.

§ 3.

Bordlades andra gången nu föredragna:

Konstitutions-Utskottets Utlåtanden N:is 5—7;

Banko-Utskottets Memorial N:is 6 och 7; och

Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 27 och 28.

§ 4.

Föredrogs Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 17), i anledning af motion om underdånig hem-

ställau till Kongl. Maj:t, att en författning måtte utfärdas i fråga om beskaffenheten af och tillsynen å ångkittlar och ångpannor.

Härvid anförde

Friherre Fock: Herr Bergström har väckt motion derom, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och till efterrättelse utfärda allmän författning, angående beskaffenhet af och tillsyn å ångkittlar och ångpannor till förekommande af olyckshändelser genom desamma begagnande. Detta Herr Bergströms förslag berör likväl endast en del af den viktiga lagstiftning, som tillhör den s. k. sundhetspolitien, och jag föreställer mig att, om skrifvelse i ämnet skulle till Kongl. Maj:t aflätas, man då icke borde utslutande fästa sig vid en enda grupp af olyckshändelser, såsom lagstiftningsföremål, utan taga frågan litet mera i dess allmänlighet. Man har i andra länder temligen fullständiga lagstiftningar i dessa ämnen, och jag tager mig friheten i detta afseende nämna de föreskrifter, som äro gifne till skyddande af sådane arbetares lif och helsa, hvilka äro sysselsatta uti s. k. insalubra fabriker, eller sådana hvilka bearbeta osunda eller för helsan menliga ämnen, äfvensom föreskrifter af likartad beskaffenhet rörande dem, hvilka sysselsättas i så kallade gående verk, såsom qvarnar, sågverk, tröskverk o. s. v. hvarest, såsom vi nogsamnt känna, ofta nog olyckor af högst behjertansvärd beskaffenhet inträffa. Mig synes alltså, som om frågan borde tagas i något större omfattning, än nu blifvit föreslaget, i fall den skall göras till föremål för skrifvelse till Kongl. Maj:t.

Om vi nu gå till motionärens framställning, så är derutinnan föreslagen en allmän författning angående beskaffenhet af och tillsyn å ångkittlar och ångpannor, utan denna föreslagna allmänna författning har Utskottet föreslagit sådana inskränkningar, som skulle göra densamma ännu mera ensidig, än den blifvit af motionären framställd. I fråga om stadganden rörande ångpannor äro trenne omständigheter att taga i betraktande. Den första är, att ångpannan, innan den lemnas ut från fabriken, skall vara behörigen pröfvad, såväl i afseende på konstruktion, som i afseende på hållbarhet och styrka. Den andra omständigheten är, att genom periodiskt återkommande besigtningar, visshet vinnes derom, att ångpannan icke förlorat, utan fortfarande bibehåller de nödiga egenskaperna. Den tredje och viktigaste omständigheten är den, att man kan vara förvissad derom att ångpannan under det hon begagnas blifver fullkomligt väl skött. Jag tror nemligen, att alla ångpannekonstruktörer skola vara fullkomligt ense derom, att det icke är möjligt att konstruera en ångpanna på det sätt, att den icke kan sprängas genom vårdslöshet och ovarsamhet vid begagnandet, och konstateradt är, att, ju starkare och bättre ångpannan är, desto mer förödande blir explosionen, i fall en sådan inträffar. Derfor är det ock af aldra högsta vikt att pannorna väl och omsorgsfullt skötas af deruti kunnige personer, för att man skall kunna ega någon säkerhet mot olyckors inträffande.

Allt detta synes motionären hafva uppfattat, men om man nu granskar Utskottets framställning i ämnet, så synes det icke hafva legat alldeles så klart för Utskottet, då detsamma visserligen tillstyrkt en författning

angående hvad som bör iakttagas beträffande ångpannor och ångkittlar, men att dock sådana af mindre rymd från dessa föreskrifter undantagas, Den slutsats man härutaf kan draga blir naturligen den, att den, som blir ihjelslagen vid en explosion af en mindre ångpanna, han ligge så att säga ogild. Enligt Utskottets, i motiveringen förekommande, resonnement skulle med mindre ångpannor och ångkittlar förstås sådana, som hafva 50 à 60 kubikfots fattningsrum, d. v. s. i mera populär form uttryckt, 500 à 600 kannors rymd, men dessa äro, enligt min åsigt, ej så små, och åtminstone tillräckligt stora för att åstadkomma rätt beklagansvärda olyckshändelser. Vidare heter det i Utskottets hemställan, att tillika må tillses, "att kontrollerna, som komma att stadgas, förorsaka industrien så ringa olägenheter som möjligt." Detta är ett särdeles sväfvande uttryck, och den minsta olägenheten förorsakas naturligtvis af alldeles ingen besigtning, hvadan det torde vara svårt att kunna förutsäga hvar gränsen bör förläggas. Jag för min del kan ej fatta huru detta skall tillgå, och lika litet lärer väl Kongl. Maj:t och hvarje annan som helst kunna bestämma hvad som är det rätta härutinnan. Ytterligare säger Utskottet, "att periodiskt återkommande besigtningar, derest de anses erforderliga, icke må medföra synnerliga kostnader eller åstadkomma hinder i den rörelse, der redskapen användes". Detta vill med andra ord säga, att, om en förnyad besigtning skulle misstänkas kunna medföra några kostnader, så skulle icke någon besigtning företagas, och härigenom skulle, såsom jag redan förut påpekat, kunna inträffa att man saklöst finge slå armar och ben af folk, genom en exploderande ångpanna, hvarå man undandragit sig besigtning, endast derföre att en sådan skulle orsaka någon kostnad. Vill man ändamålet, så måste man äfven vilja medlen, och i nu förevarande fall är det sannerligen icke skäl att vilja något endast till hälften.

Slutligen har Utskottet icke heller nämnt ett ord om skötseln af ångpannan, eller föreslagit något slags ansvar för deras vanvårdande, hvilket dock, såsom jag redan förut tagit mig friheten anmärka, är af yttersta vikt vid bedömande af hit hörande frågor.

I betraktande af det skick, hvori frågan nu är; då jag inser de olägenheter som Utskottets förslag skulle medföra och då jag väl känner den omsorg, hvarmed våra ångpannekonstruktörer fullborda sina arbeten, samt då slutligen de olyckshändelser, som inom vårt land egt rum till följd af explosioner af ångpannor och ångkittlar, uppstått nästan uteslutande genom vanvård och vanskötsel af pannorna under det de varit i verksamhet, derom Utskottet dock icke nämnt ett ord, eller till förhindrande hvaraf Utskottet icke föreslagit någon åtgärd, så finner jag mig föranlåten att yrka afslag å Utskottets förevarande Utlåtande.

Herr Lindberg: Äfven jag delar den åsigten, att det nu föredragna Utlåtandet bör af Kammararen ogillas, dock icke af samma skäl, som Friherre Fock anført, utan derföre att de föreslagna besigtningarne, hvilka han icke funnit vara nog vidsträckta, enligt min åsigt äro af alldeles ingen nytta, utan blott förorsaka olägenheter och trakasserier. Olyckor genom ångpanne-explosioner äro här i vårt land jemförelsevis ganska sällsynta, och detta härleder sig företrädesvis dels deraf, att våra ångpannor tillverkas af bättre materiel än utlandets, och dels deraf, att

de erhålla en mycket noggrannare och bättre skötsel, än hvad man i utlandet egnar dylika apparater. Orsaken hvarför Utskottet undantagit smärre ångpannor från de föreslagna besigtningarne synes mig sannolikt vara den, att dessa icke behöfva alla de säkerhetsapparater, hvarned större ångmaskiner äro utrustade, såsom t. ex. säkerhetsventiler och glasrör m. m. Dessa smärre ångpannor begagnas i brännerier, och dessutom till en hel mängd andra ändamål, ganska ofta på orter, långt bort belägna från fabrikena, och från ställen, hvarest sakkunniga besigtningmän kunna stå att erhålla. Vill någon nu anlägga ett bränneri eller någon annan industriell verksamhet, hvartill en ångmachin behöfves, så är det naturligt att ångapparaten först undergår pröfning och besigtning vid fabriken innan den lemnas ut till begagnande, men sedan den väl kommit till ort och ställe, huru skola väl de föreslagna, periodiskt återkommande besigtningarne kunna verkställas, i fall besigtningmän, såsom mångenstädes kan vara fallet, icke finnas på närmare håll än 20 mil? Man bör nemligen besinna att det icke är så lätt att påträffa personer, som äro i detta fall fullt kompetenta, ty det är icke nog att de hafva theoretisk insigt uti allt hvad till ångmaskinskonstruktionen hörer, utan härtill fordras kanske företrädesvis i främsta rummet att de äro praktiskt duglige män, som från den synpunkten förmå med full säkerhet bedöma den maskin, hvarom fråga är. Utskottet har visserligen föreslagit att dylika besigtningar icke skola åstadkommas hinder i den rörelse, der redskapen användes, men sådant är i många fall alldeles omöjligt att bestämma, eller ens förutse. Det kan ju t. ex. hända att en besigtningssman, aflägsset boende från besigtningorten, lofvar att infinna sig på bestämd dag, men får ofrfall och icke kan infinna sig, då allt blifvit förberedt för besigtningen, fabriken stadnad och ångpannan frigjord o. s. v. Hvem kan väl förutse något dylikt? Emellertid står fabriken stilla och detta måtte väl vara ett hinder i rörelsen, som kan komma att fortfara ganska länge, i fall besigtning nödvändigt måste föregå, innan fabriken åter får sättas i gång.

Såsom jag förut nämnt vill jag helst yrka afslag å Utskottets hemställan, men åtminstone vill jag på inga villkor gå längre i bifall till motionärens framställning än Utskottet redan gjort.

Herr Axel Bergström: Det är ingalunda händelsen, att jag, såsom den förste talaren syntes vilja antyda, betraktat den författning, hvarom jag väckt förslag, till förekommande af olyckshändelser genom begagnande af ångkittlar och ångpannor, såsom något i lagstiftningsväg fristående och afskiljdt, samt dymedelst förbisett det nära sammanhang hvari en dylik författning komme att stå till den allmänna sundhets- och säkerhetspolitirätten, hvaraf samma författning skulle utgöra en integrerande del. Tvärtom har jag både insett och uttalat sådant, i det jag karakteriserat den föreslagna författningen såsom tillhörande sundhetspolitien och särskildt den del deraf, som afsåge att skydda den enskilde och hans kroppsliga välbefinnande mot faror, hvilka han icke af egen kraft förmådde afvärja. Såsom en företrädesvis vigtig underafdelning af nyssnämnda del af sundhetspolitien, har jag vidare uppgifvit lagbestämmelsen angående de särskilda näringar och yrken, hvilkas utöfvande medförde våda för deri anställda arbetares och närboendes lif och helsa, samt jem-

väl uttalat min öfvertygelse, att nämnda underafdelning af sundhetspolitien, hvilken tillika utgjorde en del af säkerhetspolitien, antagligen komme att förr eller sednare blifva föremål för en systematisk lagstiftning, hvilken finnes desto mera af behovet påkallad, som den oinskränkta näringsfrihet, vårt land åtnjöte, oupphörligt framkallade nya industriella företag, hvilka i sundhetens intresse finge öfvervakas. Anledningen, hvarföre jag med en sådan öfvertygelse likväl icke föreslog en fullständig och systematisk lagstiftning i fråga om de så kallade *insalubra* yrkena med hvad dermed eger sammanhang, var att jag, såsom jemväl i min motion finnes nämnt, ansåg en dylik lagstiftning icke vara möjlig förr än enstaka fält deraf blifvit bearbetade, på sätt i vissa fall redan skett. Då nu de näringar och yrken, hvilka i sin tjenst begagna ångkraften, bilda ett ganska vidsträckt sådant fält; ansåg jag lämpligast, att en lag angående kontroll å tillverkning och skötsel af ångpannor först komme till stånd. Närmaste anledning till detta val var dock den omständighet, att en större industri-idkare i södra Sverige, efter min uppfattning, fullständigt ådagalade behovet af lagbestämmelser uti förevarande afseende, och uppmanade mig att medverka dertill, att sådana bestämmelser blefve utfärdade. I och med denna upplysning har jag tillika afbrutit udden i det argument, en annan talare på Stockholmsbänken begagnade mot mitt förslag, då han förklarade, att industrien sjelf icke önskade, än mindre fördrade någon lagstiftning uti den af mig antydda riktning. Redan den omständighet, att förevarande ämne icke faller inom min vanliga tankekrets, borde hafva kommit nämnde talare att antaga, det jag icke af egen drift, utan på uppmaning af någon, som sysselsätter sig med ångkittlar och ångpannor, väckt motion i ämnet, och om än samme talare förnekar behovet af lagliga bestämmelser till förekommande af olyckshändelser genom ångpannor, så finnes många, hvilka lifligt känna och uttala ett sådant behov; i hvilket afseende jag tillåter mig återöpa förhandlingarne inom Svenska Ingeniörföreningen.

Hvad nu angår sjelfva beskaffenheten och formen för min hemställan, så ansåg jag mig icke böra utarbета ett formuleradt förslag till författning i ämnet, dels derföre, att detsamma vore af så specielt teknisk beskaffenhet, att Riksdagen icke lämpligen kunde, eller borde dermed befatta sig, dels ock derföre att ämnet utan all tvekan kunde hänföras till förvaltningen, och således helt och hållet fölle inom Konungens lagstiftningsområde. Jag antog vid sådant förhållande, det vara nog, att, om Riksdagen komme till erkännande af behovet att de talrika olyckshändelser, hvilka i och vid begagnandet af ångpannor jemväl i vårt land inträffa, borde, så vidt sådant genom lagbestämmelser om kontroll och tillsyn kunde ske, i mensklighetens intresse för framtiden förebyggas, Riksdagen inför Kongl. Maj:t uttalade sådant, och anhölle om utfärdande af författning i ämnet. Dervid kunde jag icke föreställa mig, att Kongl. Maj:t skulle vilja i sådana fall, der fara för människors lif eller helse vore ringa eller ingen, genom ett ensidigt reglementerande förorsaka vederbörande näringsidkare betydliga kostnader samt intrång och uppehåll i deras fria verksamhet. En sådan afsigt borde jag anse vara lika främmande för Kongl. Maj:t, som den, jag vågar försäkra det, varit för mig och som den varit för Utskottet. Jag vågade, för att fatta mig kort, förtrösta mig på Kongl. Maj:ts lag-

stiftande vishet, och ansåg derföre både onödigt och olämpligt, att, såsom Utskottet i sitt Betänkande gjort, uppställa restriktioner och vilkor, hvarunder en författning i ämnet borde komma till stånd.

Emot mitt förslag har anförts, att de ångpannor, hvilka tillverkas i vårt land, äro af så solid beskaffenhet, att man icke vid deras begagnande äfventyrar explosion och deraf uppkommande skador å person och egendom. Detta må vara sannt och harva giltighet i fråga om de ångpannor, hvilka tillverkas vid våra stora välkända maskinverkstäder, hvarest de i allmänhet äfven före utlemnandet underkastas erforderlig profning; likasom de ock äro försedda med säkerhetsventiler och andra inrättningar, åsyftande att förekomma explosion. Men jag tager mig friheten erinra, att största delen af de ångpannor och ångkittlar, hvilka begagnas i bränvinsbrännerier, varda, åtminstone i Skåne, tillverkade vid kopparslagareverkstäder, hvilkas föreståndare ega ringa eller ingen insigt i ångtheorien och dess praktiska tillämpning; hvadan de af dem tillverkade redskap icke äro försedda med nödiga säkerhetsinrättningar och till följd deraf föga betryggande mot explosion. Olyckshändelser i bränvinsbrännerier till följd af ångkittelnas sönderspringande äro derföre ganska vanliga. Så läste man t. ex. för någon tid sedan i tidningarne, att genom explosion af ångpanna i ett bränneri i Norra Skåne fem människolif blifvit förspilda; och, om jag ej missninner mig, hade någon tid förut en dylik olyckshändelse vållat förlust af tre människolif. För min del är jag lifligt öfvertygad, att något kan och bör i lagstiftningsväg göras till förebyggande, så vidt möjligt är, af dylika olyckor, hvarigenom medmänniskors lif gå förlorade. Men hvilka lagbestämmelser i detta afseende finnas lämpliga och ändamålsenliga kan Kongl. Maj:t bäst bedöma. För egen del hvarken kan eller vill jag inlåta mig i en rådplägning om beskaffenheten och arten af sådana bestämmelser, hvilka äro af rent teknisk natur.

Om vårt folk vore lika vant som det engelska att hjälpa sig sjelft, så förefunnes icke skäl att påyrka, att staten skrede in och mellankomme med sin lagstiftning; men nu är ty värr förhållandet icke sådant. Såsom bevis på engelska folkets förmåga att sjelf taga sina angelägenheter om hand och vårda sina intressen, tillåter jag mig anföra, hurusom i England, hvarest användande af ångkraften kanske vunnit den största utveckling och utbredning, men lagstiftningen, likasom hos oss, endast stadgat kontroll å ångpannor på passagerarefartyg, bildat sig åtskilliga enskilda bolag i ändamål att genom besigtning och kontroll å ångpannor förekomma faran för explosioner deraf. Det mest kända af dessa bolag, hvilket ock sannolikt utöfvat den största verksamheten, är ett i Manchester befintligt. Detta bolag bildades år 1854 eller 1855 och hade under de första 11 åren af sin tillvaro haft under sin vård omkring 1,400 ångpannor om året. Af detta antal hade under hela tiden endast tvänne exploderat, detta bevisligen af orsaker, som kunnat undanröjas, om egarne till ångpannorna ställt sig de dem af bolaget meddelade föreskrifter till efterriktelse. Detta faktum utgör ju, såsom inom Ingenjörföreningen blifvit anmärkt, ett slående bevis derpå, att profning af ångpannor jemte besigtning derå genom sakkunnig person kan åstadkomma en snart sagdt fullkomlig säkerhet för fara af explosioner. På trakter der-

emot, hvarest icke någon besigtning af pannor eger rum eller ingen kontroll öfver deras skötsel utöfvas, inträffa deremot som oftast explosioner. Under året 1863 inträffade sålunda öfver hela England 43 explosioner af ångpannor, hvarvid 76 personer dödades och 80 sårades.

Den förste ärade talaren yrkade afslag å Utskottets betänkande på skäl, hvilka, enligt min uppfattning, inneburo ett ej uttaladt yrkande af bifall till hvad jag föreslagit. Dessa skäl tillsammans med hvad jag sjelf haft äran nu anföra föranleda mig att uttryckligen yrka, jemte afslag å betänkandet, bifall till min motion. Varder en sådan skrifvelse, som jag föreslagit, af Riksdagen aflåten till Kongl. Maj:t, hyser jag den vissa förhoppning, att en fullt ändamålsenlig och lämplig författning i ämnet skall blifva utfärdad.

Herr Gustafson: Jag må öppet bekänna, att jag anser det i *allmänhet* vara mindre lämpligt, att Riksdagen, vid aflåtande af underdåniga skrifvelser, allt för mycket ingår i detaljer, men förhållanden kunna likväl gifvas, då en större utförlighet och tydlighet i detaljerna må finnas vara på sin plats, så väl i skrifvelsens motivering, som äfven i den så kallade klämman; och i synnerhet torde detta vara lämpligt, då Riksdagen önskar en lagbestämmelse *endast* under vissa förutsättningar och vilkor. Nu har Utskottet, på samma gång det erkänt *nyttan* och *önskvärdheten* af en författning angående beskaffenheten af och tillsynen å ångkittlar och ångpannor till förekommande af olyckshändelser genom desammas begagnande, tillika påpekat *nödvändigheten* deraf, att ångpannor och ångkittlar af mindre rymd från föreskrifterna undantagas, att kontrollerna, som komma att stadgas, förorsaka industrien så ringa olägenheter som möjligt; samt att periodiskt återkommande besigtningar, derest de anses erforderliga, icke må medföra synnerliga kostnader eller åstadkomma hinder i den rörelse, der redskapen användes. Hvad Utskottet sålunda föreslagit har Utskottet velat skola utgöra vilkor för att en författning i ämnet skulle kunna komma till stånd, och, om dessa vilkor icke skulle kunna uppfyllas, har Utskottet för sin del velat att någon författning icke skulle utfärdas. Utskottet har, enligt min åsigt, härutinnan handlat fullkomligt riktigt. Skulle deremot Riksdagen finna att en författning i ämnet borde utfärdas, äfven utan iakttagande af dessa vilkor, ja då kan klämman blifva mycket kortare, och då torde måhända motionärens förslag vara lämpligt. Då jag emellertid tror, att Utskottet sett saken från den rätta sidan, så får jag yrka bifall till Utskottets i ämnet gjorda framställning.

Friherre af Schmidt: Den ärade motionären har uppgifvit, att han på begäran af en industriidkare föranledts att väcka ifrågavarande förslag; men genom hvad tvänne föregående talare anförde, synes dock att bifall till förslaget skulle medföra många olägenheter för industrien i allmänhet. Härvid ber jag att få påpeka, det icke endast den egentlige industriidkaren, utan äfven mången jordbrukare, skulle tillskyndas olägenheter genom ett stadgande, sådant som det ifrågasatta. Vi veta nemligen, hurusom jordbrukare allt mer och mer börjat begagna sig af ångkraft för åtskilliga behof, bland hvilka särskildt må nämnas tröskning.

En hvar kan lätteligen inse, hvilka hinder och svårigheter det skulle möta, om alla dessa lokomobiler skulle tid efter annan besigtigas. Då, såsom nu är fallet, endast en person, hvilken anser ångmaskiner vara vådliga för lif och lem, anhåller att, till förekommande af olycka, vissa försigtighetsmått borde i lag stadgas, så torde detta ensamt icke böra anses såsom tillräckligt skäl för bifall till nu föreliggande förslag, synnerligen som detta skulle medföra icke obetydliga olägenheter.

Äfven vill jag erinra derom, att inom åtskilliga brandstodsbolag finnes föreskrifvet, att ångmaskiner, som äro försäkrade mot eldskada, skola periodvis besigtigas, på det att deras värde efter någon tids begagnande måtte blifva uttrönt. Då det således redan finnes stadgadt om besigtningar i ett hänseende, torde det blifva väl mycket att föreskrifva sådana äfven i ett annat hänseende, deraf ytterligare kostnader skulle blifva en följd. Det lärer äfven falla sig svårt att bestämma hvilka ångpannor och ångkittlar skola anses vara af större eller af mindre rymd, och derföre skall det äfven i många fall blifva tvist underkastadt, huruvida besigtning bör ifrågakomma eller icke.

På grund af dessa samt de af föregående talare anförda skäl yrkar jag derföre afslag å Betänkandet.

Herr Medin: Jag vill icke klandra motionären eller Utskottet, utan håller dem tvärtom räkning för det de velat att försigtighetsmått, den de ansett behöfliga, borde stadgas, på det olyckor genom explosioner måtte förekommas, men jag tror, att hvarje egare af en ångmaskin är så försiktig att han, innan verket sättes i gång, låter noga undersöka pannan. Sådana försigtighetsmått har åtminstone jag alltid iakttagit, i det jag låtit både in- och utvändigt besigtiga ångpannan i mitt bränneri, innan detta satts i gång. Genom ifrågavarande förslag skulle, om det antoges, egare af ångpannor drabbas af icke obetydliga kostnader, ty sådana kunde ju icke undvikas, då det blefve nödigt, att sakkunnige personer från mekaniska verkstäder ärligen reste omkring i vissa distrikt för att verkställa besigtningarne. Genom dessa besigtningar skola olyckor icke heller kunna helt och hållet förekommas, ty, såsom vi alla veta, kan hvilken ångpanna som helst explodera, om ångtrycket blir för starkt. Detta kan förekommas endast genom noggrann tillsyn, och beror således på maskinisten, men icke på besigtningssmannen, ty denne kan dervidlag intet uträtta.

Jag yrkar derföre afslag å detta Betänkande, och finner ett ytterligare stöd för detta yrkande uti hvad den föregående talaren yttrade om de besigtningar å ångmaskiner, som åtskilliga brandstodsbolag föreskrifvit, för utrönande af värdet å desamma. Vi hafva visserligen i allmänna tidningarne understundem läst om olyckor till följd af explosioner, men jag tror att dessa kunna förekommas endast då en hvar, som har tillsyn öfver en ångpanna är försiktig och hjuder till att förekomma olyckshändelser. Jag upprepar derföre mitt yrkande om afslag å detta Utlåtande.

Öfverläggningen var slutad. Propositioner framställdes å derunder gjorda yrkanden och sedan propositionen på bifall till Utskottets hem-

ställan med nej besvarats, blef samma hemställan af Kammaren afslagen.

§ 5.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 18), i anledning af Herr P. Staaffs motion N:o 169, om ändring eller förtydligande i vissa delar af Kongl. Förordningen angående lots- och fyrirättningen i Riket den 9 Juli 1862.

§ 6.

Vid föredragning af Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 6, (i samlingen N:o 19) angående ifrågasatt ändring i gällande bestämmelser rörande trafiken å Statens jernvägar, anförde

Friherre Fock: Ändamålet, hvarföre Kammaren remitterar en motion till Utskott — lärer väl vara att få densamma närmare utredd; men jag kan icke finna att detta skett i förevarande fall. Motionären har nemligen gjort en framställning om, bland annat, nedsättning i fraktkostnaden för tyngre gods; och härtill svarar Utskottet: "Huruvida å Statens jernvägar det minimum i fraktkostnad i allmänhet är funnet, som å ena sidan gör varuafsendare möjligt att trafikera dessa vägar och å den andra bereder statsverket den inkomst, som bör eftersträvas med hänsyn till drift- och underhållskostnad samt nödvändigheten att i allt större mån skaffa tillgångar till annuiteterna å de för dessa vägars anläggande upplåta medel, är Utskottet icke i tillfälle att bedöma." Det är dock just den frågan, som är af vigt att få utredd och besvarad, innan man fattar beslut i ämnet, och en sådan utredning torde Utskottet kunnat lätt nog hafva erhållit, om Utskottet satt sig i förbindelse med Trafikstyrelsen eller rådfrågat andra sakkunniga personer. Det är ju klart att en trafikafgift kan vara så låg att den icke utan förlust för Staten kan sättas lägre. Gör man likväl detta hvad gödningsämnen beträffar, så säger man att det är i jordbrukets intresse. Ja, detta kan visserligen vara sannt; men det är likväl endast till fördel för jordbruket i de trakter, som hafva jernvägskommunikation. Och hvem får vidkännas förlusten, som uppstår genom den alltför låga fraktkostnaden? Ja, den drabbar hela landet, och sålunda få så väl norrländingar som dalkarlar och andra, hvilka icke hafva jernvägar, ersätta densamma. Det synes mig likväl som om de provinser, hvilka ega jernvägskommunikation, deruti hafva en sådan förmån, att de böra ensamma betala fraktkostnaden för det gods, de behöfva forssla å jernvägarne.

Utskottet hemställer, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t begära, att, derest icke "oundvikliga hinder" derför möta, de blandade tågen måtte så ordnas, att större väglängd hvarje dag kan tillryggaläggas. Jag för min del känner inga andra hinder härför än *naturhinder*, och dessa lära icke kunna förekommas genom motioner eller lagstadganden. Vidare har Utskottet föreslagit att fraktnedsättningen skulle gälla "artificiella gödningsämnen, företrädesvis kalk", men det måste mången gång falla sig svårt

att afgöra hvad som bör anses såsom artificiellt gödningsämne. Att anse kalk såsom ett sådant är fullkomligt oriktigt, ty kalk är ett ämne så primitivt som möjligt och nyttjas dessutom till flera andra ändamål än gödning. Jag kan ej heller förstå, hvarföre nedsättningen skulle gälla endast artificiella gödningsämnena och icke lika väl andra sådana. Utskottet säger att, om jernvägarne hafva till ändamål att framkalla mångfaldigad varuproduktion, denna produktion i icke ringa mån betingas deraf, att de råämnena den ena orten saknar, icke belastas med fraktkostnad, som gör täflan med de i detta hänseende af naturen mera gynnade orter omöjlig. Men hvarföre icke då utsträcka den billiga fraktkostnaden till alla andra råämnena, som icke finnas att tillgå öfverallt?

Emot förslaget att de blandade tågen skulle ordnas så, att de ginge hastigare, har jag visserligen ingenting att erinra; men denna fråga synes vara så obetydlig, att Riksdagen enligt mitt förmenande icke bör särskildt därför aflåta skrifvelse till Kongl. Maj:t, och jag yrkar derföre afslag å betänkandet i dess helhet.

Herr Lars Ersson: Jag har begärt ordet för att pyrka afslag till Utskottets Betänkande samt bifall till reservanternes förslag. Men jag ville dock att till detta skulle fogas följande tillägg: — "dels ock att fraktkostnaden på artificiella gödningsämnena äfvensom brännstoff, ved och korngrön varder i möjligaste måtto nedsatt."

För detta yrkande vill jag äfven andraga mina skäl; och skall härvid omnämna förhållandena vid den station, som jag bor närmast och bäst känner till, nemligen Wingåker. Under första tiden efter det jernvägen uppläts för trafiken, kostade en vagnslast spanmål från Wingåker till Stockholm 48 R:dr. Men detta pris kunde ingen afsändare stå ut med, utan man körde allmänt sin spanmål landsvägen till Lippehamn, derifrån den sjöledes fördes till Stockholm. Sedan nedsattes fraktkostnaden till 42 R:dr, men äfven detta var för dyrt, så att spanmålen gick fortfarande samma väg öfver Lippehamn. Men någon tid derefter nedsattes frakten ytterligare till 32 R:dr för vagnslast; och detta verkade så, att numera går all spanmål, som afyttras på Stockholm, från den trakten på jernväg hit till staden. Man bör se till att man icke genom att sätta frakttaxan för hög, derigenom gör jernvägstrafiken omöjlig. För att påpeka en af de många oegentligheter, som finnas i frakttaxan för Statens jernvägar, vill jag anföra följande, hvilket bevisar att för en tid sedan en vagnslast spanmål kostade 10 R:dr mera ifrån Stockholm till Wingåker, än tvärtom. Då jag en gång afsände en vagnslast mjöl hit till Stockholm och här inköpte en vagnslast korn, samt sände detta till Wingåker, fordrades af mig 10 R:dr mera i frakt för 100 centner korn, än för de 100 centner hvetemjöl som sändes hit. Då jag vid stationen efterfrågade orsaken till denna prisskilnad, svarade man, att de icke kunde hjälpa det, emedan Generaldirektören så bestämt. Jag vände mig då till denne och han sade, att när frakttaxan nedsattes ifrån 42 till 32 R:dr gjorde Jernvägsstyrelsen detta för att kunna konkurrera med ångbåtarna, som gingo ifrån Lippehamn i Wingåker till Stockholm, att han icke då kunnat tro, det någon skulle köpa upp spanmål här på platsen för att skicka ut på landet, der-

före var det 10 R:dr högre i taxan till Wingåker ifrån Stockholm, än tvärtom. Nu är emellertid detta oegentliga förhållande rättadt.

Friherre Fock sade nyss, att norrländingar och dalkarlar som ej så mycket kan få begagna sig af våra jernvägar skulle få betala den förlust, som, efter hvad han antog, skulle kunna uppkomma genom fraktnedsättning. Detta kan visserligen synas vara sannt; men jag vill dock erinra, att, om icke, såsom jag sade, nedsättning skett i fraktkostnaden för spanmål, så hade ingen spanmålstrafik uppstått, och då hade norrländingar och dalkarlar icke heller fått någon del i den vinst, som samma trafik inbragt

Hvad beträffar ved, så är det en vara, som med nu gällande frakt-taxa icke kan forslas synnerligen långt på jernväg, emedan det blir alldeles för dyrt. Från min hemort köres största delen af den ved, som kan afyttras, förbi jernvägsstationen Wingåker till Lippehamn — der ligger för närvarande omkring 2,000 famnar — för att på fartyg föras till Stockholm. Frakten uppgår då till omkring 4 R:dr för famn, då den deremot på jernvägen utgör nära 8 R:dr. Men om jernvägsfrakten nedsattes, t. ex. till 6 R:dr, så skulle all denna ved tagas på jernvägen, och det allmänna följaktligen deraf njuta betydlig vinst. Hvad slutligen angår gryn, så är frakten för den varan äfven för hög. Härvid är ock att märka att, om man från Wingåker skickar kornet helt till Stockholm, så är frakten derföre 63 öre per centner, men låter man gryna af kornet och skickar grynen hit, då förhöjes frakten med 13 öre för hvarje centner; är detta konsekvent handlat, det vill jag fråga? och kan sådant anses riktigt och väl anordnad?

På grund af dessa skäl upprepar jag mitt yrkande om afslag å Utskottets betänkande samt bifall till reservanternes förslag med det tillägg jag nyss omnämnde, samt anhåller att Herr Talmannen derom måtte framställa proposition.

Herr Medin: Jag är visserligen tacksam emot Utskottet för dess bemödande att i viss mån gå till mötes hvad jag uti min ifrågavarande motion föreslagit, men Utskottet har likväl, i min tanke, icke kommit till ett nog fullständigt resultat. För min del är jag nemligen öfvertygad, att, om betydlig nedsättning skedde i fraktkostnaden för tyngre gods, som hittills icke kommit i åtnjutande af någon sådan, så skulle trafiken till-
vexa ofantligt, och bereda förökade inkomster, men ingalunda, såsom man velat tro, någon förlust. Jag har särskildt velat fästa uppmärksamhet derå att nedsättning borde ske i frakten för artificiella gödningsämnen, synnerligen kalk, hvilken vara jordbrukarne i södra delarne af landet gerna vilja använda såsom gödningsämne, men som under nuvarande förhållanden icke kan ske med riktig fördel, enär det är förenadt med alltför stora kostnader att anskaffa varan. Vid Falköping kostar en tunna kalk i inköp 1 R:dr, men genom frakten på en väglängd af 16 mil förökas priset med nära $\frac{2}{3}$ af hvad varan ursprungligen kostat, och man måste derföre afstå från att använda detta nyttiga gödningsämne. För att undanröja detta hinder, har jag gjort det yrkande motionen utvisar, och hade hoppats att, sedan Trafikstyrelsen afgifvit yttrande i ämnet, deraf skulle blifva tydligt att en sådan nedsättning kunde ske utan olä-

genhet för jernvägen. Såsom skäl för bifall till detta förslag, vill jag erinra att de fraktnedsättningar, som hittills egt rum, ländt så väl det allmänna som den enskilde till båtнад.

I motionen har jag äfven föreslagit att tredje klassens vagnar borde åtfölja snälltågen; men Utskottet har icke funnit skäl att tillstyrka sådant. Jag tror likväl icke att något hinder för en sådan anordning kan möta någonstades å jernvägslinierna förutom möjligen närmast Stockholm, derifrån en så stor mängd passagerare kommer, att tågen kanske blefve alltför stora. Men på längre afstånd från hufvudstaden bör, såsom jag nyss sade, detta icke blifva till hinder, ty jag har ofta sett att på snälltågen söder om Falköping medföljt endast två å tre passagerare. Om mitt förslag antages, så skall helt visst icke någon förlust derigenom uppkomma, ty de resandes antal skulle blifva vida större än nu, och, enligt förslaget, skulle afgiften höjas med 25 öre för milen. Om de blandade tågen kunde så ordnas, att linien Stockholm—Malmö tillryggalades på två dagar, så vore detta en sådan fördel, att tredje klassens vagnar icke skulle behövas vid snälltågen.

Då det, enligt mitt förmenande, icke skulle vara mycket att vinna med en skrifvelse till Kongl. Maj:t af det innehåll Utskottet föreslagit, påyrkar jag, att frågan måtte återremitteras, på det att Utskottet må komma i tillfälle att få utredt om det förefinnes något verkligt hinder för bifall till min motion.

Herr Gustafson: Hvad beträffar de invändningar, Friherre Fock framställt emot Utskottets förslag, så tillåter jag mig först att anmärka, att det är lika omöjligt för Utskottet, som för någon annan, att kunna fullständigt utreda, huruvida nuvarande fraktkostnad å Statens jernvägar är bestämd till det minimum, som å ena sidan gör det möjligt för varuafsändare att trafikera jernvägarne, och å den andra bereder statsverket den inkomst, hvilken erfordras ej mindre för drift- och underhållskostnad än ock för annuiteterna. Men Utskottet har ansett, att fraktnedsättning ovilkorligen bör ske för sådana ämnen, som äro egnade att mångfaldiga varuproduktionen, och att, med afseende härå, artificiella gödningsämnen borde i främsta rummet komma i fråga. Ty om fraktkostnaden för dessa ämnen sattes så lågt som möjligt, d. v. s. så lågt att kostnaden för forslingen jemnt och nått betäcktes, så skulle denna minskning i inkomst snart nog blifva ersatt, ty då dessa gödningsämnen hunnit att medföra åsyftad verkan, skulle sådesproduktionen tilltaga i sådan grad, att inkomsten af spanmålsfrakten ovilkorligen måste betydligt förökas.

Att det, såsom samme ärade talare uppgaf, skulle medföra en så obetydlig förbättring, om de blandade tågen kunde bringas till en hastigare fart, att Riksdagen icke borde aflåta skrifvelse derom till Kongl. Maj:t, kan jag icke medgifva. Jag anser nemligen, att en sådan anordning skulle medföra väsentliga fördelar, ty ofta kan den mindre bemedlade hafva lika angeläget att komma fort, som den bättre lottade; och under nuvarande förhållanden kan det icke anses att komma fort, då man med de blandade tågen behöfver tre dagar på resa emellan Stockholm och Malmö.

Jag vill ej inlåta mig i någon tvist med den högt ärade och lärde representanten från Stockholm derom, huruvida kalk *är* ett artificiellt gödningsämne; jag vill endast nämna, att jag betraktar kalken såsom sådant, och att jag anser det naturliga gödningsämnet vara något helt annat än kalk.

Motionären och äfven reservanterne hafva ansett, att tredje klassens vagnar borde till förmån för mindre bemedlade få åtfölja snälltågen mot en passagerareafgift af 40 öre för milen. Men jag tror, att detta icke skulle blifva till någon förmån för desse, ty denna afgift är allt för hög. De blandade tågen gå, såsom jag nyss sade, på tre dagar emellan Stockholm och Malmö, samt snälltågen på en och en half dag. Prisskilnaden i passagerareafgiften för tredje klassens vagn med blandadt tåg och för samma klass med snälltåg — priset i sednare fallet beräknadt efter 40 öre per mil — skulle utgöra för resa emellan Stockholm och Malmö 10 R:dr 15 öre, och detta belopp skulle således betalas för vinsten af en och en half dag; men icke kan man väl anse, att den, som har råd att uppoffra omkring 7 R:dr för en enda dag, bör räknas bland de mindre bemedlade. Men det är icke endast det höga priset, som lägger hinder i vägen därför, att tredje klassens vagnar skulle medfölja snälltågen, ty, enligt hvad Utskottet varit i tillfälle att inhemta, finnas andra mera väsendtliga hinder. Utskottet har nemligen, för att få frågan utredd, vänt sig till trafikstyrelsen och begärt upplysning, "huruvida en eller två tredje klassens vagnar skulle utan någon egentlig olägenhet kunna medfölja snälltågen, derest man bestämde afgiften för resa med tredje klass på snälltåg till 35 à 40 öre milen?" Härtill gaf styrelsen denna förklaring: "Härvid erinras först att, om dylikt vagnslag skall medfölja i snälltåg, det ej kan på samma gång bestämmas ett maximum för det antal, som tåget skall medtaga. Resandes rättighet att sjelf välja den vagnsklass, i hvilken han vill åka, kan icke inskränkas, och jernvägarne böra vara förbundna och söka i sjelfva verket, så vidt möjligt, tillhandahålla åt hvar och en den plats, han begär. Emedan de billigaste platserna alltid först upptagas, är det antagligt, att den enda eller de två tredje klassvagnar, som funnes i tåget, blefve redan vid resans början fyllda och då måste för de tredje klass resande, som tillkomma vid det stora antalet följande stationer, antingen nya tredje klass vagnar tillsättas eller ock plats beredas i de högre vagnklasserna, men detta vore ju detsamma, som en nedsättning i de gällande snälltågsprisen, mot hvilkas belopp hittills ingen befogad invändning gjorts. Att medtagandet af tredje klass vagnar, skulle medföra en ganska betydlig minskning i inkomsten för dessa tåg, är dessutom antagligt, emedan större delen af dem, som nu begagna andra klassens vagnar, otvifvelaktigt skulle begagna sig af det tillfälle, som då erbjöde sig, att kunna göra resan för ett 20 à 30 öre billigare pris på hvar mil än nu. Mot snälltågets ökande med flera vagnar talar äfven den omständigheten, att dessa tåg, för att framgå med sin tillbörliga hastighet af 4,5 à 5 mil, icke kunna utgöras af annat än endast ett inskränkt antal vagnar och att, oaktadt de högre prisen, som å dem erläggas, esomoftast så många vagnar behöfva tillkopplas, som lokomotivet med nämnda fart kan framdraga."

Hvad styrelsen sålunda anført ansåg pluraliteten inom Utskottet innefatta fullgiltiga skäl, hvarföre tredje klassens vagnar icke kunna medfölja snälltågen.

Hvad slutligen angår Herr Lars Erssons förslag om nedsättning i afgifterna för ved och gryn, så, ehuru detta visserligen kan hafva något skäl för sig, anser jag likväl, att nedsättning icke bör ske företrädesvis för dessa varor. Och om en sådan nedsättning verkställdes, skulle otvifvelaktigt genast derefter frankomma andra fullt ut lika berättigade anspråk på nedsättning för andra varor. Så hörde jag nyss t. ex. ett yttrande, stäldt till mig enskildt, af en representant: "vi hafva inom vår ort så mycket sill, som nu har en hög jernvägsfrakt, derföre borde den nedsättas." Men hvad Utskottet deremot hemställt, angående fraktnedsättning för artificiella gödningsämnen och brännstoff, äfvensom, angående ordnande af de blandade tågen på sådant sätt att de behöfde endast två dagar på vägen emellan Stockholm och Malmö, anser jag vara af en mera allmän vikt och betydelse; och det torde derföre icke vara rätt att påstå, det Utskottet saknat skäl till förevarande hemställan. Att återremittera betänkandet kan icke leda till något annat resultat än det föreliggande; och jag yrkar derföre bifall till Utskottets förslag.

Herr Medin: Man har här velat göra sannolikt, att den passagerareafgift jag föreslagit för tredje klassens vagn med snälltåg skulle vara så hög, att det icke blefve någon förmån att resa med dessa vagnar. Men jag kan icke finna att detta antagande är riktigt, ty den billigaste afgiften för resa med snälltåg utgör nu 60 öre milen, då den deremot, enligt mitt förslag, blefve endast 40 öre för samma väglängd. Att det icke förefinnes något egentligt hinder för att låta tredje klassens vagnar åtfölja snälltåg, synes tydligen deraf, att det redan är på sådant sätt anordnad på linierna Falköping—Göteborg samt Elmhult—Malmö. Passagerareafgiften för tredje klass med dessa tåg är 25 öre milen, eller alldeles lika med afgiften för samma plats å blandade tåg. Då ett par provinser åtnjuta dessa fördelar, synes det orättvist, att icke alla öfriga få samma förmåner. Jag kan icke heller tro att 2 å 3 tredje klassens vagnar skulle kunna tynga lokomotivet så, att tåget icke kunde gå med normal hastighet. Det är visserligen sannt, såsom den föregående talaren uppgaf, att en återremiss kanske icke skulle föranleda till ett bättre resultat; men jag tror att utlåtandet bör blifva annorlunda om det skall kunna vinna bifall, och jag vidhåller derföre mitt yrkande om återremiss i den förhoppning, att trafikstyrelsen, sedan den inhemtat hvad som härstädes förefallit, måtte afgifva ett mera tillfredsställande utlåtande.

Herr Gustafson: På det att Kammarerna måtte erhålla fullständig kännedom om att Utskottet gjort allt hvad å detsamma kunde ankomna för att få frågan tillbörligen utredd, så vill jag upplysa, att Utskottet hos trafikstyrelsen gjort förfrågan om anledningar, hvarför tredje klassens vagnar medfölja snälltågen å de linier, den föregående talaren nämnde, och att styrelsen derå gaf följande förklaring:

•Med

“Med det på morgonen från Göteborg utgående och på aftonen dit ankommande snälltåget medfölja inga tredje klass vagnar. Men för befordringen af posten och de passagerare, som med snälltåget från Jönköping och de södra orterna anländt till Falköping och skola resa till Göteborg, och af post och resande från stationer vid linien Göteborg--Falköping, som skola medfölja det från Stockholm kommande snälltåget till Jönköping och Malmö, äro särskilda persontåg anordnade, å hvilka priserna i de högre klasserna äro bibehållna efter snälltågstariffen -- och med dessa tåg, som stadna vid alla stationer, medfölja tredje klass vagnar äfvensom, der behof göres, godsvagnar.

Mellan Elmhult och Malmö medhafva de ordinarie snälltågen i regeln ej heller tredje klass vagnar, utan blott under de vintermånader, det nedgående snälltåget stadnar i Elmhult öfver natten, medtages i detsamma, då det på morgonen fortsätter till Malmö, dylik vagn. Emedan ett blandadt tåg utgår på morgonen från Elmhult två timmar tidigare, medföljer posten och äfven en stor del af snälltågets passagerare detta tåg och komma på detta sätt en och en half timma tidigare till Malmö, än om de färdades i snälltågets vagnar. Snälltåget från Elmhult till Malmö är följaktligen under vintern högst ringa upptaget och vore i och för sig obehöfligt, om icke maskin och vagnar måste nedgå till Malmö, derifrån det uppgående snälltåget sedan utgår. De tre här nämnda tågen äro således ej egentliga snälltåg, och emedan ett högst ringa antal resande medfölja dem, samt tiden medgifver att de kunna stadna vid alla stationer, har det ansetts lämpligt att gifva äfven tredje klass passagerare tillfälle att begagna sig af dessa befordrings-lägenheter.“

Äfven framställde Utskottet till styrelsen denna fråga: “komma snälltågen att förfela sin bestämmelse, derest något kort uppehåll gjordes jemväl vid de stationer, der snälltågen för närvarande icke pläga stadna?” Deruppå lemnade styrelsen följande svar:

“Snälltågen äro hufvudsakligen afsedda för befordring af post samt resande, som skola tillryggalägga långa vägsträckor, och deras gång måste för detta ändamål så litet som möjligt afbrytas. Ett, äfven det kortaste, uppehåll vid en station kan anses medföra en förlust i tid af omkring tre minuter, hvaraf största delen åtgår för att först minska farten och sedan efter uppehållet öka den till sin normala hastighet. Skulle snälltågen stadna vid alla stationer, framkomme t. ex. det snälltåg, som går mellan Stockholm och Malmö, nära två timmar sednare till sin bestämmelse och derigenom blifva de billiga anspråk på en skyndsam förbindelse mellan aflägsna orter ingalunda, som sig bör, motsvarade.

Någon nödvändighet för att dessa tåg stadna vid alla stationer förefinnes icke, då ju för resor mellan närbelägna stationer blandade tåg och äfven godståg finnas att tillgå flera gånger om dagen.“

Häraf torde Kammaren finna att Utskottet gjort hvad det kunnat för att åstadkomma den utredning af ämnet, som kunde erfordras.

Herr Jöns Pehrson: Af denna fråga framgår onekligen att trafikstyrelsen icke är hågad att gå in på, att den enklaste rättvisa måtte blifva gällande; men jag hoppas dock att Riksdagen icke skall resonnera

på samma sätt. Enligt min tanke är det otvifvelaktigt bäst att så ordna de blandade tågen, att de kunna tillryggalägga linien mellan Stockholm och Malmö på 2 dagar. Snälltågen skulle då icke mera vara behöfliga, och borde så mycket heldre upphöra, som de icke inbringa mot driftkostnaden svarande inkomster. Synnerligen angeläget är att första klassens vagnar borttagas, ty i de aldra flesta fall hafva dessa högst få passagerare. Dessa vagnar äro alltså egentligen endast en statslyx, som borde afskaffas. Om Riksdagen nu beslutar, att snälltågen skola upphöra, så måste trafikstyrelsen efterkomma ett sådant beslut; och detta beslut vore, enligt min åsigt, otvifvelaktigt riktigt, ty posten kan i allmänhet icke erfordra större hastighet än 2 dagar. Skulle det någon gång vara angeläget att få snabbare underrättelser, så har man ju telegrafan att tillgå.

Genom hvad jag anført torde vara klart, att besparingar i trafikostnaden kunna åstadkommas; och jag önskade att Riksdagen beslöte, att tågen skulle anordnas på det sätt jag angifvit. Men då, såsom jag kan förutse, en sådan anordning icke genast låter sig verkställa, åtnöjer jag mig för närvarande med att påyrka bifall till Utskottets förslag, som dock tillgodoser billighet och rättvisa.

Herr Medin: Jag skall icke länge upptaga Kammarens tid, utan vill blott yttra några ord angående befordrandet af posten å statens jernvägar. Den, som är lycklig nog att bo vid en station, der snälltåget stadnar, får sin post samma dag. Men, för att anföra ett exempel, snälltåget stadnar icke vid någon station emellan Alvestad och Elmhult, i följd hvaraf de, som bo vid de mellanliggande stationerna, först andra dagen få sin post med blandade tåget. Jag har velat anföra detta som ett exempel på att trafiken i detta afseende icke är ordnad på ett rättvist och tillfredsställande sätt, och då Utskottets betänkande behöfver omredigeras, yrkar jag fortfarande återremiss.

Friherre Fock: Jag vill blott yttra några ord med anledning af hvad ordföranden i Tillfälliga Utskottet nyss anförde. Han sade nemligen, att man vid aflåtande af skrivelser till Kongl. Maj:t icke i allmänhet, utan endast i vissa fall, borde ingå i detaljer. Förevarande fråga borde väl vara ett sådant särskildt fall. Nu hemställer Utskottet aflåtande till Kongl. Maj:t af underdånig skrifvelse, med begäran att Kongl. Maj:t, derest *oundvikliga hinder* därför ej möta, täcktes föreskrifva o. s. v. Då Utskottet icke sagt af hvad beskaffenhet dessa hinder skulle vara, synes det mig hafva varit temligen öfverflödigt att omnämna dem, ty några *oundvikliga hinder* kunna icke gerna möta.

En annan omständighet manar mig att ännu ett ögonblick dröja vid frågan. Utskottets ordförande yttrade nemligen, att för sådana ämnen, som betinga en ökad produktion, borde nedsättning i frakten ske. Jag medgifver riktigheten häraf, men Utskottet kommer på grund af denna åsigt till det resultat att föreslå nedsättning i fraktkostnaden för artificiella gödningsämnen. Jag frågar då, hvilka råämnen finnas väl, som icke betinga ökad produktion? Exempelvis vill jag anföra tackjern och stångjern, som föres från produktionsorten till orter, der jernet skall

undergå förädlingsprocess, och föranleda icke dessa varor en ökad produktion, om icke på annat, så åtminstone på en artikel, som för jernvägarne är af stor vikt, nemligen menniskor?

Jag vill visst icke motsätta mig aflåtande af en skrifvelse i den syftning, Utskottet föreslagit, men jag vill att en sådan skrifvelse skall innehålla en utredning af frågan, så fullständig som möjligt, på det att taxan icke må blifva för liten och statens kostnader för stora, men då en sådan utredning saknas i Utskottets förevarande förslag, kan jag för min del icke bifalla detsamma. Då vi dessutom veta, att ansökningar från enskilda personer till jernvägsstyrelsen om nedsättning i fraktkostnaden för den eller den artikeln alltid röna välvilligt emottagande, tror jag icke att en begäran från Representationen i så enstaka riktning, som den nu ifrågakämda, skulle vara lämplig, hvarföre jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr *Liss Olof Larsson*, som begärt ordet, förenade sig med Friherre Fock.

Grefve Sparre: Jag har redan vid början af riksdagen uttalat min önskan, att trafiken å statens jernvägar måtte så ordnas, att kostnaderna betäckas och att det stora målet med dessa jernvägar kunde uppnås. Jag anser detta ämne vara af ganska stor vikt, men under det jag hyser denna tanke, instämmer jag med den ärade representanten för Stockholm, som nyss haft ordet, deruti, att Representationen, utan närmare utredning af frågan, icke kan uttala sig om lämpligheten af nedsättning i frakten för den eller den artikeln, eller om huru det eller det tåget lämpligast bör ordnas. Jag fruktar att Representationen genom att till Regeringen aflåta en skrifvelse, som icke syntes grundad på verklig sakkännedom, skulle bringa saken derhän att dess till Regeringen framställda önskan förlorade något af sin vikt. Jag delar således Herr Friherre Focks åsigt att en sådan skrifvelse, som Utskottet föreslagit, icke bör till Kongl. Maj:t aflåtas, och yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Key: Jag vill blott yttra några få ord. Den är icke oviktig denna fråga om fraktnedsättning och de blandade tågens ordnande på ett bättre sätt. Jag tror dock, i likhet med en föregående talare, att det skulle vara vådligt att så här i en hast besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om nedsättning i frakten för vissa, dels förut uppgifna, dels nu här föreslagna artiklar, och anser också, att Utskottets motivering tarlvar omarbetning — jag vill endast erinra om en föregående talares anmärkning, att Utskottet temligen oegentligt omnämnt kalk såsom ett artificiellt gödningsämne. Då emellertid frågan onekligen är af vikt och erfarenheten i andra länder visat, att en klok nedsättning i frakten verkat ökad trafik och ökade inkomster, bör densamma nogare öfvervägas än som skett af Utskottet. Jag instämmer derföre med dem, som yrkat återremiss.

Öfverläggningen förklarades slutad. Sedan gjorda yrkanden upptagits och Herr Talmannen framställt deraf föranledda propositioner, blef Utskottets förslag af Kammaren afslaget.

§ 7.

Föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 20), rörande ändring i 5 § af den genom Kongl. kungörelsen den 21 Oktober 1864 fastställda instruktion för direktionerna öfver Jänens lasarett och kurhus.

Härvid anförde

Herr Leijer: Ifrågavarande motion har, enligt min åsigt, kommit på villovägar. Det är fråga om ändring af 5 § i Kongl. kungörelsen den 21 Oktober 1864, hvilken författning tillhör den ekonomiska lagstiftningens område, men då frågan äfven rör ändring i stadgandena angående kurhusen, torde jag få erinra att kurhusförfattningen är en beskattningslag, som, stiftad af Konung och Representation gemensamt, icke kan af Konungen allena ändras. Lasarett och kurhus äro två skilda saker och man måste vid ordnandet af deras angelägenheter författningensligt gå till väga på olika sätt. Om lasaretten icke ega egna tillgångar, underhållas de af medel, som landstingen för sådant ändamål anslå, och jag tror icke att 5 § af Kongl. kungörelsen den 21 Oktober 1864 lägger hinder i vägen för landstingen att äfven angående aflöningen till tjänstemän och betjening meddela erforderliga föreskrifter. Kurhusen deremot underhållas genom af Riksdagen beviljade medel, som enligt Kongl. förordningen den 11 April 1867, hvilken är stiftad af Konung och Riksdag gemensamt, förvaltas, af en inom hvarje distrikt utsedd direktion. När således Utskottet föreslagit en ändring i 5 § af Kongl. kungörelsen den 21 Oktober 1864 och till stöd derför åberopat Kongl. Maj:ts bref den 20 Juni 1867, har Utskottet, enligt min uppfattning, oriktigt förfarit, så mycket mera som sistnämnda Kongl. Maj:ts beslut icke innehåller, hvad Utskottet deri läst. Utskottet säger, att förenämnda Kongl. bref visar, att Kongl. Maj:t på ett landstings derom gjorda framställning, undantagsvis berättigat detsamma att fastställa stater för de inom dess område befintliga länslasarett och kurhus. Detta är dock icke förhållandet, ty straxt ofvanför i Utskottets betänkande förekomma ordagrannat citeradt, att Kongl. Maj:t stadfästat Calmar läns södra landstings beslut att, med ändring af förutvarande förhållanden af flera sjukvårdsdistrikt, hela landstingsområdet skulle utgöra ett enda, och att kurhusmedlen skulle få inflyta till en gemensam, af en komité förvaltd, kassa i stället för till rånteriet, hvaremot det endast i en mellanmening förekommer några ord om utgiftsstat, om hvilken intet beslut vore i fråga, utan som landstinget redan förut enligt 18 § af ofvannämnda stadga egde bestämma. Således förefunnes deruti intet prejudikat i frågan.

Hvad nu sjelfva saken beträffar, så måste jag äfven motsätta mig den af Utskottet tillstyrkta ändringen af ifrågavarande paragraf. Motionären säger uti motiverna till sitt förslag: "Det må vara en sanning, att direktionerna naturligtvis, genom den af dem utöfvade tillsyn, bäst äro i tillfälle bedöma, på hvad sätt tjänstemännen sköta sina befattningar och af huru stor aflöning de hafva kunnat göra sig förtjente." Motionären har således medgifvit, att direktionen är lämpligaste myndigheten att be-

stämman lönerna, och det torde vara tydligt att en sådan makt icke bör frångåas direktionen, då intet finnes så viktigt för lasarett och kurhus, som att hafva skicklige läkare och dugliga sköterskor, ty utan sådana förfaller inrättningen helt och hållet. Öfriga detaljers vikt kan ej jämföras härmed. Då direktionen är i tillfälle att hvarje månad följa förvaltningens gång, bör den väl också vara lämpligaste myndigheten att bestämma lönernas belopp med afseende på olika förhållanden på olika ställen. Jag gillar visst i allmänhet den princip, att landstinget bör hafva rätt att förfoga öfver medel, som det beviljar, men ifrågavarande löner, som till stor del utgå af kurhusmedlen, anser jag direktionen vara lämpligaste myndigheten att bestämma. Man kan visst invända, att direktionen härutinnan möjligen kan gå ensidigt tillväga, men landstinget har en hållhake deruti, att det kan vägra medel, och jag tror nästan att landstinget, derest direktionen icke ställer sig denna fingervisning till efterrättelse, är oförhindradt att utse en ny direktion.

På grund af hvad jag nu anfört yrkar jag afslag å Utskottets hemställan.

Herr Lars Persson: Jag är Utskottet särdeles tacksam för den uppmärksamhet det egnat min motion och för det beslut hvartill Utskottet kommit. Jag har uti min motion icke begärt något annat, än hvad jag funnit vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande. Om Utskottets betänkande af Riksdagen gillas, och den af mig ifrågaställda ändringen af 5 § kommer till stånd, åstadkommes derigenom icke något annat, än att ifrågavarande stadgandet kommer i likställighet med hvad i samma paragraf finnes föreskrifvet derom, att, då fråga blir om pensionering af lasarettstjenstemän, direktionen eger att hos landstinget föreslå det pensionsbelopp för återstående lifstid, som i mån af förtjenst och behof prövas skäligt. Jag kan för min del icke fatta, att landstinget skulle vara mindre kompetent att bestämma lönerna än pensionsbeloppen. Ingen lär väl vilja påstå, att landstingen skulle vara så illa sammansatta, att kompetens i detta hänseende skulle hos dem saknas. Hittills har visat sig, både i det län jag tillhör och äfven inom andra län, att sjukvårdsfrågan legat landstingen varmt om hjertat. Inom mitt län har landstinget bekostat uppförandet af fyra lasarett, och tro väl Herrarne då, att landstinget skulle vara nog småaktigt att icke bevilja tillräckliga löner åt läkarne och betjeningen? Nej, jag tror icke att man behöfver befara något sådant, men jag öfvertygad om, att ifrågavarande paragraf i sitt nuvarande skick föranledt och framdeles skall komma att föranleda åtskilliga obehagliga tvister. Jag vill, för att visa att jag till en sådan öfvertygelse har berättigad anledning, i korthet berätta hvad som passerade vid sist hållna landsting inom det län jag tillhör. Vid föregående årets landsting hade jag, jemte tvänne andra personer, blifvit utsedd att revidera icke allenast länslasarettens räkenskaper utan jemväl att taga de nya lasarettens i betraktande, hvarföre vi voro nödsakade infinna oss på stället vid hvarje af de fyra nya lasarettens. Vid det första lasarettet vi besökte funno vi, att den der anställde läkaren så omsorgsfullt och nitiskt uppfyllt sina åligganden och på ett så förträffligt sätt ordnat lasarettets ekonomi, att, oaktadt mathållningen der var vida bättre än vid de öfriga lasarettens, den dock

var betydligt billigare. Revisorerne kunde ej annat än med tillfredsställelse uttala sin tacksamhet för den af honom vidtagna åtgärden, och beslöto för honom föreslå en löneförhöjning från 600 till 800 R:dr; hvarom fråga skulle förekomma vid landstingets sammanträde i September månad. Men då landstinget sammanträdde, fann det, att lasaretsdirektionen behagat höja ifrågavarande läkares lön till 1,000 R:dr. Men anledning deraf uppstod inom landstinget en het och liflig debatt emellan en lasaretsdirektionens ledamot och en annan landstingsledamot, som äfven för närvarande är ledamot af Riksdagens Första Kammare, icke derföre att han ville motsätta sig löneförhöjningen, men ansåg att direktionen icke gått på ett sådant sätt till väga, som sig bort. Andra ledamöter deremot ansågo, att direktionen handlat i sin fulla rätt, under det att andra åter satte i fråga, huruvida landstinget skulle ega utan landstingets hörande besluta ifrågavarande löneförhöjningen. Länets höfding, som var tillstådes, dock icke såsom ordförande, begärde ordet och förklarade, att en sådan diskussion visst icke förundrade honom, då han för sin del ansåg en förändring af 5 § utaf Kongl. kungörelsen den 21 Oktober 1864 i den syftning jag föreslagit önskvärd; han sade, att, vid ett tillfälle straxt efter det han kommit till Westerås, blifvit ifrågasatt det maskinistens lön skulle höjas, hvad jag vill minnas med 50 R:dr (det är att märka det vattnet drivves med maskin upp i lasarettet) han svarade det ej kunde ske utan att höra landstinget? Jo! svarar en direktionensledamot, vi ega i detta fall oinskränkt rätt. Jag hade ej så noga satt mig in i dessa förhållanden, utan har min verksamhet legat åt annat håll. Han sade, det han visst icke hade något emot en förändring, men önskade äfven att landshöfdingens sjelfskrifna ordförandeskap i lasaretsdirektionen upphörde. Jag har icke i min motion gått så långt, utan blott föreslagit, att landstinget skulle få rätt att bestämma lönerna till lasarettens tjänstemän och betjening, och orsaken till att jag väckt denna motion har just varit den ledsamma erfarenhet, jag haft om de brister nu gällande stadgande föranledt. Jag hade knappt trott, att någon inom denna Kammare skulle motsätta sig denna förändring, som bör synas så mycket mer billig och rättvis, då man besinnar, att icke i något fall, utom det nu ifrågavarande, någon annan myndighet än Riksdagen och landstinget eger att pålägga skatter, som de skattskyldige måste betala, utan att öfver beslutet hafva blifvit hörde. Då jag dessutom icke ifrågaställt, att landstinget skulle alldeles på egen hand bestämma lönerna, utan efter direktionens förslag, hoppas jag att Kammaren finner den ifrågaställda ändringen så billig, att Utskottets hemställan bifalles, hvarom jag vördsamt hemställer.

Herr Dufva: Den talare, som först hade ordet i frågan, yttrade, att det af Utskottet åberopade Kongl. bref af den 20 Juni 1867 icke skulle innehålla hvad Utskottet antagit. Jag har härför intet ömnat att svara, än att nämnda Kongl. bref blifvit ordagrannt citeradt, såsom det lyder. Och då det ifrågavarande landstinget beslutat, att de särskilda lasaretsdirektionerna skulle ega att för hvarje lasarets behof requirera *högst* så mycket medel, som den af landstinget för hvarje sjukhus fastställda stat bestämde, och Kongl. Maj:t utan några inskränkingar fastställt detta landstingets beslut, så torde det vara tydligt, att dessa sta-

ter icke kunna undgå att jemväl innefatta så viktiga poster som aflönningarna för sjukhusens tjänstemän och betjente och att följaktligen äfven dessa aflöningar skola i sista hand af landstinget och icke af lasarettsdirektionerna fastställas.

Af samme talare anfördes äfven, att lasarett och kurhus voro så olikartade saker, att de i allt borde skiljas, och att Utskottets förslag innebure en sammanblandning deraf, som skulle strida emot de i detta hänseende hittills antagna och tillämpade grundsatser. Jag vågar dock tro, att det icke behöfves särdeles mycket kännedom om de i ämnet gällande författningar, för att man skall finna, att detta är ett något vågadt påstående. Det är visst sannt, att kurhusafgifterna till maximum och minimum bestämmes af Riksdagen och utgår efter helt andra grunder än öfriga till lasarettens underhåll afsedda medel; men författningarna visa dock, att landstingen inom de bestämda gränserna ega att stadga kurhusafgifternas belopp, likasom att landstingen må använda öfverskottet af kurhusmedlen för lasarettens behof. Landstingen hafva vidare hela tillsynen öfver och granskningen af kurhusens räkenskaper och förvaltning, likasom lasarettens, och landstingen bestämma äfven om pensioner för tjänstemännen vid dessa sjukvårdsanstalter, fastän de icke ega rätt att bestämna deras löner efter hittills gällande stadgande. Genom författningen af år 1864 är det vidare bestämdt, att samma direktion skall gemensamt förvalta lasarettens och kurhusen, så att, långt ifrån att dessa saker äro skiljda, de redan äro så pass sammanblandade, att den skilnad, som i ett och annat afseende förefinnes dem emellan, icke kan anses befordra reda och ordning. Önskligt är derfore, att den afskaffas, helst det svårigen torde kunna anses såsom en klok lagstiftning att bibehålla en skilnad, som icke har någon giltig grund i nuvarande förhållanden.

Det anfördes af samma talare, "i sjelfva saken", såsom det hette, ett skäl emot bifall till Utskottets förslag, nemligen att direktionerna bäst kunde bedöma lönebeloppen, och att fara vore, det sjukhusen icke skulle få dugliga tjänstemän och sköterskor, om den föreslagna ändringen i 1864 års författning bifölles. Det är dock svårt att förstå, hvarför man icke skulle få dugligt folk till beställningarna vid sjukhusen, derför att deras löner icke fastställdes af direktionerna. Om blott direktionerna göra sitt bästa att till hvarje befattning välja klokt och med uteslutande hänsyn till sjukhusets fördel, erhålles nog dugligt folk, utan afseende på hvem som bestämt lönebeloppet. Men då länen släppa till medlen och då länen genom sin representation, landstingen, hafva erkänd rätt att förvalta dessa medel, så vore det en minst sagdt besynnerlig afvikelse, om icke landstingen äfven skulle vara de, som bestämma lönebeloppen. Jag vet icke, att man har rätt att deraf befara missbruk eller förbiseende af sjukhusens bästa. Och hvad angår direktionernas åberopade förmåga att bättre än landstingens ledamöter bedöma hvilka lönebelopp må för den ena eller andra platsen vara tillbörliga, så dels lära väl landstingen ej lemna utan allt afseende hvad direktionerna på grundade skäl föreslå, dels står det fast, att det är landstingen, som böra disponera öfver länets medel, af samma skäl som det är Representationen, som bestämmer lönerna för statens tjänstemän, ehuru väl icke ens Representationens medlemmar torde förneka, att andra finnas, hvilka måhända bättre än de

kunna känna till detaljerna af tjenstegöromålen och bättre kunna vara i stånd att i penningar uppskatta värdet af de särskilde tjenstemännens arbete. Men detta har dock icke ansetts böra hindra Representationen att vara den i detta hänseende slutligen bestämmande myndigheten.

Såsom jag redan nämnt, hafva landstingen rätt att bestämma i fråga om pensionerna. Besynnerligt är det då, om de icke skulle hafva samma rätt beträffande lönerna. Huru man än ser saken, så ligger i instruktionen en bestämd afvikelse från de i detta hänseende i öfrigt antagna grundsatser, då den förbehåller åt direktionerna rätt att bestämma äfven lönerna, under det att allt annat dylikt blifvit öfverlemnadt åt landstingen. Jag kan för öfrigt icke inse, att man har något skäl att befara, att, genom att öfverlemna äfven denna rätt till lönernas bestämmande åt landstingen, några svårigheter skola uppstå. Visst synes deremot vara, att, om en direktion, som tillsättes såsom lasarettsdirektionerna, att dess ledamöter utnämnas på lifstid, och med hvilken det förhållande eger rum, att ett ringa antal af ledamöterna är tillräckligt för att åstadkomma beslut, — visst är, att, om den får ensam bestämma öfver dessa löner, svåra missförhållanden kunna uppstå, af hvilka landstingen sedan äro bundna. Här är dessutom att märka ett annat egendomligt förhållande, att nemligen öfver direktionernas beslut klagan får föras hos Sundhets-kollegium. Om en direktion skulle bestämma en lön, hvarmed vederbörande tjensteman ej ville åtnöjas, låter det tänka sig, att klagan föres hos Sundhets-kollegium, och att der bestämmes en högre aflöning, hvilken sedan skall utgå af länets under landstingets disposition ställda medel. Allt detta är ju oriktigt och torde derföre böra upphöra. Och då Utskottet nu framställt ett förslag, som, om det blir af Riksdagen godkänt, torde leda dertill, att Kongl. Maj:t tager i öfvervägande hithörande omständigheter och finner skäl att ej låta nu omtalade missförhållanden längre kvarstå, så torde jag få hemställa, att Kammaren måtte bifalla berörda förslag.

Herr Gustaf Jonsson: Hvad Utskottet här tillstyrkt anser jag vara i principen fullkomligt riktigt, och att beslutanderätten i denna fråga ovilkorligen bör tillkomma landstingen, så mycket heldre som det ju visat sig, att ett landsting, Calmar läns södra, redan fattat ett dylikt beslut, och att det blifvit af Kongl. Maj:t sanktionerat.

Den värde talaren från Wisby har påpekat, att skilnad eger rum emellan lasarett och kurhus i lagstiftningen, att de förra skulle vara af ekonomisk och de sednare af civil natur. Det må visst erkännas; men då Kongl. Maj:t icke ansett hinder deraf möta för fastställande af Calmar läns södra landstings beslut, så tyckes det mig icke vådligt, om Kammaren nu bifaller Utskottets förslag.

Samma talare nämnde, att det skulle vara Calmar län, som det omförmälda beslutet gälde, och som derigenom fått en sådan rätt som den ifrågavarande sig tillerkänd. Men om han behagar bättre se på motiveeringen i betänkandet, skall han finna, att beslutet rörde endast ett landstingsområde. Derigenom anser jag det vara ådagalagdt, att man icke skäligan behöfver befara, att icke Kongl. Maj:t skall taga saken i öfvervägande; och finner då Kongl. Maj:t, att saken är af beskaffenhet att förtjena afseende, så lærer han väl egna densamma den uppmärksamhet, som

må vara nödig. Jag kan fördenskull icke inse annat, än att den ifråga-varande motionen har goda skäl för sig, och att Utskottet sålunda bort, på sätt det gjort, förorda densamma, samt yrkar för min del bifall dertill.

Herr Leijer: Jag anser mig böra besvara ett par yttranden, som här under diskussionen blifvit fällda. Motionären har nemligen sagt, bland annat, att det skulle vara oriktigt att direktionerna besluta om användandet af medlen och landstingen få betala dem. Han har dock fullkomligt misstagit sig. Jag gjorde förra gången jag hade ordet, skilnad emellan lasarett och kurhus, och visade att lasarett-direktionen ensamt egde att bestämma öfver kurhusmedlen, som Staten betalar, och icke landstingen. Det heter nemligen i Kongl. kungörelsen den 11 April 1867: § 3, "kurhusmedlen förvaltas och redovisas af en inom hvarje distrikt tillförordnad direktion"; och dessa kurhusmedel äro statsmedel men icke landstingsmedel. Jag har ock sökt visa, att denna Kongl. kungörelse är af beskattningslags natur och icke en ekonomisk lagstiftningsåtgärd.

I anledning af ordförandens i Utskottet yttrande, ber jag att få ännu en gång fästa uppmärksamheten derpå, att Utskottet misstagit sig, då det åberopat, att Kongl. Maj:t redan medgifvit ett landsting rätt att fastställa stater för sjukhusen inom dess område. Detta står, såsom nämnt är, i en mellanmening i Kongl. Maj:ts bref, som blifvit af Utskottet ordagrant citeradt, och som endast innefattar den förändringen att, jemte det hela landstingsområdet skulle blifva ett enda sjukvårdsdistrikt, kurhusmedlen skulle förvaltas af en komité, i stället för att ingå till ränteriet.

Såsom motiv för bifall till förslaget har det nu äfven blifvit anfördt, att hos Kongl. Maj:t jemväl ett annat landsting, Östergötlands läns, begärt samma förändring, ehuru Kongl. Maj:t ännu icke deröfver fattat sitt beslut. Sundhets-kollegium, som blifvit hört i ännu, har på hufvudsakligen samma skäl, som jag nu åberopat, afstyrkt ansökningen och slutar sitt Utlåtande med följande ord:

"Enär enligt kollegii åsigt häraf framgår, att direktionen eger att disponera den inflytande kurhusafgiften för kurhusinrättningens behof och inskränkning häruti otvifvelaktigt skulle utöfva ett menligt inflytande på direktionens verksamhet till befordrande af inrättningens fördelar, hvartill måste höra att, i öfverensstämmelse med för handen varande förhållanden, bestämma aflöningen för anstaltens tjenstemän och betjening, anser sig kollegium sakna anledning att tillstyrka nådigt bifall till landstingets underdåniga hemställan, så vidt detsamma afser att förändra stadgandet i § 5 mom. 3 af merberörda nådiga instruktion af den 21 Oktober 1864".

Vidare har Utskottets ordförande åberopat en hel mängd saker, som efter hans åsigt skulle bevisa, att lasaretten och kurhusen icke vore så skiljda. Till svar härpå vill jag endast erinra om 2 § af den ofvan berörda kurhusförfattningen, enligt hvilken § kurhus-afgiften skall utgå och redovisas, "alldeles skiljd från hospitalens och lasarettens fonder och räkenskaper." Härtill kan jag, på grund af den erfarenhet jag såsom lasarettsläkare vunnit, lägga, att dessa inrättningar äro alldeles skiljda jemväl i många andra afseenden. Så få t. ex. persedlar, som tillhöra den ena inrättningen, icke användas vid den andra o. s. v. Det anförda kan

visserligen vara en olägenhet, men man måste dock göra afseende på kurhusförfattningens egenskap af beskattningsslag.

Man har vidare åberopat, att det icke vore någon fara att anförtro den ifrågavarande förvaltningsåtgärden åt landstingen, och jag medgifver, att det kan vara möjligt, emedan, så vidt jag vet, några kollisioner ej förekommit emellan direktionerna och landstingen, och dessa sednare i allmänhet med intresse omfattat hvad som till sjukvården hör; men då jag icke kan frångå min åsigt, att förslaget i formelt hänseende innebär en afvikelse från gällande lagstiftningsprinciper, må det ursäktas mig, att jag vidhåller mitt yrkande om afslag.

Herr Ljunggren: Jag ber att få instämma med den siste talaren, hvars betänkligheter mot det ifrågavarande förslagets antagande jag i allo delar.

Lasarettsdirektionerna äro ju i sjelfva verket icke annat än landstingens förtroendemän; och det vore då bra besynnerligt, om landstingen icke skulle tillerkänna dem denna rätt att bestämma sjukhustjenstemännens löner, helst den dem anförtrodda förvaltning omfattar vida mera än de jemförelsevis obetydliga belopp, som lönerna utgöra.

Man kan dessutom icke gerna föreställa sig, att icke direktionerna äro i stånd att för billigare pris än landstingen få skicklige läkare och sköterskor. Men det låter äfven tänka sig det fall, att det kan gälla att genom en liten förhöjning i lönen få behålla en duglig tjänsteman eller en skicklig sköterska, som vill afgå från sin tjänst, till följd af den ursprungliga löneus otillräcklighet; och då kan det ju vara af vigt, att direktionerna ega rätt att bevilja en dylik förhöjning. Nu vill motionären emellertid taga ifrån direktionerna denna rätt. Jag anser dock detta förslag icke vara nyttigt och ej heller behöfligt, ty jag tror icke, att direktionerna hittills begagnat sig af sin rätt så, att landstingen haft någon anledning till missnöje dermed. För min del yrkar jag alltså afslag å betänkandet.

Herr Forsbeck: Då jag under flera år i egenskap af revisor deltagit i lasarettsvården, anser jag mig böra vitsorda den ifrågavarande förändringens behöflighet. Det har flera gånger händt, att direktionerna med så stor maktfullkomlighet ingripit i bestämmandet af pensioner och löner åt tjänstemännen och betjente vid sjukhusen, att skarpa konflikter derigenom uppkommit emellan direktionerna och vederbörande landsting, som hafva ansett för rätt och billigt, att då de få *släppa till* medel, de äfven skulle ega rätt att *disponera* öfver dem.

Jag tror för öfrigt icke, att lasaretten och kurhusen äro så skarpt skiljda, som man här velat påstå. Under den långa tid jag varit revisor af deras räkenskaper, har jag åtminstone städse funnit det närmaste samband dem emellan och det ena bundet af hvad som gällt för det andra. Ofta äro de inhysta under samma tak och hafva samma läkare. Och det är väl för öfrigt samband nog, då hvad man stadgat för det ena äfven gällt för det andra.

Skulle någon löneförhöjning visa sig vara behöflig, torde nog icke landstinget vara mera ovilligt att bevilja detsamma än direktionen. Den

siste talaren har sagt, att det nu vore fråga om att taga ifrån direktionen en rätt, som den förut tillkommit. Om man ser litet närmare på motiveringen, skall man dock finna, att det ingalunda är meningen, ty direktionerna skulle komma att höras för lönerns bestämmande.

Jag anser sålunda för min del lämpligast, att Kammaren nu gör det samma, som Östergötlands landsting redan gjort, och alltså bifaller Utskottets förslag.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Jag vill blott vitsorda, att det landsting, som åsyftas i Utskottets betänkande, har uppfattat Kongl. Maj:ts medgifvande af dess omförmälda beslut på det sätt, att det ansett sig ega rätt att bestämma lönerna för läkaren och tjänstemännen vid ett nytt sjukhus inom dess område; och detta har icke framkallat någon anmärkning utan tvärtom blifvit godkändt af Konungens Befallningshafvande i länet. Det ligger ock i sakens natur, att, om man vill uppväcka intresse hos landstingen för en förbättrad sjukvård och förmå dem att dertill lemna nya anslag, så bör man äfven gifva dem makt att kontrollera användandet af de medel som dertill erfordras.

Den förste talaren fästade vår uppmärksamhet på, att vi hafva två författningar i ämnet, af hvilka den ena om kurhusen är af civillags natur. Jag tror visserligen att det vore högeligen önskligt, att denna skilnad kunde upphöra; men för närvarande bör den efter min uppfattning icke kunna medföra någon annan särskild olägenhet, än att man måste föra två särskilda räkenskaper och dessutom bestämma kurhusafgifterna så stora, att derpå uppkommer ett öferskott, om hvilket landstinget för hvarje år är i tillfälle att besluta, att det skall till landstingets öfriga medel läggas.

Det är omöjligt att utvidga sjukvården, derest man icke förfar, såsom ett landsting gjort, att nemligen föra alla medlen till en gemensam kassa, för att, då det på ena hållet visar sig större inkomster än utgifter, man måtte kunna använda öferskottet af dessa inkomster på ett annat håll, om det behöfves.

Det är ett annat förhållande, deri rättelse jemväl tarvas, att nemligen det nu är direktionerna medgifvet att, sedan man beslutat att bygga ett nytt sjukhus, utan landstingets pröfvande och hörande göra upp förslag till sådan byggnad till hvilken kostnad som helst och, sedan förslaget blifvit af Sundhets-kollegium sanktioneradt, likaledes på egen hand uppföra byggnaden. Detta kan icke vara lämpligt, då det är landstinget, som får anskaffa medel äfven för detta ändamål. Härom är dock för det närvarande icke fråga, hvarföre jag lemna detta ämne och inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Lars Persson: Jag ber endast att få bemöta ett yttrande af den värde representanten från Gotland. Han tycktes hafva oriktigt uppfattat min mening, jag har aldrig ifrågasatt hvarken kurhus, lasarett-medel eller direktioner, utan helt enkelt yrkat, det landstinget, på förslag af direktionen, måtte ega bestämma tjänstemännens löner.

En annan talare har trots, att svårigheter derigenom skulle uppstå, derest det någon gång kunde befinnas vara af nöden att höja en lön för

att få behålla en skicklig läkare eller sköterska. Jag kan dock icke tro att härmed är så farligt. Då jag vet, att t. ex. landstinget i min hemort ansett sig böra anslå medel till uppförande af fyra nya lasarett af sten, är jag ock fullt öfvertygad, att landstingen icke heller skola tveka att bevilja någon jemförelsevis obetydlig löneförhöjning, då sådan kan finnas vara af behof påkallad. Finnes det sålunda t. ex. på något ställe, att en aktad läkare, som visat nit för sitt kall och skicklighet i sitt yrke, är i behof af förhöjd aflöning, så torde sådan lika litet komma att förvägras honom af landstinget som af lasarett-direktionen. Jag tror den värde representanten och lasarettsläkaren från Gotland i ty fall gerna kan finna sig belåten med det beslut hvartill Utskottet kommit.

Jag kunde visserligen hafva ytterligare att tillägga, men afstår derifrån och påyrkar endast fortfarande bifall till betänkandet.

Herr Ahlgren: För min del yrkar jag afslag på Utskottets hemställan, dels emedan jag anser ämnet vara af så ringa vikt, att man icke lämpligen bör besvara Kongl. Maj:t med en skrifvelse derutinnan, och dels emedan den ifrågasatta förändringen efter min öfvertygelse är icke blott onödig utan till och med menlig. Den är onödig, emedan ledamöterna i lasarettsdirektionerna utses af landstingen och direktionernas räkenskaper granskas af landstingen genom dertill utsedde revisorer, och den är i viss mån menlig, derföre att man genom densamma betager direktionerna möjligheten, att, på sätt nu vanligen sker, med den största sparsamhet handhafva de till sjukvården anslagna medel, hvilka i allmänhet äro så knapphändigt tilltagna, att den största hushållning dermed är af nöden.

Om förslaget blott afsåge, att landstingen skulle bestämma lönerna för sjukhusens tjänstemän, ginge det ändock an, men då det är utsträckt äfven till betjening, hvarunder förmodligen jemväl inbegripes sjuksköterskor, vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att under loppet af ett helt år emellan landstingens sammanträden omständigheter kunna inträffa, som göra det nödigt att för någon tid antaga ett större antal betjening. Den äro direktionerna i stånd att anskaffa för bästa pris; men om landstingen på förhand skola beräkna dylika behof och afsätta medel dertill, så är det att befara, att det kommer att lända till men för sjukinrättningarnes kassor, som i allmänhet torde vara så knappa, att den största sparsamhet dermed måste iakttagas. Jag yrkar, såsom nämnt är, afslag å betänkandet.

Herr Peter Andersson: Utan att ega den ringaste anledning till missnöje med de åtgärder, som vidtagits af den hittillsvarande lasarett- och kurlhusförvaltningen inom Blekinge län, kan jag dock icke underlåta att uttala den åsigt, att någon mera billig och rättvis åtgärd, än den Utskottet här föreslagit, icke gerna kan sättas i fråga. Det må väl vara, att direktionerna äro sparsamma och ordna aflöningen så, att inga tjänstemän eller betjente vid sjukhusen få större lön än de verkliga förtjena; men det är dock landstingen som få släppa till medlen till dessa löner. Derföre kan jag för min del icke annat än bifalla förslaget.

Herr Dufva: Jag anhåller att få fästa Kammarens uppmärksamhet på att uti Utskottets hemställan i förevarande utlåtande förekommer ett oriktigt uttryck. Der står nemligen "länens hospital och kurhus", hvilket naturligtvis bör vara "länens lasarett och kurhus". Jag ber derföre att, i händelse af bifall till Utskottets tillstyrkande, ordet "lasarett" må der insättas i stället för ordet "hospital".

Herr Lars Persson: Jag ber att få afstå från mitt förra yrkande och instämma med Herr Dufva.

Öfverläggningen förklarades vara slutad. De derunder gjorda yrkandena upptogos och blefvo, i enlighet med samma yrkanden, propositioner framställda. Härvid biföll Kammararen, enligt Herr Dufvas förslag, hvad Utskottet hemställt, endast med den ändring, att det i fjerde raden af Utskottets hemställan förekommande ordet: "hospital" borde utbytas mot ordet "lasarett"; skolande jemlikt 63 § 3 mom. Riksdags-ordningen, detta beslut, genom utdrag af protokollet, Första Kammararen delgifvas.

§ 8.

Föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 21), i anledning af väckt fråga derom, att landshöfdinge- och militärbefälhafvare-befattningarne på Gotland måtte åtskiljas.

Herr Mankell: Herr Talman! mine Herrar! Oaktadt Utskottet i det föreliggande betänkandet slutat med att afstyrka den motion jag väckt om åtskiljande af landshöfdinge- och militärbefälhafvare-befattningarne på Gotland, har Utskottet dock i motiveringen till sin hemställan gjort så betydliga medgifvanden i afseende på riktigheten af de skäl, som blifvit förebragta för reformen, att jag vågar hoppas på bifall till densamma från Kammarens sida. Utskottet har nemligen medgifvit, att "det svärligen låter förneka sig, att för de särskilda göromål, hvilka tillhöra landshöfdingen eller tillkomma militärbefälhafvaren, fordras så väsendtligt olika kunskaper och egenskaper, att det alltid måste blifva synnerligen svårt ej mindre att finna personer, hvilka ega duglighet för båda befattningarne, än äfven för dessas innehafvare att så fördela tid och arbete, att icke de bestyr, som tillhöra endera befattningen, inkräkta på den verksamhet, som bort egnas åt den andra". Vidare har Utskottet medgifvit, att det "icke heller synes rätt lämpligt, att en stor del af länets befolkning skall i den ombetsman, till hvilken det har att vända sig för behandling af administrativa och ekonomiska angelägenheter, tillika se sin militära chef, hvars straffmyndighet de äro underkastade". Dessa båda medgifvanden i afseende å de hufvudsakliga skäl jag haft äran anföra för reformen, synas mig vara af den beskaffenhet, att Utskottet borde hafva tillstyrkt bifall till motionen, i stället för afslag å densamma.

Till nämnda medgifvanden kommer ytterligare — hvilket Utskottet gerna kunnat tillägga — att just i det fall, då man möjligen skulle kunna

vänta att fördelarne af den nuvarande föreningen af den militära och civila myndigheten i en och samma persons hand skulle göra sig gällande, nemligen vid inträffande krig, stora olägenheter i stället, såsom mig synes, yppa sig af densamma. Jag tillåter mig i detta afseende uppläsa den strof i min motion, som handlar derom: "Då, om någonsin, måste militärbefälhafvaren blifva så upptagen af den strategiska och taktiska delen af sin verksamhet, att hans omtanke af ingenting annat bör störas. Och om någonsin den högsta civila myndigheten behöfver få ostördt egna sig åt sitt administrativa kall, så är det under ett krig, som erfordrar så utomordentligt stora uppoffringar af det borgerliga samhällets tillgångar, och hvilka det tillhör honom att anordna och fullgöra".

Låt oss nu deremot å andra sidan tillse, hvilka anmärkningar Utskottet förebragt mot motionen. Utskottet säger: "Men förhållandet har emellertid under en lång följd af år fortfarit, utan att något synnerligt missnöje försports inom länet, hvarifrån ej heller nu yrkandet om ändring utgått". Huruvida något missnöje med förhållandet förefinnes eller icke på Gotland, derom lära öns härvarande representanter bäst kunna upplysa. För min del har jag mig bekant, att ett ganska betydligt missnöje länge der existerat, och detta missnöje har yttrat sig i ganska talrika påstötningar hos mig, att väcka ett förslag i den syftning jag nu gjort. Den omständigheten, att icke någon utaf Gotlands egna representanter framkommit med en sådan motion, torde hafva sin grund uti grannlagenshetsskäl, öfver hvilka jag ej vill fälla något omdöme. Utskottet säger vidare: "Utskottet har ej heller kunnat förbise att för afönjning af särskild militärbefälhafvare icke, så vidt Utskottet fått upplyst, finnes att af nu utgående anslag påräkna synnerligen mera än det arfvode af 1,200 R:dr årligen, som landshöfdingen såsom militärbefälhafvare uppbär, och att en af Riksdagen påkallad förändring troligen skulle föranleda framställning om förhöjning af anslaget för militärbefälhafvaren". Ehuru jag för min del, såsom väl är bekant, är böjd för den största sparsamhet med allmänna medel, anser jag dock den föreslagna reformen vara af så stor nytta för Gotland, att jag icke drager i betänkande att bevilja de några tusen Riksdaler, som kunna vara behöfliga för dess genomförande, och gerna mottager den beskyllning för slöseri med statens medel, som af denna anledning kunde komma att drabba mig.

Det är för öfrigt icke gifvet att staten härigenom behöfde tillskynas några ökade utgifter. Andra utvägar att anskaffa erforderliga medel, än denna, förefinnas. Landshöfdingen på Gotland har nu en inkomst af 14—18,000 Riksdaler om året, varierande allt efter det belopp, hvartill inkomsterna af Roma kungsgård, hvilka utgöra en del af hans lön, uppgå. Man har uppgifvit, att den normala landshöfdingelönen skulle vara 8,000 R:dr, och det synes mig derföre vara ganska skäligt, att man tager utaf landshöfdingens lön, hvad som behöfves, för att tillsammans med det nu utgående arfvode skaffa en tillräcklig afönjning åt den blifvande militärbefälhafvaren.

En annan utväg vore följande.

På Gotland finnes för närvarande en särskild artilleribefälhafvare. Denna befattning bestrides vanligen utaf en regementsofficer vid Svea artilleriregemente. Då denne officer hela året om är frånvarande från

sitt regemente, så synes hans plats derstädes vara obehöfelig och den lön han der uppbär, sex tusen Riksdaler, kunna tilläggas militärbefälhafvarens nuvarande arvode tolf hundra Riksdaler.

Jag har emellertid icke velat inkomma med något detaljeradt förslag i detta hänseende, emedan jag anser att denna fråga bäst kan lösas af Kongl. Maj:t, som, i den händelse Riksdagen bifaller den motion jag väckt, icke lärer underlåta att afgifva ett fullständigt förslag, öfver hvilket Riksdagen då kan uttala sitt bifall eller ogillande.

Utskottet säger slutligen: "Då härtill ytterligare kommer, att en ny organisation af landtförsvaret är en af de frågor, hvilka man hoppas inom kort skola erhålla sin lösning, och att i sammanhang härmed den nu väckta frågan lämpligen torde kunna tillfredsställande ordnas, har Utskottet, utan att underkänna de viktiga skäl, som tala för den ifrågasatta förändringen, dock ansett sig, under nu för handen varande förhållanden, böra värdsamt" etc. Jag kan för min del icke dela den förhoppning Utskottet här uttalat, att en ny organisation af vårt landtförsvaret så snart skall komma till stånd, utan fruktar högeligen, att dermed torde dröja en ganska god tid. Jag har med anledning deraf redan förut, vid en annan frågas behandling, uttalat mig för partiela reformer såsom behöfliga, och jag anser att äfven i detta hänseende en dylik reform måste företagas. Slutligen, hvilken organisation landtförsvaret i Sverige än må komma att erhålla, så är det dock troligt, att Gotland alltid får en särskild organisation, emedan förhållandena med dess försvaret äro så egendomliga, att de förmodligen aldrig kunna underordnas samma grunder, som äro gällande för det öfriga Sverige.

Till sist ber jag att få erinra att, ehuru jag icke uttryckligen sagt detta i min motion, jag dock ej afsett, att den af mig föreslagna förändringen skulle sättas i verket förr än vid den nuvarande landshöfdingens och militärbefälhafvarens afgång, hvilket jag dock ej ansett mig behöfva särskildt anmärka, då sådant torde vara vanlig praxis vid förändringar inom förvaltningen.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, vågar jag värdsamt hemställa, att Kammarén, med afslag å Utskottets utlåtande, behagade bifalla den af mig väckta motionen.

Herr Leijer: Herr Talman! mine Herrar! Jag måste upprepa ett yttrande, som har blifvit faldt här i Kammarén ett par gånger förut, då jag säger, att det visserligen icke är med bäfvan, men dock icke utan suckan, som jag yttrar mig i denna fråga. Jag hade önskat och hoppats att slippa göra det. Då fråga var om riksdagsmannaval i Wisby 1868 och 1869, blef jag af många interPELLERAD om, huruvida jag ville, om jag blefve riksdagsman, väcka en motion i detta ämne, och personer funnos till och med, som förklarade sina röster bero på mitt svar. Jag svarade, att det egendomliga i min embetsmannaställning gjorde, att jag icke kunde besvara frågan med ja. Sista gången hade jag nyss förut — det var på offentligt valmöte — förklarat, att jag icke ernade såsom riksdagsman låta binda min öfvertygelse genom något slags löften och dylikt. Som jag nämnt, hoppades jag, för enskilda förhållanden, som ej beröra frågan, kunna undvika att yttra mig i denna sak; men då Utskottet nu förklarat

sig tro, att något synnerligt missnöje med den undantagsställning, hvori Gotland nu befinner sig i det afseendet, att dess civile styresman på samma gång är dess militäre, icke inom länet försports, och då min kamrat, representanten för Gotlands norra härad, är sjuk, så skulle jag ansett för en klandervärd försummelse af min skyldighet såsom representant, om jag ej begärde ordet, dels för att framföra hans helsning, att, om han kunnat vara närvarande, så skulle han hafva ansett för sin oetergifliga pligt, att på det bestämdaste yrka bifall till motionen, dels för att i hans ställe framställa bevis på att missnöje med det nuvarande förhållandet verkligen förefinnes på Gotland. I hvad jag nyss nämnt, angående den ena utaf orsakerna till mitt uppträdande nu, ligger redan ett bevis på att ett sådant missnöje finnes. Vidare torde det vara bevis nog, att vid många riksdagar Gotlands representanter väckt samma fråga, och slutligen hafva vid 1862—1863 års riksdag petitioner inkommit till Utskottet, hvilka föranledt en ledamot att yttra: "De, som inom Utskottet tagit del af de petitioner, som inkommit från gotländska allmogen, kunna ej tveka, att det är dennas önskan, att befattningarne skiljas."

Efter dessa tillkännagifvanden förmodar jag, att Utskottet icke vidare insisterar på att något missnöje icke finnes.

Jag skulle nu egentligen anföra skälen för detta missnöje, men jag ber Kammarerna om ursäkt därför, att jag, af förut antydda skäl, här icke begagnar mina egna ord, utan blott citerar hvad andra gotländingar derom yttrat. Vid 1859—1860 års riksdag väcktes af en representant från Gotland en motion i samma riktning. Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet i dess Utlåtande N:o 135 åberopar bland de af motionären för förslaget anförda grunder äfven den att "då hela den manliga befolkningen, ända till 50 års ålder, står under militärbefälhafvarens order, syntes det vara nödvändigt, att någon makt finnes, som kunde upprätthålla och bevaka gränsskilnaden emellan befolkningens militära pligter, samt deras borgerliga fri- och rättigheter emellan de militära anordningarnes tillbörligt raska utförande och de civila myndigheternas makt att hålla dessa militära anordningar inom af lag bestämda former." Då frågan vidare förekom i Bonde-Ståndet, så yttrade samme representant: "För öfrigt bör det vara klart att just derföre, att ön har en aflägsen belägenhet, är det så mycket angelägnare, att lagliga föreskrifter der följas och hållas i helgd, emedan innevånarnes rättigheter just på en aflägsen ort löpa så mycket större fara att blifva kringskurne af maktlystne och godtycklige embetsmän, i fall sådana der skulle komma att fungera;" samt vidare: "Att alla befolkningens klagomål öfver för stora anspråk från militärbefälhafvarens sida på dess militära pligt blifvit afgjorda af militärbefälhafvaren sjelf såsom landshöfding, med ett ord, att länets innevånare få sin egen motpart till domare," och "militärbefälhafvarens anspråk på civilmyndigheternas åtgärd upptagas, prövas, bifallas och bringas till verkställighet af honom sjelf såsom chef äfven för de civila auktoriteterna. Hvar finnes då den kontroll, den bevakande och återhållande kontroll, som grundlagen, afsett, att de olika statsmyndigheterna skola på hvarandra utöfva? "Sedan han derefter visat, att befolkningen på Gotland åtagit sig vissa dagars militära öfningar, att hon kan derutöfver bli ålagd ökade besvär under förevändning

förevändning af vapensyner, vapnens inlemnande och uttagande m. m., säger han: "Kan man tro, att den beväringsskyldige, som mildt i brådaste skördetiden ryckes från sitt arbete för att inställa sig hos befälhafvaren och uppvisa sitt gevär, vinner något skydd hos ett landshöfdingeembete, i hvilket den person eger fatta beslut, hvilken anbefallt detta intrång på befolkningens frihet? För öfrigt heter det här: först lyda och sedan klaga, men klagan leder icke till säkerhet för framtiden." Andra grunder, hvilka jag skulle hafva anfört, hafva redan blifvit framställda utaf motionären sjelf.

Vid riksdagen 1862–1863 yttrades utaf en Gotlands representant uti hans reservation mot det beslut Ekonomi-Utskottet då tillstyrkte i denna fråga följande: "Motionen afser icke att göra landshöfdingeembetet till en högre instans öfver militärbefälhafvaren, hos hvilken högre instans de under militärbefålet i militäriskt hänseende lydande skulle kunna klaga öfver militäriska förfoganden, som de ansågo oberättigade, utan, efter mitt förmenande, att den civila myndigheten skulle få en sidoordnad ställning till den militära och utgöra den länk, hvarigenom innevånarnes borgerliga förhållanden förmedlades med försvarsväsendet, alldeles såsom landshöfdingarne på fasta landet utfärdade kungörelser och vädto de förfoganden, hvarigenom till en viss ålder komna ynglingar öfverflyttas från en rent civil ställning till en plats inom militärväsendet såsom beväringsskyldiga. Det tillhör derföre icke landshöfdingarne på fasta landet att upptaga klagomål öfver regementsbefålets åtgärder. men det tillkommer dem, att på förhand tillse, att icke någon obehörig pålægges annan beväringsskyldighet, än den lagstadgade; och på samma sätt har motionärens syfte varit, att landshöfdingen på Gotland måtte vara ojäfvig och i tillfälle, att genom vägrad kungörelse och verkställighet af mot beväringskonventionen stridande militärföreskrifter förekomma Gotländska beväringsskyldighets utsträckning utöfver den genom konventionen stadgade gräns. Att han icke kan såsom landshöfding vara i tillfälle att mot sig sjelf, såsom militärbefälhafvare, utöfva en sådan mot misstag skyddande makt, bör vara så mycket mera klart, som landshöfdinge-instruktionen gör landshöfdingens enskilda åsigt till bestämmande och afgörande inom landshöfdingeembetet." Ett tredje skäl anfördes vid samma riksdag utaf en icke-gotländning, för närvarande representant i denna Kammare. Han säger: "Det finnes äfven en annan lag, nemligen upprorslagen, med hvilken det är svårt att bringa i öfverensstämmelse den klandrade maktfullkomlighet, som innehafves af landshöfdinge-militärbefälhafvaren; ty som man vet, är det först efter den civila myndighetens ordres, som militären i händelse af uppror får använda våld."

Jag vill icke tillåta mig någon vidare utveckling af dessa skäl och förbigår helt och hållet frågan om det konstitutionela uti det nuvarande förhållandet, såsom alltför omtvistad. Orsaken hvarföre jag yttrat mig i denna fråga är, som jag redan nämnt, att motionen icke kunnat af min kamrat försvaras, och att jag för min del, gillande dess principer, *churu jag ej medverkat till densamma*, nu, då den i alla fall framkommit, ansett mig pliktig att understödja den med hvad jag nu haft äran anföra.

Jag vädjar till de öfriga länens representanter och ber dem tänka sig i samma förhållande, att de en vacker dag finge sin landshöfding till sin högste militärbefälhafvare, och frågar, om de skulle finna sig väl utaf ett sådant arrangement under sådana omständigheter, jag antydt. Jag begär blott en enkel rättvisa af de stora, fullvuxna bröderna för den lilla minsta, ehuru icke yngsta system, som ihärdigt, men ej med bullersamt knot fordrar rättvisa och likställighet i detta afseende — ingenting annat än detta.

Jag yrkar bifall till Herr Mankells motion.

Herr Norrby: Äfven jag anser mig, såsom representant från Gotland, böra upplysa, att jag tror att, om den föreslagna förändringen genomföres, befolkningen i länet dermed skall blifva belåten. Jag har hört många Gotlänningar önska att förorda denna reform, hvilken äfven jag finner ändamålsenlig, och vill jag därför tillstyrka afslag å Utskottets Utlatande och bifall till Herr Mankells förslag.

Herr Hierta: Det torde vara väl bekant för pluraliteten af denna Kammares ledamöter att detta icke är den första gången som klagomål framkommit till Riksdagen öfver landshöfdinge- och militärbefälhafvarembetenas förening på Gotland. Dessa klagomål hafva varit framställda vid många riksdagar förut, och det märkvärdiga uti deras öden har varit att de, såsom man finner vid rådfrågande af de förflytna riksdagarnes protokoll, nästan aldrig blifvit ogillade. Men de hafva blifvit undanskjutna under den ena eller andra förevändningen och hufvudsakligast under den, att man icke på något mera framstående, mera eklatant sätt märkt att det nuvarande förhållandet väckt något missnöje.

Hvad det nu ifrågavarande Betänkandet beträffar, så synes det mig verkligen som om Utskottet skulle hafva på ett — jag vågar säga — nästan lysande sätt gått motionären till handa med ett indirekt tillstyrkande utaf hans motion, nemligen just genom det sätt, hvarpå Utskottet resonerar. Utskottet har nemligen, såsom motionären sjelf redan anmärkt, gifvit det aldri starkaste vitsord åt riktigheten af hans klagomål, dels derigenom att Utskottet säger: "Det låter svårligen förneka sig att för de särskilda göromål, hvilka tillhöra landshöfdingen eller tillkomma militärbefälhafvaren, fordras så väsendtligt olika kunskaper och egenskaper att det alltid måste blifva synnerligen svårt ej mindre att finna personer, hvilka ega duglighet för båda befattningarne, än äfven för dessas innehafvare att så fördela tid och arbete att icke de bestyr, som tillhöra endera befattningen, inkräkta på den verksamhet som bort egnas åt den andra"; dels ock då Utskottet förklarar: "Icke heller synes det rätt lämpligt att en stor del af länets befolkning skall i den embetsman, till hvilken den har att vända sig för behandling af administrativa och ekonomiska angelägenheter, tillika se sin militära chef, hvars straffmyndighet de äro underkastade". Slutligen har Utskottet också sagt att Utskottet icke underkänt de *vigtiga skäl*, som tala för den ifrågasatta förändringen. Det enda skäl Utskottet uppgifvit för undanskjutande af motionen är således, att "förhållandet under en lång följd af år fortfarit, utan att något synnerligt missnöje försports inom länet, hvarifrån ej heller nu yrkandet om ändring

utgått". Hvad den förra delen af detta påstående beträffar, så har en föregående talare genom uppläsande af utdrag ur riksdagsprotokollerna visat, att ett sådant missnöje har existerat. Dels har detta missnöje möjligen uppkommit genom konflikter mellan den civila och militära myndighet, som beklädes af en och samma person, dels har, äfven om man abstraherar härifrån och endast utgår från rättens synpunkt, denna sednare ansetts vigtig nog att fästa afseende på. Den siste ärade talaren har redan förut vädjat till Kammaren, då han frågade oss en hvar hvad vi skulle säga om ett sådant förfogande af regeringen vidtoges äfven i de andra länen, som det öfver hvilket Gotlänningarne nu beklaga sig; om regeringen företogs sig att äfven i ett eller flera af dessa län förena landshöfdinge- och militärbefälhafvarebefattningar i en och samma persons hand. Motionären har här framställt likheten mellan detta förhållande och ett annat, som i grundlagen är förbjudet, tillsättandet af generalguvernörer. Jag har hört sägas att man under diskussionen i Första Kammaren skulle hafva bestridit att en sådan likhet existerade, det vill säga påstått, att generalguvernörsembetet skulle innebära något helt annat, än hvad som kan följa af en förening af den militära och civila myndigheten hos en och samma person; men jag frågar, om icke en sådan förening af olika maktbefogenheter är lika äfventyrlig som den makt, hvilken man kan tänka sig ligga uti en generalguvernörs hand och hvars närmare beskaffenhet ej blifvit beskrifven. Om man nu erkänner att en sak är fullkomligt oriktig och till och med betonar detta uti så starka ordalag som Utskottet gjort, skall man då undanskjuta en begärd rättelse deruti endast och allenast på det skäl som är det enda, hvilket kvarstår med någon grad af bevisningskraft uti Utskottets Betänkande, det nemligen att förhållandet har under en lång följd af år fortfarit. Mig synes att om man erkänner ett missförhållande och detta uti så ampla ordalag som Utskottet här gjort, så är väl den omständigheten att missförhållandet under en lång följd af år fortgått, ett ännu mera talande skäl för att söka göra slut derpå. Det är på denna grund som jag icke kunnat underlåta att lägga min röst till dem, som yrkat afslag å Utskottets förslag och bifall till Herr Mankells motion, i synnerhet som i denna ingalunda yrkats att förändringen skulle ske hufvudstupa, utan endast så snart den utan några större olägenheter läte sig göras.

Med Herr Hierta hördes flera ledamöter instämma.

Herr Uhr: Jag har begärt ordet för att lemna Utskottet en liten upplysning, då det säger sig icke veta, att något synnerligt missnöje öfver ifrågavarande förhållande icke skulle vara rådande inom Gotlands län. Jag har för min del icke blott under alla riksdagar jag bevisat hört samma klagan i detta afseende uttalas af representanterna från Gotland, utan jag har också vid ett besök på Gotland erfarit detsamma af en mängd personer utaf olika samhällsklasser. Vi voro der några riksdagsmän på samma gång och, genast denna fråga kom på tal, bad man oss allmänt, att vi vid riksdagen skulle söka hjälpa Gotlänningarne att komma ifrån det närvarande oeffterrättighetstillståndet. Visserligen har man här mot förslaget anfört, att man borde vänta med att besluta någon förän-

dring i detta hänseende till dess frågan om vårt landtförsvars omorganisation vunnit en lösning, emedan Gotlands militära förhållanden borde ordnas på samma gång som de öfriga länens. Men jag får verkligen bekänna, att för mig utgör icke detta något giltigt skäl för uppskof med denna reform, helst jag väl känner till det gamla ordspråket: "medan gräset gror, dör märren!" Så kunde det också gå med Gotlänningarne — vi veta ej hvilka tider som kunna förestå dem — och därför, äfvensom af det skäl att hvad de fordra är en rättvis och billig begäran, yrkar jag afslag å Utskottets hemställan och bifall till Herr Mankells motion.

Herr Dufwa: Utskottets yttrande har blifvit genomgånet och granskadt af åtskilliga talare och jag vill, för att ej förlänga diskussionen, icke till bemötande upptaga allt hvad som blifvit yttradt under denna granskning. Utskottet har, såsom Betänkandet visar, utan tvekan framhållit de skäl, som, efter Utskottets tanke, tala för motionen. Att Utskottet återigen icke tilltrött sig att tillstyrka motionen, därför äro skälen också i Utskottets yttrande angifna. De skäl, som i allmänhet bruka inverka på Riksdagen att icke bifalla sådana förslag som förevarande, äfven då de erkännas vara i ett eller annat afseende behjertansvärda, äro vanligen om för deras lösning tarivas anslag, eller om de stå i något sammanhang med andra frågor såsom denna kan komma att göra med omorganisationen af vårt försvar, och i dessa frågor förslag till Riksdagens handläggning äro i den närmaste tiden att emotse. Ett utaf dessa förhållanden anses ofta nog såsom tillräcklig anledning för afslag å ett sådant förslag som det ifrågasvarande. Nu sammanträffade båda och detta gjorde att Utskottet icke med hopp om framgång trodde sig kunna tillstyrka hos Riksdagen en förändring, som det likväl tillräckligt tydligt uttalade att det icke i och för sig ogillade. Ett annat af de skäl, Utskottet för sin hemställan anført, har ock under diskussionen blifvit klandradt. Man har nemligen påstått att Utskottet sagt, att något synnerligt missnöje med den nuvarande föreningen af landshöfdinge- och militärbefälhafvare-befattningarne hos en och samma person icke förefinnes inom länet. Utskottet har icke sagt detta, utan endast att något synnerligt missnöje med detta förhållande icke inom länet försports. Detta innebär icke något bestridande af att missnöje inom länet funnits och äfven kan finnas lika litet som Utskottet förbisett, att förslag om ändring deruti blifvit under åtskilliga föregående riksdagar väckta, äfven af representanter från Gotland. Men dessa förslag synas sannerligen ej alltid vitsorda något synnerligen stort missnöje med det bestående. För tio år sedan väcktes ett dylikt förslag, men motionären tillkännagaf då uttryckligen, att ingen förändring äsyftades så länge den dåvarande landshöfdingen och militärbefälhafvaren funnes kvar. Äfven nu har såväl den ledamot af Kammaren, som väckt motionen i ämnet, då han vid diskussionens början hade ordet, som en annan talare, hvilken yrkat bifall till motionen, förklarat, att så länge nuvarande landshöfdingen tjänade kvar icke någon förändring äsyftades. Anser man den föreslagna förändringen angelägen och vigtig samt behöflig till undanröjande af ett berättigadt och synnerligt stort missnöje, då inser jag för min del icke huru ett dylikt dröjsmål med förändringens verkställande kan försvaras. Ty uppdraget att vara militärbefälhafvare kan väl icke

anses såsom något fullnaktsuppdrag, hvilket ej när som helst kan öfverflyttas på någon annan, i synnerhet som inkomsten för militärbefälhafvaren, 1,200 R:dr årligen, icke lär kunna anses såsom någon välfärdssak för den, som njuter landshöfdingekomsterna på Gotland. När man, på de grunder motionens anhängare under diskussionen åberopat, vill en förändring, så bör man ock vilja att, när sådant utan förnärmande af någons rätt kan ske, den skall sättas i verket genast. Eljest bringas man lätt att tro att detta synnerliga missnöje, hvarom man här talat, icke är så farligt. För min del anser jag att om man finner skälen för förändringen sådana, att man nu vill besluta en förändring, då bör den göras icke blott, såsom det här vill synas vara hufvudsaken, på papperet, utan äfven i verkligheten.

Herr Hierta: Jag ber att få nämna ett skäl, som jag, då jag sist hade ordet, glömde att anföra. Utskottet har visserligen anført detsamma såsom ett skäl mot motionen, men jag kan för min del ingalunda finna att det som sådant kan anses. Utskottet säger nemligen: "Då härtill ytterligare kommer, att en ny organisation af landtförsvaret är en af de frågor, hvilka man hoppas inom kort skola erhålla sin lösning, och att i sammanhang dermed den nu väckta lämpligen torde kunna tillfredsställande ordnas, har Utskottet" etc. Jag kan deremot icke inse det ringaste sammanhang mellan den nya organisationen af landtförsvaret och den frågan, huruvida den högsta militära och civila befattningen på Gotland skall vara förenad uti en persons hand; ty detta lär väl ändå icke kunna komma att tillstyrkas såsom en del af en ny försvarsorganisation. Det är möjligt att jag misstager mig, men jag tycker att den sednare frågan är så enkel, att hvar och en bland Kammarens ledamöter skall kunna bedöma densamma. Hvad beträffar det skäl för Utskottets hemställan, som utaf den siste talaren blifvit anfördt, att om en förändring skall ske, så bör den icke stadna endast på papperet utan blifva en verklighet, så har jag för min del ingenting deremot. Det som förmått motionären att icke påyrka att förändringen genast skulle vidtagas, har sannolikt ej varit annat än grannlagenhetskäl; men detta hindrar väl ej att ju förr den kan ske, desto bättre.

Slutligen ber jag att få rätta ett misstag uti mitt förra anförande. Jag yttrade nemligen att det under diskussionen i Första Kammaran blifvit sagdt, att den nuvarande föreningen hos en person af landshöfdingek- och militärbefälhafvarebefattningarne på Gotland ingalunda kunde jämföras med de fordna generalguvernörsbefattningarne. Jag ber att få till min ursäkt nämna att detta hos mig härledde sig af en distraktion. Det var nemligen i tidningen Stockholms-Posten, hvilken i allmänhet anses utgöra organen för Första Kammarans majoritet, som jag sett denna åsigt framställas.

Herr Uhr: Herr Dufwa medgaf visserligen, att missnöje öfver ifrågavarande förhållande förefanns å Gotland, men han ville dock påstå, att detta missnöje icke var så synnerligen stort. Vi skola väl dock komma ihåg, att alla öns innevänarne stå under krigsartiklarne, och vi hafva nyss sett en följd deraf, då Doktor Leijer, när han uttalade sig i denna sak,

helst nöjde sig med att citera hvad andra förut yttrat. Hvar och en kunde dock läsa mellan raderna hvad som var hans hjertas mening; och det vore besynnerligt, om man icke kunde förstå att ett synnerligt missnöje existerar. Jag tycker alla skäl tala för bifall till Herr Mankells motion, hvilket jag ock fortfarande yrkar.

Öfverläggningen var slutad. I öfverensstämmelse med hvad derunder yrkats biföll Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, det förslag, som blifvit framställt i Herr J. Mankells motion N:o 104; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdags-ordningen, detta beslut, genom utdrag af protokollet, Första Kammaren delgifvas.

§ 9.

Vid föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 33, i anledning af Riksdagens år 1869 församlade Revisorers berättelse angående granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1867, fattade Kammaren följande beslut:

Hvad Utskottet hemställt under § 1.

Bifölles.

Yttrandet under § 2.

Lades till handlingarne.

Utskottets hemställanden under §§ 3—5.

Biföllos.

I fråga om *Utskottets hemställan under § 6*, angående de med bevillningstaxeringarne förenade utgifter, biföll Kammaren samma hemställan, och beslöt alltså, att till Bevillnings-Utskottets handläggning öfverlemnades den fråga, hvarom Stats-Utskottet här gjort framställning.

Hemställandet under § 7.

Ordet begärdes af

Herr Sääf: Jag tager mig friheten fästa uppmärksamheten på, att vid denna punkt revisorerna gjort ett något mer omfattande yrkande, än att detsamma kan afhjelpas med det förslag Utskottet här afgifvit. Förhållandet är nemligen, att de conti, som befunnits uppförda i Styrelsens räkenskaper, icke hafva sin motsvarighet i de särskilda banornas räkenskaper. Derföre uttala sig ock revisorerna i slutet af 4 § i revisionsberättelsen rörande jernvägsbyggnaderna på följande sätt: "Revisorerna, hvilka, till följd deraf att räkenskaperna icke utvisa de dagar de omförmälda insättningarne och uttagningarne egt rum, icke varit i till-

fälle beräkna beloppet af den ränta, som för dessa medel skäligen bort styrelsen tillgodoföras, hafva emellertid fäst sin uppmärksamhet derå, att någon sådan räntegodtgörelse icke synes hafva ifrågakommit samt att behörig öfverensstämmelse de särskilda redogörelserna emellan icke förefinnes“.

Nu har Utskottet i sitt förslag endast upptagit frågan angående införande i räkenskaperna af de ifrågavarande bankräkningarne, genom hvilken åtgärd man skulle kunna få reda på, hurusom och på hvilka dagar de för arbetena å banorna erforderliga medel blifvit i banken insatta, men Utskottet nämner icke något om den olikhet, som i räkenskaperna förefinnes och som revisorerna med sin anmärkning afsett att få afhjelpat. Jag tager mig därför friheten hemställa att den underdåniga skrivelse, som af Utskottet föreslås, måtte erhålla en något större omfattning och att förslaget derom komme att lyda på följande sätt:

“att Riksdagen ville uti underdånig skrivelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes förstärkta Kongl. Styrelsen öfver Statens jernvägsbyggnader, att om införande i räkenskaperna af ifrågavarande bankräkningar för framtiden draga försorg, *äfvensom att behörig öfverensstämmelse i bokföringen hos styrelsen och de olika banbyggnaderna framdeles må iakttagas*“. Och anhåller jag vördsamt hos Herr Talmannen om proposition å detta förslag.

Vidare anfördes ej och Utskottets hemställan blef i oförändradt skick af Kammaren bifallen.

Hemställandet under § 8.

Bifölls.

Härefter blef, på begäran, ordet lemnadt åt

Friherre Åkerhjelm, som yttrade: Till en början får jag uttala min erkänsla för det sätt, hvarpå Stats-Utskottet vid denna riksdag handlagt de mål, som varit frukten af sednast församlade Statsrevisorers ingalunda angenäma, ofta tunga och mödosamma arbete. Efter att hafva förutskickat detta uttalande af min erkänsla, måste jag dock göra en liten anmärkning emot Utskottets föreliggande utlåtande i hvad detsamma handlar om Statens jernvägsbyggnader. Jag finner nemligen, att Utskottet dervidlag förbigått en anmärkning, som revisorerna i 9 § af sitt utlåtande rörande Statens jernvägsbyggnader framställt och som i Revisionsberättelsen återfinnes på pag. 77 och 78 till deras tjänst, som deraf vilja taga kännedom.

Frågan rör det vetenskapliga verk, hvars föremål är en teknisk-ekonomisk beskrifning öfver våra statsbanor. Vid 1862—1863 års riksdag anhöllo nemligen Rikets Ständer, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och genom trycket utgifva en teknisk-ekonomisk *beskrifning* öfver de för Statens räkning utförda jernvägsbyggnader, för hvilket ändamål på samma gång anvisades ett förslagsanslag af 10,000 R:dr, att i mån af behof från Riksgälds-kontoret utbetalas. Detta anslag har sedermera befunnits otillräckligt, hvadan ytterligare medel användts, men emellertid har icke, på sätt

ock af revisorerna anmärkts, under den tid de arbetat tillsammans kommit till deras kännedom, huruvida den ifrågasatta *beskrifningen* ännu fullkomligt hunnit afslutas. Deremot hafva revisorerna inhemtat, att kostnaden för de till omnämnda beskrifning hörande planscher uppgått till ett ganska högt belopp, ja till och med öferskridit den summa af 51,663 R:dr, hvartill fullbordandet af hela arbetet, således både beskrifningen och planschern, blifvit af jernvägsbyggnadsstyrelsen beräknad. Såsom revisorerna omnämnt, framgick nemligen af byggnadsstyrelsens räkenskaper, att vid revisionsårets slut — jag erinrar om att det år år 1867, hvarom revisorerna tala — för arbetena å detta verk redan användts 55,983 R:dr 20 öre. Således var anslaget öferskridet, men icke dess mindre hade man ej på detta verk, för såvidt revisorerna hade sig bekant, hunnit längre, än att "samtliga till beskrifningen öfver rörliga materielen och vestra stambanan med dess utgrening till Örebro hörande planscher blifvit färdigtryckta." Dels det förhållande att denna utgiftspost under förskottstitel balanserats i styrelsens räkenskaper och först kommit till revisorernas kännedom på grund af särskild till styrelsen framställd begäran om förklaring på de betydliga förskottssummorna i sagda styrelses räkenskaper, dels ock den omständighet, att den ifrågasatta kostnaden blifvit högre, än som från början varit afsedt, har gjort att revisorerna ansett sig skyldiga fästa särskild uppmärksamhet vid detta ärende och omnämna detsamma för Riksdagen. Med anledning häraf hafva ock revisorerna — såsom det i berättelsen heter — "i betraktande af de betydliga utgifter, som ifrågavarande verk redan medfört och hvilka mycket öfverföliga hvad vid anslagets beviljande ursprungligen synes hafva varit afsedt, funnit för godt hemställa, att, efter det styrelsen afgifvit yttrande, angående dels dessa utgifters nuvarande belopp, dels huru mycket som till fullbordande af den under arbete varande beskrifningen ytterligare kan erfordras, Riksdagen måtte i förevarande ämne meddela de föreskrifter, hvartill omständigheterna må finnas föranleda"; lärande, enligt revisorernas förmenande, arbetet med beskrifningarne rörande öfriga stambanor icke böra företagas eller fortgå utan Riksdagens särskilda medgifvande. Här är således, för det första att lägga märke till, att sjelfva den teknisk-ekonomiska *beskrifning* som med omförmälda anslag afsågs, om den blifvit påbörjad, dock ej hunnit fullbordas, under det att de beskrifningen åtföljande planschern uppgått till en högre kostnad än anslagssumman för hela verket, men vidare är det att synnerligen observera, att, enligt revisorernas åsigt, Riksdagen nu borde meddela föreskrift, att arbetet med beskrifningarne rörande de öfriga stambanorna icke företoges utan Riksdagens särskilda medgifvande. Då emellertid Stats-Utskottet icke nu upptagit detta ärende, har jag föreställt mig att orsaken dertill möjligen varit den, att Kongl Maj:t affåtit till innevarande Riksdag en nådig Proposition under N:o 22 i hvilken Kongl Maj:t begärt, "att Riksdagen skulle medgifva, det kostnaden för ifrågavarande kartverks fortsättande i hvad afses nordvestra, norra och östra stambanorna jemte sammanbindningsbanan genom Stockholm måtte utgå af jernvägsbyggnadsmedlen." Vid sådant förhållande hade jag likväl trott, att bäst och lämpligast varit, om Stats-Utskottet, för den händelse nemligen Utskottet velat fästa något afseende vid det som revisorerna anført, hade uppskjutit behandlingen af föreliggande 9 §

i revisionsberättelsen, till dess Utskottet företagit till handläggning nyssnämnda Kongl. Proposition N:o 22. Jag trodde detta så mycket heldre som Utskottet i slutpunkten af sitt utlåtande angående revisionsberättelsen öfver statsverket yttrar sig på följande sätt: "Hvad i öfrigt blifvit af revisorerna anmaldt och erinradt, har Utskottet dels tagit i betraktande vid afgifvande af förslag till reglerande af statsutgifterna" — men sådant torde icke vara fallet i denna fråga — "dels funnit vara genom vederbörandes afgifna underdåniga utlåtanden nöjaktigt förklaradt" — men icke heller detta tror jag här är händelsen, såsom jag straxt skall visa — "eller hafva medfört åsyftad rättelse" — hvori denna rättelse skulle hafva bestått, är Utskottet skyldigt mig underrättelse om — "eller ock varit af beskaffenhet att från Utskottets sida icke böra till något särskildt yttrande föranleda." Detta är enda återstående motivet och det är således vid sistnämnda förhållande som jag något vill fästa mig. Då nemligen revisorerna, såsom jag nyss nämnde, hemställt, att arbetet med det tekniskt-ekonomiska kartverket *icke borde, hvad beträffar de öfriga stambanorna, utan Riksdagens särskilda bemyndigande företagas*, men Kongl. Maj:t i en proposition till Riksdagen tillstyrkt ett fortsatt utgifvande af kartverket och, hvad än mera betyder, under den 17 September 1869 redan bemyndigat styrelsen öfver Statens jernvägsbyggnader *att gå i författning om fortsatt utgifvande af detsamma*, dock tills vidare endast hvad anginge södra stambanan, så hade jag föreställt mig, att Stats-Utskottet, som också består af Riksdagens förtroendemän, skulle behagat taga i betraktande jemväl revisorernas berättelse samtidigt med den Kongl. Propositionen.

Hvad nu angår jernvägsbyggnadsstyrelsens utlåtande i afseende å anmärkningarna i 9 § af revisionsberättelsen, innehåller detsamma endast en anmälan, att styrelsen afgifvit underdånigt yttrande i ämnet till Kongl. Maj:t och just vid den tid revisorerna handlade denna fråga derpå erhållit nädigt svar, men är för öfrigt icke alls upplysande i sak eller af beskaffenhet att i någon mån utreda de anmärkta förhållandena. Om det emellertid är sådana utlåtanden, som på grund af revisorernas anmärkningar komma att af vederbörande myndigheter afgifvas för att sedermera tryckas samt utdelas till Riksdagens Kamrar, då vet jag verkligen icke, hvarföre revisionsanmärkningarna skola publiceras och svar af vederbörande aflåtas. ty sådant är öfverflödigt, om anmärkningarna kunna så der lätt afspisas.

På grund af hvad jag nu anfört, och då jag, till följd af den välvilliga behandling Stats-Utskottet låtit komma revisionsberättelsen i öfrigt till del, tror mig kunna hoppas, att Stats-Utskottet icke skulle hafva något emot att taga frågan i förnyadt öfvervägande, vågar jag hemställa, för såvidt en återremiss bifalles, att denna fråga måtte behandlas i sammanhang med den Kongl. Propositionen N:o 22, på det att densamma icke måtte hemfalla till en sådan dödsdom, som är fälld uti sista § af Stats-Utskottets Utlåtande rörande revisionsberättelsen, nemligen att den varit af beskaffenhet "att från Utskottets sida icke böra till något särskildt yttrande föranleda". Jag får således anhålla, att 9 § af revisionsberättelsen måtte till Stats-Utskottet återremitteras.

I anledning af detta anförande och då Friherre Åkerhjelm deri påyrkat förnyad behandling inom Stats-Utskottet af en sådan revisionsanmärkning, som, enligt hvad 18 § i förevarande Utlåtande angåfve, Utskottet funnit vara af beskaffenhet att icke böra från Utskottets sida till något särskildt yttrande föranleda, ville Herr Talmannen erinra, hurusom det af Friherre Åkerhjelm nu gjorda yrkande närmast syntes vara att hänföra under nyssnämnde § och alltså torde böra framställas, då berörde § framdeles komme under föredragning.

Vidare anförde:

Herr Carl Ifvarsson: Såvida jag kunde riktigt uppfatta den föregående talarens yttrande, afsåg hans anmärkning hvarken den näst föregående eller näst efterföljande paragrafen af Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, utan den 18 §, och till den hafva vi ännu ett temligen godt stycke. Men jag medgifver, att, om det, efter de upplysningar den värde talaren lemnat, *nu* vore frågan att behandla den 18 §, densamma borde hafva erhållit en annan ordalydelse än den nu har. För min del tror jag likväl, att, om denna sistnämnda paragraf skulle läggas till handlingarne, en sådan åtgärd icke lägger hinder i vägen för att framdeles upptaga till behandling det af den värde talaren vidrörda ärende. Förhållandet är nemligen, att i den afdelning inom Utskottet, der revisionsberättelsen i öfrigt handlades, man hänskjöt detta ärende till en annan afdelning, för att derstädes tagas under ompröfning i sammanhang med Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om den teknisk-ekonomiska beskrifningen af våra statsbanor. Denna sistnämnda afdelning har nu uppgjort ett förslag i ämnet, som hvilat på Stats-Utskottets bord och som utan tvifvel endera dagen kommer att af Utskottet afgöras. Och när detta förslag sedermera inkommer till Kammaren, tror jag det blir tillfälle att taga under öfvervägande den fråga den värde talaren omordat.

Jag har velat lemna denna upplysning, på samma gång jag anhåller, att *nu* icke något afseende måtte fästas vid Friherre Åkerhjelm's framställning, hvaremot jag erkänner, att den kan blifva förtjent af mycken uppmärksamhet, då ärendet här snart nog till slutligt afgörande förekommer. Det förekommer mig nemligen, som om Kammarens ledamöter kunde vara belätne med att en gång behandla ärendet i stället för två eller flera, och det är derföre som jag, såsom sagdt, anhåller, att Friherre Åkerhjelm's yrkande *nu* icke måtte till någon Kammarens åtgärd föranleda.

Herr Hierta: Då jag anmälde mig till erhållande af ordet, skedde det i afsigt att lemna den upplysning, som siste talaren nu redan afgifvit, nemligen att Stats-Utskottet har på Riksgäldsafdelningen, dit frågan blifvit remitterad, behandlat detta ämne särskildt med anledning af Kongl. Maj:ts Proposition N:o 22, och att ett förslag till Betänkande redan ligger på bordet i Stats-Utskottets plenum för att der diskuteras vid nästa sammanträde. Jag vill emellertid medgifva, att det varit ett fel af Stats-Utskottet, att i sitt slutliga tillstyrkande icke omnämna hurusom denna sak blifvit föremål för särskild behandling, och om Kammaren skulle på Friherre Åkerhjelm's yrkande vilja återremittera saken, så har jag intet dere-

mot, och kommer den då att behandlas i sammanhang med det nyss nämnda på Stats-Utskottets bord liggande Betänkandet, men det synes mig dock som yrkandet om en sådan återremiss bäst och formriktigast skulle göras vid öfverläggningen om den följande 18 §.

Friherre Åkerhjelm: Jag har åter begärt ordet endast för att yttra mig med afseende på det formfel, som jag möjligen kan hafva begått, då jag väckte denna fråga nu och icke först afvaktade föredragningen af 18 punkten. Skälet var emellertid att jag trodde mig möjligen kunna riskera att i sådant fall mötas med det svaret, att granskningen af revisorernes utlåtande i hvad angår styrelsen af Statens jernvägar redan varit före i Kammaren och att jag således komme för sent med min anmärkning. Då jag nu emellertid af tvänne gamla och framstående ledamöter af Kammaren och Utskottet hört, att den kan begagnas i sammanhang med 18 §, utan hinder af hvad Kammaren förut kan hafva beslutat angående den 9, och i det jag tager fasta på det uttalande från klubban, som lemnar mig denna rätt öppen, så böjer jag mig gerna för årens auktoritet i detta fall och återtager derföre mitt förra yrkande.

Utskottets hemställan under § 9, som dernäst föredrogs, blef af Kammaren bifallen och likaledes bifölls allt hvad Utskottet hemställt *under §§ 10—17*.

I anledning af *Utskottets hemställan under § 18*, yttrade:

Friherre Åkerhjelm: Med anledning af den hänvisning jag förut fått, tillåter jag mig nu anhålla om proposition å att § 9 å sidd. 77—78 i Riksdagens Revisorers berättelse om den år 1869 af dem verkställda granskning af statsverkets m. m. tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1867 måtte till Stats-Utskottet återremitteras för att jemte Kongl. Maj:ts nådiga Proposition N:o 22 tagas i öfvervägande.

Herr Per Nilsson i Espö: Då jag egentligen vill yttra mig i afseende på en annan sak, så torde det vara lämpligast att jag dröjer tills den nu förevarande frågan blifvit på föregående talareshemställan afgjord.

Herr Carl Ifvarsson: Jag vet icke om en revisionsberättelse, som redan är både remitterad till och med genomgången af Stats-Utskottet, skall kunna å nyo remitteras dit, ty att tvänne gånger remittera en och samma handling till Utskott, synes mig omöjligt, utan tror jag det enda man har att göra är att helt enkelt lägga denna paragraf till handlingarne, hvilket icke lär hindra frågans återupptagande i sammanhang med det förut nämnda Betänkandet i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition N:o 22, hvilket snart torde förekomma till öfverläggning. Hade frågan icke kunnat framdeles komma till tals på annat sätt än genom återremiss af den nu förevarande 18 § af Utskottets Utlåtande, kunde det emellertid hafva varit skäl att begära återremiss af denna, men jag hoppas dock att Friherre Åkerhjelm icke hyser så stort misstroende till Stats-Utskottets ledamöter, att han icke på deras ord anser sig kunna uppskjuta

frågan tills det för omnämnda, nu på Utskottets bord hvilande Betänkandet förekommer i Kammaren.

Friherre Åkerhjelm: Till en början ber jag om ursäkt att jag åter tager till ordet, men när jag, efter att trenne gånger af Första Kammaren hafva varit utsedd till revisor, nyligen äfven af denna Kammarhedrats med samma förtroende, så vill jag, i hvad på mig vidkommer, visa, att jag icke strax släpper en sak, om hvars riktighet jag är öfvertygad. Det är med anledning af den siste talarens yttrande som jag nu uppträder för att, med ändring af mitt förra yrkande om återremiss af den nämnde paragrafen i revisionsberättelsen, i stället begära återremiss af 18 § i Betänkandet. Äfven jag kan hysa kärlek till formen, aldrahelst om jag genom denna kan genomdrifva den sak, för hvilken jag ifrar.

Herr Asker: Jag tillåter mig framställa ett förmedlingsförslag gående ut derpå, att förevarande 18 §, i hvad den eger sammanhang med den af Friherre Åkerhjelm berörda frågan, återremitteras, men i öfriga delar lägges till handlingarne.

Herr Carl Ifvarsson: Jag ber i stället få göra den framställningen, att 18 § i Betänkandet lägges till handlingarne med förbehållen öppen rätt för Kammaren att framdeles fästa tillbörligt afseende vid den af Friherre Åkerhjelm nu gjorda anmärkningen, och tror jag han derigenom kan vara fullkomligt trygg för att sedan få samma anmärkning under öfverläggning.

Öfverläggningen förklarades slutad, och förevarande § blef till Utskottet återförvisad; hvarefter, enligt derom gjordt förbehåll och för att yttra sig öfver sin vid Utlåtandet fogade reservation,

Herr Per Nilsson i Espö erhöi ordet och anförde: Uti revisionsberättelsen hafva revisorerne gjort anmärkning vid åtskilliga af de utaf Sundhets-kollegium under revisionsåret till betalning godkända reseräkningar, och när frågan förekom på afdelningen beslöt man der att föreslå en skrivelse till Kongl. Maj:t i ämnet. Men när frågan sedan behandlades inom Utskottet, blef detta förslag afstyrkt af pluraliteten, hvarföre jag, för att få det under Kammarens öfverläggning, i min Utlåtandet vidfogade reservation återupptagit detsamma, och anhåller jag härmed att Kammaren måtte lemna det sitt bifall, och således för sin del besluta, att Riksdagen ville uti underdånig skrivelse anhålla, det Kongl. Maj:t, till förtydligande af resereglementet den 10 November 1865, täcktes meddela sådana föreskrifter, att traktamente för tjänsteresor icke må utgå för större antal rese- och förrättningsdagar, än som i verkligheten användas, samt att förrättningsman sålunda ej må uppbära mera än ett traktamente för samma dag.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag på inkomstafdelningen biträdde den åsigt, som gjorde sig gällande vid uppsättandet af afdelningens förslag, till

hvilket Herr Per Nilsson nu yrkat bifall, så vill jag icke heller här motsätta mig detsamma, under förutsättning att bifall dertill kan formenligt ega rum. Men jag vill fästa uppmärksamheten på de skäl, som inom Utskottet anfördes för afslag å inkomstafdelningens förenämnda förslag, och dem jag för min del fann så talande, att jag icke ansåg mig böra reservera mig emot Utskottets afstyrkande af detsamma.

Man invände nemligen, att om afdelningens förslag bifölles skulle det lätt kunna hända att kostnaderna blefve större än under nuvarande förhållanden, ty nu finnes åtminstone en taxa, efter hvilken reseräkningarne skola uppsättas, men då skulle den möjligen komma att borttagas, eller ock skulle det kunna inträffa att de, som nu på en enda dag kunna utträtta vissa tjänsteärenden, då skulle dröja borta 3 à 4 dagar och således ega rätt att fordra traktamente för flera dagar än som nu upptagas. Detta allt gjorde att jag icke reserverade mig emot Utskottets Utlåtande, ehuru jag förut biträdt afdelningens förslag, men stadnade i mincriteriet inom Utskottet. Vill Kammaren nu emellertid göra något annat åt saken, än hvad Utskottet ansett lämpligt, så tror jag det formenligaste vore att besluta återremiss, ehuru jag har all anledning antaga att det icke skulle föranleda till någon ny åtgärd från Utskottets sida, när många inom Utskottet gjort de invändningar jag nyss omnämnde.

Herr Nils Larson: Revisorerna hafva under sitt revisionsarbete, såsom ock berättelsen närmare omförmäler, kommit underfund med hurusom 11 § af resereglementet blifvit på olika sätt tolkad och tillämpad, så att många embets- och tjänstemän, hvilka verkställt embetsresor, tolkat den så, att traktamente icke kunde debiteras för flera dagar, än som verkligen blifvit använda, hvaremot andra tolkat den derhän, att de trott sig kunna debitera traktamentsersättning för så många dagar, som de haft rättighet att för resan högst använda, utan afseende på om detta antal dagar verkligen blifvit använda eller icke. Det har förefallit revisorerna som den förra tolkningen, hvilken utfaller billigare för statsverket, skulle vara den riktiga, enär nämnda 11 § säger att traktamente får debiteras för hvarje dag som helt och hållet eller till någon del varit för resan använd. De öfriga bestämmelser, som sedan förekomma i 11 §, synas mig och hafva äfven synts revisorerna inuefatta föreskrifter om maximum af det antal dagar, som kunna få, med anspråk på traktamentsersättning, för resan användas. Jag vill nu lemna tvisterna om tolkningen derhän, men faktiskt är emellertid att bestämmelserna blifvit olika tillämpade, och således synes det vara nödvändigt att någon förklaring åstadkommes, som kan leda till mera enhet vid tillämpningen, så att icke den ena tjänstemannen får räkna till och med tre traktamenten på en och samma dag, under det andra mera samvetsgranna icke räkna mer än ett. Derfor skulle jag för min del vara böjd för att tillstyrka, det Riksdagen måtte göra underdånig framställning enligt reservantens förslag, men när jag nyss hört en annan talare yrka att frågan måtte för vinnande af det afsedda syftet till Utskottet återremitteras och jag vid närmare eftersinnande jemväl anser detta vara lämpligast, på det att Utskottet först må taga frågan i förnyadt öfvervägande, så instämmer jag med denne talare i hans yrkande om återremiss.

Herr Ahlgren: Jag ber med anledning af föregående talares uppgifter, få fästa uppmärksamheten derpå, att den 21 December 1866 utkom en Kongl. Förordning, hvarigenom 11 § i resereglementet af den 10 November 1865 ändrades. Nu omfattar revisionsberättelsen året 1867, under hvilket, såsom revisorerna anmärkt, dessa reseräkningar förekommo, i hvilka traktamentsersättningarna blifvit efter olika grunder upptagna, men det är att märka, det en del af räkningarna äro för resor under år 1866, för hvilka förordningen af den 21 December 1866 icke var tillämplig. Skulle nu reservationen bifallas och hvad deri föreslås blifva lag, så skulle t. ex. för en förrättning på en mils afstånd från tjänstemannens bostad denne, i fall han använde en dag för ditresan, den andra för förrättningen och den tredje för återresan, hafva att beräkna traktamente för tre hela dagar. Men förordningen af den 21 December 1866 innehåller att om vägfästet från bostaden till förrättningsstället är kortare än en mil, eger vederbörande tjänsteman icke åtnjuta traktamente för mer än en dag. Såsom Herrarne häraf finna, skulle reservantens förslag, i stället för att åstadkomma besparing, kunna leda derhän, att statsverket finge vidkännas högre utgift. Detta har jag velat nämna för att visa, det en framställning i ämnet, sådan reservanten föreslagit, icke med säkerhet skulle leda till målet, ehuru jag för min del icke har något emot en återremiss, hvarmed dock, såsom jag fruktar, intet torde vinnas.

Friherre Akerhjelm: Då jag har deltagit i behandlingen af föreliggande ärende vid sista statsrevisionen, torde Kammaren ursäktat att jag med anledning af den diskussion, som nu förekommit, och särskildt med afseende på hvad den siste talaren anförde, ber att få yttra några ord. Nämnde talare ansåg att den reservation Herr Per Nilsson i Espö afgifvit, skulle kunna föranleda högre kostnader, än resereglementet af den 10 November 1865 med de deri genom Kongl. Kungörelsen den 21 December 1866 gjorda ändringar förorsaka. Äfven jag har mig dessa båda handlingar bekanta, och som jag på förhand gjort mig beredd på diskussion i detta ämne, har jag försett mig med dem och har dem nu här framför mig. Jag ber då få påpeka det reservanten föreslår meddelandet af sådana föreskrifter, att traktamente för tjänsteresor icke må utgå för större antal rese- och förrättningsdagar, än som i verkligheten användas, samt att förrättningsman sålunda ej må uppbära mera än ett traktamente för samma dag. Med uttrycket "i verkligheten användas" har reservanten tydligen gifvit vid handen enda sättet att förebygga de missbruk, som förut egt rum, i det att traktamente blifvit beräknadt icke blott för förrättningsdagen, utan äfven för en resedag till och icke sällan en resedag från förrättningen, fastän afståndet varit ganska obetydligt, och tredubbel ersättning sålunda ganska ofta uppburits. Då jag tre år å rad deltagit i statsrevisionen har jag varit i tillfälle att göra åtskilliga iakttagelser i detta afseende, och, ehuru jag för närvarande icke är försedd med särskilda utdrag ur räkenskaperna för att dermed styrka mina uppgifter, hoppas jag dock, att Kammaren vill sätta tro till mitt påstående, att förargelseväckande reseräkningar ej äro sällsynta.

Till något stöd härför torde jag, med ledning af den af Riksdagen nyligen antagna statsreglering, få erinra om huru, och detta just sedan

Kongl. Maj:ts nådiga resolutioner af den 6 Juli, 3 Augusti och 2 November 1866 börjat tillämpas, förslagsanslagen till rese- och traktamentspenningar denna riksdag behöft förhöjas å:

Andra Hufvudtiteln från	12,000	till	18,000	R:dr,	eller	med	6,000	R:dr.
Fjerde	"	"	58,000	"	"	"	70,000	"
Femte	"	"	5,000	"	"	"	15,000	"
Sjette	"	"	15,000	"	"	"	23,000	"
Sjunde	"	"	1,500	"	"	"	6,000	"

sålendes å samtliga dessa fem Hufvudtitlar från 91,500 R:dr till 132,000 R:dr, eller med inalles 40,500 R:dr, d. v. s. med nära 50 procent af hvad som förut utgick, oakadt det reglemente, som Rikets Ständer begärde och Kongl. Maj:t fastställde, afsåg att få dessa kostnader upptagna sådana de i verkligheten varit och icke att lemna tillfälle till uppgörelse af konstlade beräkningar, dem Kammarrätten och Statskontoret hafva stor svårighet att få rättade. Då revisorerna nu gjort anmärkning härå, i afsigt att få ändring, hoppas jag att de icke, då de enligt min tanke påpeka ett *missbruk*, mötas med ett blekladgt nej i denna Kammare, der vi icke sitta för att hjälpa dem, som uppgöra reseräkningar, utan för att sätta en gräns för missuppfattningar och missbruk, som, med klarare föreskrifter till buds, för de kontrollerande verken icke borde vara omöjliga att näpsa.

Till ofvanstående sifferuppgifter och till stöd för min mening, att det just är under de sista åren behofvet af förhöjda anslag till rese- och traktamentsersättningar gjort sig känt, vill jag ytterligare lägga den upplysning, att rese- och traktamentspenningarne å Sjunde Hufvudtiteln, hvilka under åren 1864—1867 uppgingo i medeltal till 6,854 R:dr, beräknas af Statskontoret hafva för år 1868 vuxit till 12,000 R:dr. Böckerna äro ännu icke granskade för föregående år, men man har anledning antaga, att äfven då medeltalet för åren 1864—1867 betydligt öfverskridits. Att jag icke omnämnt Första och Tredje Hufvudtitlarne, kommer sig deraf, att å dessa finnes, såsom man vet, intet dylikt förslagsanslag, och hvad den Attonde beträffar, så har å den visserligen ingen förhöjning egt rum, men å andra sidan har der icke heller blifvit någon minskning, utan hafva utgifterna oförändradt uppgått till 1,500 Riksdaler.

Då jag, på grund af hvad jag haft äran anföra, anser ett förtydligande af nu gällande bestämmelser angående beräkningen af rese- och traktamentsersättningar vara af behofvet synnerligen påkalladt, kan jag icke annat än förorda bifall till Herr Per Nilssons i Espö reservation, som jag i allo gillar.

Herr Uhr: Det är icke endast Statsrevisorerna, som lemnat upplysningar angående de missbruk, som ännu ega rum vid bestämmande af traktamente för tjeusteresor, utan jag har äfven af en revisor i Kammarrätten hört omtalas, att denne flere gånger framställt anmärkingar om olaga reseräkningar, utan att sådant kunnat föranleda till någon ändring i berörda hänseende. Jag tror derföre lämpligast vara, att återrenittera denna punkt, på det att Utskottet må sättas i tillfälle att ånyo taga frågan i öfvervägande och framlägga ett Betänkande, som möjligen icke

föranleder sådana anmärkningar mot detsamma som de, hvilka nu blifvit afgifna.

Herr Nils Larson: Då jag för andra gången begärde ordet i denna fråga, var det för att bemöta ett yttrande af min granne till venster, men som jag redan blifvit förekommen af Friherre Åkerhjelm, afstår jag från ordet och instämmer med honom.

Friherre Alströmer: Jag vill icke motsätta mig en återremiss af denna fråga, enär densamma måhända kan stå i sammanhang med en föregående. Jag har dock icke kunnat låta oanmärkt passera det yttrandet af Friherre Åkerhjelm, att han till stöd för sitt yrkande om återremiss påstått, att förslagsanslagen till rese- och traktamentsersättningar måst till följd af det förändrade resereglementet förhöjas. Dessa förhöjningar hafva föranledts af flerafalliga orsaker. På sednare tider har, enligt Riksdagens tillgöranden, ersättning blifvit tillerkänd nämndemän och fjerdingmän m. fl. för vissa särskilda uppdrag, och följden häraf har naturligtvis blifvit, att utgifterna å dessa anslag i betydlig mån ökats. Anslagen hafva dessutom sedan längre tid tillbaka varit otillräckliga, men först nu uppförts till en med utgifterna derå närmare öfverensstämmande siffra.

Öfverläggningen var slutad. I anledning af hvad derunder rörande den ifrågavarande reservationen blifvit anfördt och yrkadt, fann Kammarren sig böra förklara, att den återremiss, som Kammarren redan beslutat af 18 § i nu föredragna Utlåtande, jemväl skulle afse att erhålla Utskottets förnyade ompröfning af den revisionsanmärkning, som i Herr Per Nilssons reservation blifvit till besvarande föreslagen.

§ 10.

Vid föredragning af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 34, angående Riksgälds-kontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1869 års riksdag, lade Kammarren

Punkten 1 till handlingarne.

Vid *Punkten 2* anförde

Herr Sääf:

Vidare yttrades ej. Utskottets förslag bifölls.

Punkterna 3-5.

Biföllos.

Punkten 6

Punkten 6.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag har begärt ordet hufvudsakligen för att, om möjligt, erhålla de nödiga upplysningar i detta ämne, hvilka saknas i Stats-Utskottets föreliggande Betänkande. Af revisionsberättelsen, likasom ock af tvänne dervid fogade reservationer, framgår nemligen, att Riksgälds-kontoret för 1868 års statslån fått från obligationernas dato betala ända till dubbel ränta. De båda reservanterna, Herrar Witt och Sääf, hafva äfven ganska tydligt ådagalagt detta, men Riksgäldsfullmäktige hafva ej kunnat förklara detta missförhållande, utan endast dolt sig bakom de särskilda protokoll, som öfver låneärendena blifvit förda, utan att likväl upplysa hvad dessa protokoll innehålla, hvidan man ock ej kan blifva öfvertygad om annat än det, som sifferuppgifterna gifva vid handen, och detta är, att det ifrågavarande lånet blifvit mer än skäligt dyrt mot hvad man enligt kontraktets ordalydelse haft anledning förmoda. Jag tror, att det hade varit Utskottets pligt att taga närmare reda på denna sak och derom lemna Kammaren upplysning, hvarför jag ock till Utskottets herrar ledamöter hemställer, huruvida någon af dem behagade lemna någon närmare utredning af denna fråga. Skulle ingen dertill finna sig befogad, yrkar jag att denna punkt måtte till Utskottet återremitteras, på det att allmänheten likasom ock Riksdagen måtte blifva i tillfälle att angående denna lånetransaktion inhemta de närmare upplysningar, som så väl kunna behöfvas.

Herr Magnus Jonsson: Då jag vid genomseende af den sista revisionsberättelsen angående Riksgälds-kontorets tillstånd och förvaltning funnit, att ett och annat räknefel blifvit begånget, får jag hos Utskottets ledamöter anhålla om upplysning, huru härmed sig förhåller. På sidan 86 af denna berättelse finner man t. ex. vid summeringen ett räknefel på 300,000 R:dr begånget; likaså på den följande 87:de sidan ett annat sådant. Jag hemställer om man vid sådant förhållande och innan rättelse härutinnan egt rum genast bör vara färdig att bevilja den af Utskottet tillstyrkta dechargen. I händelse jag angående dessa felaktiga uppgifter icke kan erhålla nöjaktig upplysning, anhåller jag att denna punkt för närmare utredning och förklaring måtte till Utskottet återremitteras.

Herr Forsbeck: Vid genomgående af revisorernas anmärkningar och vid jemförelse mellan dessa och Utskottets föreliggande Betänkande, finner man med förundran, att Utskottet icke det ringaste fäst sig vid de anmärkningar, revisorerne framställt angående 1868 års statslån. Utskottet har nemligen icke fäst det ringaste uppmärksamhet dervid, att de stora fördelar, som vid detta låns upptagande förespeglades, alls icke blifvit uppfyllda, utan att i dess ställe den svenska statskassan lidit en förlust af 300,000 R:dr, derigenom att vilkoren i detta med Raphael & Sons kontraherade lån å 1,150,000 Pd. St. icke blifvit uppfyllda. Det afbräck den svenska statskassan härigenom lidit, anser jag vara så stort att, derest Utskottets ledamöter icke äro i till-

fälle att härom lemna nöjaktig upplysning, jag nödgas anhålla, det den föredragna punkten måtte till Utskottet återremitteras, på det Kammaren må erhålla närmare kännedom om huru Riksgäldsfullmäktige vid uppnegocierandet af detta jernvägslån gått till väga.

Herr Medin: Jag beklagar att Utskottet icke fästat någon uppmärksamhet vid de anmärkningar, som af revisorerne blifvit gjorda angående 1868 års statslån. Man får i denna sök leta sig fram efter olika tidningsuppgifter, men af Betänkandet och af de hos Fullmäktige förda särskilda protokoll öfver låneärenden hafva icke några tillfyllestgörande upplysningar angående denna affär kunnat inhemtas. Det enda som man fått veta är att genom detta med Raphael & Sons kontraherade lån en förlust af åtminstone 300,000 R:dr tillskyndats det svenska statsverket, derigenom att för en stor del af lånet ränta blifvit erlagd till dubbelt belopp. För att derföre erhålla närmare upplysningar, innan den af Utskottet tillstyrkta dechargen beviljas, anser jag det vore önskligt att denna punkt till Utskottet återremitterades.

Herr Hierta: De anmärkningar, som här blifvit gjorda, låta ganska illa för Utskottet och särskildt för den afdelning, hvilken i första rummet hade att behandla detta ärende, enär det kunde synes som om Utskottet icke egnat tillbörlig uppmärksamhet åt den förevarande frågan. Ehuru jag icke är i tillfälle att lemna alla de upplysningar som här önskas, får jag dock förklara att, såvidt jag kan påminna mig, alla ledamöterna på Riksgäldsafdelningen funno de protokoll, som hos Riksgäldsfullmäktige blifvit förda i anledning af ett par reservanterns anmärkningar vid denna punkt, så nöjaktigt hafva besvarat reservanternas anmärkningar, att dervid ingen ytterligare åtgärd från Utskottets sida kunde vidtagas, äfvensom att man var ense derom att det icke berodde på Fullmäktige att afhjelpa de felaktigheter, som vid lånetransaktionen möjligen blifvit begångna. Skulle nu Kammaren vilja återremittera den föredragna punkten, så vill jag icke motsätta mig denna åtgärd, ehuru jag må säga, att det torde blifva omöjligt att i Utskottets Betänkande inrymma ens ett sammandrag af alla de protokoll, hvilka hos Riksgäldsfullmäktige blifvit förda, ty, om man sålunda för hvarje fråga skulle lemna fullständiga utdrag och resuméer öfver den föregående behandling frågan undergått och vidfoga dessa redogörelser till Utskottets Betänkanden, fruktar jag i sanning att luntan af riksdagshandlingar skulle blifva allt för dryg.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har begärt ordet, icke för att lemna upplysningar i frågan, oaktadt jag väl hört anspråk uppställas att Utskottets ledamöter borde lemna sådana, utan för att förklara det jag för min del ansett, att Utskottet både för Kamrarnes och för Riksgäldsfullmäktiges skull bort närmare hafva utredt denna fråga än nu varit händelsen. Jag har nemligen såväl af revisionsberättelsen som af hvad jag för öfrigt i denna sak inhemtat, på förhand kunnat förstå, att denna fråga inom Kammaren skulle framkalla öfverläggning, och jag har derföre ansett det vara bäst om Utskottet redan från första stund sökt utreda ärendet så godt sig göra låtit. Nu är deremot saken ej rätt klar och tydlig, hvil-

ket jag måste beklaga. Jag yrkade derföre inom Utskottet, att ärendet borde till riksgäldsafdelningen återremitteras för att undergå förnyad behandling, men denna åtgärd ansågs obehöflig, enär man i sådant fall endast hade att yttra sig angående de tvänne reservanternas från de öfriga revisorernas afvikande mening. Jag får derföre nu förena mig med dem som yrka återremiss af denna punkt, emedan jag tror det vore väl om frågan kunde blifva så klar, att ingen tveksamhet funnes, huruvida vilkoren i lånekontraktet blifvit rätt uppfyllda eller ej. Jag tviflar visst icke på att Fullmäktige i denna sak handlat efter bästa förstånd, men då jag anser att icke ens en misstanke bör finnas öfver, att de möjligen gjort sig skyldige till något misstag i detta afseende, så vill jag, som sagdt, förena mig med dem, som yrka återremiss af den föredragna punkten.

Herr Per Nilsson i Espö: I 1868 års revisionsberättelse infördes en fullständig resumé angående denna lånetransaktion äfvensom alla de handlingar och kontrakter, som dervid blifvit upprättade. Äfven då verkställdes läsning af de hos Fullmäktige förda särskilda protokoll öfver låneärenden och för dessa fingo Fullmäktige vid sistlidne riksdag full decharge. När nu 1869 års revisorer åter granskade räkenskaperna, fick man se att lånegifvarne förbehållit sig att inbetala lånet i förskott och ytterligare uppbära fem procents ränta. Detta är anledningen hvarföre dessa många olika berättelser hafva på olika sätt i allmänna tidningarne blifvit ventilerade. Men vid granskningen af räkenskaperna kunde vi icke finna annat än att Fullmäktige handlat efter kontraktet, och då de förut erhållit decharge kunde vi icke heller denna gång finna annat än att Fullmäktige handlat såsom de bort. Om vi nu skulle återremittera frågan, så vet jag icke huru någon närmare redogörelse af Utskottet skulle kunna framläggas på annat sätt, än att införa hela denna berättelse i Stats-Utskottets Betänkande, oaktadt densamma står att läsa för hvar och en i 1868 och 1869 års revisionsberättelse. Sådant synes dock icke vara nödvändigt, enär densamma bland riksdagsmännen är tillräckligt spridd och alla de upplysningar som önskas följaktligen äro lätt tillgängliga.

Hvad beträffar representantens från Helsingland yttrande angående de tryckfel, som i 1869 års revisionsberättelse angående Riksgälds-kontorets tillstånd ooh förvaltning förefinnas, så har äfven jag observerat dem, men som revisorerne icke äro ansvarige för de tryckfel, som möjligen i denna berättelse kunna förekomma, utan att sådana fel i sifferuppgifterna böra tillskrifvas sekreteraren, hvilken jag talat vid, och han meddelade mig den upplysning att sådana fel lätt kunna uppstå derigenom att de särskilda summorna transporterats från den ena sidan till den andra, hvarvid icke alltid tillbörlig uppmärksamhet fästes vid korrekturläsningen och vid sammanförandet af de särskilda summorna till en enda transportsumma. Man har dock icke funnit några fel begångna vid detaljsummorna, utan beror, med ett par undantag, som sagdt, de felaktiga uppgifterna endast på oriktig slutsummering, och torde häruti, om man så önskar, någon rättelse icke på annat sätt kunna vinnas än genom att ånyo låta någon tjänsteman upprätta en fullständig uträkning eller tablå öfver alla i revisionsberättelsen förekommande sifferuppgifter.

Jag har endast velat lemna dessa upplysningar, som blifvit mig meddelade af den tjensteman, till hvilken jag angående denna sak vändt mig. Af hvad jag för öfrigt yttrat framgår, att jag för min del ej kan annat än yrka bifall till Utskottets hemställan, att Fullmäktige för alla sina beslut och åtgärder må tillerkännas full decharge.

Herr Kinmanson: Då jag i egenskap af fullmäktig i Riksgäldskontoret deltagit i alla de förhandlingar, hvilka röra det förekomna lånekontraktet, torde jag ock böra nämna några ord i detta ämne. Det har blifvit ifrågasatt att kontraktet icke vore fullt riktigt tillämpadt, utan att långifvarne fått mottaga vissa räntekuponger, hvilka i stället bort Riksgäldskontoret besparas. Till en början får jag anföra, att, enligt mitt förmenande, lånekontraktet ganska tydligt tillägger långifvarne en så beskaffad rättighet, den nemligen att få uppbära obligationerna, alla åtföljda af räntekuponger från lånets dag den 1 Juli 1868. Men härtill kommer dessutom, att vid uppgörande af aftalet med bankirhuset Raphael & Sons var ombud tillstädes å bankirhusets vägnar samt vistades här i Stockholm en temligen rund tid; och under denna tid rådgjordes om förhållandet, hvarvid såsom ett uttryckligt vilkor var emellan ombudet och Fullmäktige föreskrifvet, att kupongerna skulle komma att lemnas utan något afdrag å Riksgäldskontorets sida. Sedermera skickade Raphael & Sons ett särskildt ombud till Stockholm för att uppgöra sjelfva kontraktet. Då detta skedde voro vi med samma ombud dagligen tillsamman och dervid blef jemväl af det särskilda ombudet förklaradt, att såsom kontraktsvilkor måste ingå att kupongerna skulle tillhöra långifvarne. Detta var en sak, som af ombudet bestämdt fordrades och ansågs klar och gifven. Utom lånekontraktets stadgande finnes derjemte i Fullmäktiges protokoll uttryckligen angifvet, på sätt för den 20 och 30 Juni kan inhemtas, att kupongerna icke borde afklippas eller särskildt godtgöras utan skulle lemnas tillika med obligationerna. Stats-Utskottet hade sjelft egt tillse detta i enlighet med protokollets innehåll. Mig måste det förefalla underligt hvad som nu kunnat ifrågasättas, ty så klar har saken i detta hänseende för mig likasom för öfrige Fullmäktige varit. Men då Utskottet icke nämnt det som i protokollerna förekommit, och man har satt i fråga huruvida dessa protokoller verkligen innehålla hvad i Fullmäktiges yttrande anförts, finner jag icke olämpligt att man ser efter huru härmed sig förhåller. Jag anser tvärtom att icke ringaste tvivel i detta hänseende bör få förefinnas, och skulle Kammarerna således besluta att till Utskottet återremittera ärendet skall jag gerna foga mig deri.

Herr Sääf: Såsom reservant mot den formela uppställningen af revisorernas berättelse om indragningen af 1868 års lån kan jag icke annat än finna det angenämt, att min mening, som uttalas i reservationen, ådragit sig uppmärksamhet af en del utaf Kammarernas ledamöter, och då derigenom fråga uppkommit att få ärendet utredt i Stats-Utskottet, anser jag det vara min pligt att understödja yrkandet derom. Då Stats-Utskottet funnit skäligt börja detta sitt Utlåtande med en redogörelse för 1869 års lån, för hvilket revisorerne i revisionsberättelsen grundligt redogjort, utom det att revisorerne icke kunnat i likhet med Utskottet säga

att hela lånet var afslutadt den 9 December, före hvilken tid revisorerne åtskiljts, tyckes det vara underligt att Utskottet ej ansett sig böra afgifva någon redogörelse för *1868 års lån*, då alla föregående utländska lån varit föremål för något yttrande från Stats-Utskottet till Riksdagen, hvilken i sista hand väl ock bör beredas tillfälle att afgifva ett omdöme om huru ett så viktigt uppdrag som upptagandet af ett 18 millioners lån, lemnadt åt Fullmäktige i Riksgälds-kontoret, blifvit utfördt.

Den berättelse, som blifvit af revisorerne afgifven, synes mig ock, uppmärksamt studerad, innefatta tillräckligt skäl för Utskottet, att utan afseende på reservationerna fästa sig vid 1868 års lån. Det finnes nemligen å sidan 69 af revisorerne pluralitet uppgifvet, att å lånet erlades fem procents ränta både å de inbetalda summorna och å de derför utlemnade obligationerna, och att således å samma tid och för samma summa erlagts tio procents ränta under en tid af åtta till tio månader. Förhållandet är att lånet upptogs den 1 Juli 1868 (enligt kontraktet äro obligationerna daterade den dagen) och skulle indragas på fem särskilda terminer, nemligen den första vid kontraktets undertecknande den 10 Juli, den andra den 1 September, den tredje den 1 December 1868, den fjerde den 1 Mars och den femte den 1 Maj 1869. Med kännedom om detta förhållande har det icke kunnat annat än öfverraska mig, som tillhörde den afdelning af revisionen, der Riksgälds-kontorets hufvudbok granskades, att genast vid dess uppsläende finna att ett halft års ränta blifvit långifvarne tillgodoförd för *hela* lånet från den 1 Juli, oaktadt kontraktet innehöll att lånet skulle inbetalas i tre olika terminer under 1868 och att återstående två femtedelarne icke skulle ingå förr än 1869 samt räntan för dessa sednare två femtedelar således ej bort gäldas med annat än *1869 års kuponger*.

Detta är i korthet första anledningen till den uppmärksamhet, som ärendet väckte inom revisionen; och jag tror att det anmärkta förhållandet innebär tillräcklig anledning för Utskottet, att taga frågan i öfvervägande och derom lemna Kamrarne upplysning. Jag tror äfven att en närmare kännedom om behandlingen af detta ärende hos revisorerne skall ytterligare ådagalägga detta. Att revisorerne inom sig ansågo att så stora utgifter som här är i fråga ej skulle kunna ega rum på annan grund än kontraktets innehåll, derom kan jag försäkra, men uppfattningen bland revisorerne var olika angående rätta tillämpningen deraf. Jag för min del ansåg, att då kontraktet icke innehöll någon bestämmelse om den ränta, som skulle komma att upplöpa före den tid, lånet skulle inbetalas, det också var otvifvelaktigt att samma ränta borde af långifvaren, vid räntekupongernas mottagande ersättas till Riksgälds-kontoret; samt att, *om de bestämda inbetalningsterminerna iakttagits, det alldeles icke skulle hafva kunnat komma i fråga* att för det belopp, som under nämnda förutsättning skulle hafva blifvit inbetaldt år 1869, aflemna 1868 års kuponger.

Nu hafva, såsom af föregående talare redan här blifvit nämnt, långifvarne förbehållit sig få inbetala lånet tidigare än i kontraktet finnes bestämdt; det är då också gifvet, att när detta nu verkligen inträffat, de visserligen äfven måste hafva kupongerna till de obligationer, som redan 1868 blifvit förvärfvade, men hvilka eljest icke förr än 1869 skolat ut

lemnas, men icke följer deraf att dubbel ränta skulle erläggas under in-
dragningstiden, hvarken under den som enligt kontraktet ligger inom år
1868, eller den som är bestämd under 1869. Klart är deremot af kon-
traktet, att långifvarne vid räntekupongernas mottagande, jemte ersättnin-
gen de bort lemna för den ränta, som upplupit före de olika inbetalnin-
garne, äfven bort lösa 1868 års kuponger, tillhörande de obligationer, som
motsvara de två femtedelar af lånet, som först 1869 skolat inbetalas, ty
långifvarne hade i § 3 betingat sig särskild ränta af fem procent från
den dag, de tidigare betalte lånet, ända till den tid, som var i kontrak-
tet för inbetalningen bestämd. Detta sednare vilkor har medfört en rän-
teutgift af 14,730 pund Sterling, cirka 265,140 R:dr, som är rättmätig,
men derjemte hafva långifvarne äfven fått utan ersättning mottaga alla
kupongerna till obligationerna, utgörande detta en ränta under samma
tid, som revisorerna visat, af pund Sterling 21,083: 6. 8 eller 397,500
R:dr R:mt. Något sådant innehåller deremot *icke* kontraktet. Fullmäk-
tige i Riksgälds-kontoret hafva förklarar att detta grundar sig på ett
aftal, som *oberoende af kontraktets föreskrifter* (se sid. 124 revisorernas
berättelse) egt rum; ett medgifvande således åt långifvaren, som skett utan
att någon bestämmelse derom i kontraktet förefinnes. utan endast i Full-
mäktiges protokoll. Vill Kammaren godkänna ett sådant förfarande, må
den det göra, men något sådant hafva revisorerne icke föreställt sig. För
att visa huru revisorerne uppfattat saken, ber jag att få uppläsa reviso-
rernas protokoll för det sammanträde, då frågan slutligen förekom till
afgörande.

Utdrag af protokollet, hållet hos Riksdagens
Herrar Revisorer af Riksgäldsverket den 12 Oktober
1869 eftermiddagen.

§ 2.

S. D. Då härefter skulle i ett sammanhang till behandling företa-
gas de från första och andra afdelningarne inkomna, på bordet hvilande
särskilda förslag till yttrande angående 1868 års jernväglån, beslöts efter
en längre diskussion att första afdelningens förslag skulle först till afgö-
rande företagas och sedermera andra afdelningens förslag tagas under öf-
vervägande; hvarefter förstnämnda förslag af Herrar Revisorer godkändes,
med lemnad öppen rätt att dervid göra de tillägg, som kunde komma att
af Herrar Revisorer beslutas.

Härefter förekom till afgörande det från andra afdelningen ingifna
förslag, hvilket var af den lydelse, den vid detta protokoll under N:o 1
fogade bilaga utvisar:

“Af Riksgälds-kontorets hufvudbok och den deruti upplagda räkning
öfver den del utaf 1868 års jernväglån, som Raphael et Sons öfvertagit,
hafva Revisorerne inhemtat, att dessa långifvare dels vid inbetalningar,
verkställda tidigare än de i kontraktet utsatta terminer, fått beräkna sig
till godo och innehålla fem procent årlig ränta å de inbetalda medlen
från inbetalningsdagarna till de dagar, då samma medel enligt kontraktet
eljest skolat Riksgälds-kontoret tillhandahållas, dels fått uppbära ett halft

års ränta från den 1 Juli 1868 å hela lånesumman, en million pund Sterling. Då de bestämmelser, på grund af hvilka låneaftalet skolat utföras, böra vara att söka och återfinna i det avslutade lånekontraktet, kunna Revisorerna icke underlåta att förklara det, enligt deras förmenande, full tydlighet icke i kontraktbestämmelserna förefinnes i afseende på sistnämnda räntegodtgörelse, utan tvekan kunnat ega rum rörande befoheten dertill; hvarjemte Revisorerna beklaga att Fullmäktige, derigenom att någon invändning mot en sådan beräkning af räntegodtgörelse icke varit å deras sida gjord, synas hafva medgifvit en tydning af kontraktet, som varit för låntagaren mera än nödigt ofördelaktig."

Angående detta förslag uppstod en längre diskussion, derunder Herr ordföranden, Herr vice ordföranden samt Herrar Linder och Per Nilsson yrkade afslag å afdelningens förslag samt att något tillägg till det redan godkända förslag till yttrande angående 1868 års jernvägslån icke borde i revisionsberättelsen ingå. Herr *Falk*, som godkände afdelningens förslag till och med orden "enligt deras förmenande", yrkade att derefter skulle tilläggas: "full tydlighet i kontraktets bestämmelser ej förekommer, hvilken omständighet torde hafva gifvit uppkomst till stadgandet uti kontraktets 19 § "att bestämmelserna äro på god tro avslutade etc." och torde ett sådant bestämmande utvisa ett förhållande, som ej borde uti kontraktet i allmänhet ingå, och aldrig minst uti en handling af den viktiga beskaffenhet som nu omförmälda." Det öfriga af förslaget borde enligt hans åsigt utgå. Af Herr *Chenon* yrkades, att, med ogillande af afdelningens förslag, borde till det redan godkända yttrandet i afseende på förenämnda jernvägslån göras följande tillägg:

"Af förestående redogörelse för den af Herr Raphael et Sons öfvertagna låneandel — inhemtas sålunda att dels desse långifvare vid inbetalningar, verkställda tidigare än de i kontraktet utsatta terminer, fått beräkna sig till godo och innehålla fem procent årlig ränta å de inbetalade medlen från inbetalningsdagarna till de dagar, då samma medel enligt kontraktet eljest skolat Riksgälds-kontoret tillhandahållas, dels dessutom oafkortadt ränta från den 1 Juli 1868 å *hela* denna låneandel, en million pund Sterling, blifvit från Riksgälds-kontoret utbetald. Då de bestämmelser, på grund af hvilka låneaftalet skolat utföras, äro att återfinna i det avslutade lånekontraktet, kunna Revisorerna icke undertrycka den mening, att full tydlighet icke i dessa kontraktbestämmelser förefinnes i afseende på hela sistnämnda räntegodtgörelse."

Herr Grefve *Mörner* instämde i första punkten af det utaf Herr *Chenon* afgifna förslag med yrkande att derefter skulle, med uteslutande af den sednare punkten deri, intagas följande mening: "Då dessa åtgärder varit föranledda af de i lånekontraktet gjorda bestämmelser, saknas icke skäl för den åsigt, att nödig tydlighet och omtanke vid kontraktets upprättande icke iakttagits." Slutligen yrkades af Herr *Säuf* afslag å det af afdelningen ingifna förslag och att i dess ställe i berättelsen måtte intagas ett af honom nu afgifvet förslag till yttrande, så lydande:

"Af Riksgälds-kontorets hufvudbok och deri upplagde räkning öfver lånet synes, att vid indragningen deraf långifvaren fått räkna sig till godo icke allenast fastställd 5 procent årlig ränta från de tidigare inbetalningsdagarna till de terminer, då, enligt kontraktet, de olika beloppen bort

ingå, utan äfven ett halft års ränta från den 1 Juli 1868 *å hela lånesumman en million pund Sterling*, oakadt kontraktet bestämmer att två femtedelar deraf först 1869 skola inbetalas; och räntan för detta sednare belopp således först med det årets kupong bort gäldas.“

”Då lånekontraktet emellan Riksgälds-kontoret och bankirhuset R. Raphael & Sons icke innehåller någon bestämmelse hvarken angående ersättning eller eftergift af den ränta, som enligt de stadgade halfårskuponerna upplöper från den 1 Juli 1868 och 1 Januari 1869 intill de dagar, då, enligt kontraktet, långifvaren bort ställa de fastställda beloppen till Riksgälds-kontorets disposition, synes det som skulle redan uppoffringen af denna ränta å löpande kupongen endast hafva berott på en, åtminstone af kontraktet alldeles opåkallad, eftergift å Riksgäldsfullmäktiges sida, om ock möjligen därför kan åberopas en i dylika affärer någon gång bruklig sed. Men då Riksgäldsfullmäktige såsom låntagare betingat sig att först under året 1869 emottaga två femtedelar af den kontraherade lånesumman, hvilket tillika innefattar aftal om, att först under det året betala ränta för samma belopp, eller att ränteberäkningen *derå* först med år 1869 skall taga sin början, *ty till något derutöfver förbinder icke kontraktet*, hafva revisorererna funnit det på det högsta anmärkningsvärdt, att icke allenast den upplupna räntan å den för halfåret löpande kupongen blifvit efterskänkt utan äfven, i händelse de fastställda betalningsterminerna af långifvaren iakttagits, den för 1868 upplupna och förfallna kupongen *utan ersättning* fått åtfölja de obligationer, som utgöra liquid för de två sista femtedelarne, hvilka kontraktens enligt först skolat betalas den 1 Mars och den 1 Maj 1869.“

”Att sistnämnda bestämmelse, såsom utgörande ett af hufvuddragen i kontraktet, icke bort kunna till sina följder omintetgöras deraf att, såsom nu inträffat, långifvaren begagnat sig af förbehållet att tidigare, än kontraktet stadgar, få inbetala hela det kontraherade beloppet, synes deraf, att i § 3 mom. 3 en viss bestämd godtgörelse af 5 procent ränta pro anno blifvit för ett sådant fall långifvaren tillerkänd; börande sålunda denna ränta, som, enligt hufvudboken, uppgår till 255,480 R:dr 52 öre, äfven utgöra den enda godtgörelse för denna tidigare inbetalning; varande storleken af nämnda belopp beroende, utom af inbetalningsdagen, äfven på den bestämmelsen i kontraktet, som förlägger de fastställda betalningsterminerna så afläget från tiden för aftalet eller ända till åtta och tio månader derifrån. Enär detta sednare stadgande således bibehållit hela sin kraft med afseende på långifvaren, men icke ensidigt får till dennes fördel allenast tillämpas, utan äfven vara lika gällande till sina följder för låntagaren beträffande ränteberäkningen *å de sista två femtedelarne* af lånet, har efter revisorerernas uppfattning långifvaren och, i händelse han, såsom nu varit fallet, förr än kontraktet fastställer, velat inlösa sistnämnda belopp motsvarande obligationer, äfven bort lösa desamma åtföljande, för 1868 löpande räntekuponerna. Då af räkenskaperna synes, att så icke tillgått, hafva revisorererna ansett sig böra förhållandet till Riksdagen omförmäla.“

Under diskussionens fortgång gjordes derjemte af Herr *Säaf* det yrkande, att till första afdelningens godkända förslag skulle fogas ett yttrande derom, att Riksgälds-kontorets Fullmäktige under indragningen af medlen för

den utaf Raphael & Sons öfvertagna låneandelen hos långifvarne deponerat en summa af 140,000 pund sterling, derå en till två procent bestämd årlig ränta erhållits.

Sedan diskussionen förklarats slutad samt Herrar Falk och Grefve Mörner afstått från sina särskilda yttranden, framställdes af Herr ordföranden proposition om antagande af det från andra afdelningen ingifna förslag, hvilken proposition med enhälligt *nej* besvarades.

Då derefter proposition framställdes derom, att, i enlighet med Herr vice ordförandens, Herr Linders m. fl. yrkanden, något tillägg till första afdelningens redan af Herrar revisorer godkända förslag till yttrande angående 1868 års jernvägslån icke skulle i berättelsen ingå och denna proposition med blandade ja och nej besvarats, samt Herr ordföranden förklarad ja vara öfvervägande, begärdes votering. Sedan vid fråga, om hvilket af de trenne yrkanden, som kvarstodo, skulle antagas till kontraposition, Herr Sääf återtagit sitt yrkande om intagande af yttrande, angående deposition af en del utaf lånemedlen, samt meningarne icke kunde förenas om hvilketdera utaf de numera återstående tvåanne yrkanden borde antagas till kontraposition, anställdes härom votering, vid hvilken Herrar Per Nilsson, Friherre von Schulzenheim, Sääf, Witt, Friherre Akerhjelm, Linder, vice ordföranden och ordföranden, således åtta ledamöter afgåfvo sina röster för Herr Sääfs förslag och fyra ledamöter, Herrar Chenon, Grefve Mörner, Wærn och Falk för Herr Chenons förslag. Härpå anställdes votering i enlighet med följande af Herr ordföranden framställda och af Herrar revisorer godkända voteringsproposition:

Den, som i enlighet med Herr vice ordförandens m. fl. yrkanden vill att något tillägg till första afdelningens redan godkända förslag till yttrande, angående 1868 års jernvägslån icke skall i revisionsberättelsen ingå,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, hafva Herrar revisorer beslutat, att näst efter det från första afdelningen inkomna och godkända förslag till yttrande angående sagde lån skall i berättelsen införas ofvan intagna af Herr Sääf framställda förslag.

Vid denna votering röstades *ja* af Herrar Chenon, Per Nilsson, Grefve Mörner, Friherre Akerhjelm, Falk, Linder, vice ordföranden och ordföranden samt *nej* af Friherre von Schulzenheim, Sääf, Witt och Wærn och hade Herrar revisorer sålunda med 8 röster mot 4 beslutat i enlighet med ja-propositionen.

Mot beslutet reserverade sig Herrar Witt och Sääf.

In fidem

D. M. Sandahl.

Utaf voteringen finna Herrarne, att alla de förslag, som afsågo ett tillägg till första afdelningens relation om lånet, förkastades, men Herrarne torde deraf också finna, att inom revisionen voro flera än reservanterne, som

ville hafva ett sådant tillägg. Revisorerna voro hufvudsakligast skiljaktige angående rätta tillämpningen af kontraktet, men hafva icke kunnat föreställa sig annat, än att kontraktet låg eller borde ligga till grund för det sätt, hvarpa lånet indrogs. Då nu Fullmäktige förklarar, att så icke är förhållandet, utan att anmärkta förfarandet skett på grund af en i protokollet intagen öfverenskommelse, hemställer jag huruvida en uppgörelse emellan två kontrahenter verkligen kan anses vara gjord, då bestämmelsen derom blott finnes i den ene kontrahentens protokoll. Jag anser, att såväl detta förhållande, som den vigt revisorerna genom sin relation om detta ärende visat sig fästa dervid, utgör skälig anledning för Stats-Utskottet, att sysselsätta sig med ämnet. Man har visserligen invändt, att Utskottet ej haft skäl att härom yttra sig, då decharge redan lemnats Fullmäktige. Jag ber att i det afseendet få fästa uppmärksamheten på, att den decharge, som 1869 års Riksdag lemnade Fullmäktige, berör blott deras protokoll till en viss dag i Januari månad samma år, förutom 1867 års då reviderade räkenskap. I dessa protokoll ingår visserligen lånekontraktet, men det har icke varit min mening, att göra anmärkning mot kontraktet, ty detta är för mig klart och tydligt, om också icke för mina medrevisorer, hvilka derå velat grunda det stora afdrag, hvilket i revisionsberättelsen sagts vara den "jouissance", som skulle tillfalla långifvarne, ett ord, som icke förekommer i kontraktet och som jag derföre anser vara obehörigt att ingå i revisorernes resonément. Dechargen rör, som jag nämnde, protokollet, men huruvida kontraktet blifvit *riktigt tillämpadt*, detta synes först af 1868 års räkenskaper, hvilka utgjort föremål för sednast församlade revisorers granskning; om det således icke skall anses alldeles ändamålslost, att revidera hvarje års räkenskaper, kan man ju icke afvisa en räkenskapsanmärkning nu dermed, att decharge är lemnad, ty dechargen omfattar ej Riksgälds-kontorets räkenskaper under år 1868. Således ligger deri icke något hinder för Utskottet, att taga ärendet i öfvervägande och gifva Riksdagen upplysning om det indragna lånet verkligen inkommit så som lånekontraktet bestämmer.

Jag förenar mig derför med dem, som yrkat återremiss.

Herr Forsbeck: Jag har begärt ordet med anledning af en Stats-Utskottsledamots yttrande, att dubbel ränta icke blifvit betald. Stats-Utskottet känner dock allt för väl att Raphael & Sons å de lemnade förskotterna erhållit fem procent ränta jemte kupongerna.

En af Fullmäktige i Riksgälds-kontoret har sagt, att Raphael & Sons ombud betingade sig alla obligationer och kuponger. Det är möjligt, men då är det besynnerligt, att Riksgälds-kontoret i 5 § af lånekontraktet föreskrifver, att i den mån lånemedlen varda för Riksgälds-kontorets räkning disponibla, obligationer å deremot efter öfverkommen kapitalrabatt svarande belopp komma att af Riksgälds-kontoret hållas R. Raphael & Sons tillhanda. Det är detsamma som att Riksgälds-kontoret säger att det kontrakt, som blifvit upprättadt med Raphael & Sons, är härmed annullerad.

Det är verkligen förvånande att i alla Svenska lånetransaktioner sådant skall ega rum. Då 1864 års lån afslöts med Schröder, jublade man öfver de goda villkoren. Då beviljades 13 procent kapitalrabatt och vid nu ifrågavarande lån var kapitalrabatten 17 procent. Vi stackars Svenskar böra derföre akta oss för utländska lånetransaktioner.

Då icke annat yrkande än om återremiss blifvit gjordt, instämmer jag i detta yrkande.

Herr Liss Olof Larsson: Jag ämnar icke deltaga i denna diskussion, och jag skall icke heller göra det i hvad det omtalade länet beträffar, men då af diskussionen tycks framgå att Kammarerna komma till Utskottet återförvisa denna punkt, har jag begärt ordet i anledning af en talares anmärkning angående siffrorna i revisionsberättelsen. Det synes som om den, hvilken läst korrektivet till denna Berättelse, föreställt sig att icke någon skulle läsa densamma, ty det finnes knappt någon sida der icke fel i siffrorna förekommer. Jag var såsom åhörare närvarande å Riksgäldskammaren, då Berättelsen der föredrogs och jag omnämde dervid några af de sifferfel jag upptäckt; men vid slutliga afgörandet var jag icke tillstädes och vet således icke huru afdelningen resonerat öfver de anmärkta förhållandena. Man har likväl sedan jag gjorde mina anmärkningar sagt mig att allt berodde på tryckfel, och detsamma har här nyss blifvit sagdt af en afdelningsledamot; så är dock icke i allt förhållandet. Jag har nyss haft den skrifna originalberättelsen i min hand och har vid genomseendet deraf visserligen funnit, att de flesta af de anmärkta oriktigheterna härleda sig af tryckfel och öfverföring af transporten, så t. ex. förekommer å ett ställe ett belopp af 84,287,235 R:dr 55 öre i stället för 82,287,235 R:dr 55 öre och å ett annat 19,179,655 R:dr 15 öre i stället för 30,179,655 R:dr 15 öre o. s. v.

Sådana fel förefinnas å flera ställen vid transporterna från ena sidan till den andra, men till slut får man i de fall jag hunnit kontrollera de rätta summorna. Det af en talare här midt emot anmärkta förhållandet å sidan 86 i Berättelsen, har äfven jag funnit, och jag har derföre jemfört den tryckta med den skrifna Berättelsen och funnit dem lika, der är ingen transport, det är blott hopsummerat fyra särskilda poster, och i stället för 1,788,730 R:dr, som det borde vara enligt de särskilda posterna, står der 2,088,730 R:dr. Här är således en missräkning, eller som jag tror en felskrifning å 300,000 R:dr. Äfven å ett annat ställe är det ej fullt klart huru saken sig förhåller. Å sidan 50 förekommer en transport, hvilken jemväl är oförändrad i slutsumman å sidan 52 af 30,697,784 R:dr 53 öre, men vid den summering, som jag verkställt, har jag kommit till det resultat att uppgiften i stället bör vara 30,781,344 R:dr 53 öre. Der kan dock felet förefinnas förut, ty den omnämnda transporten eller slutsumman uppkommer efter en summering, som fortgår å flera pag. och jag har ej med full noggrannhet hunnit genomräkna det föregående.

Jag har velat påpeka detta på det att, i händelse punkten till Utskottet återförvisas, Utskottet må se efter hvarti felet ligger och sådana anmärkningar eller sifferfel ej må stå obesvarade.

Dessutom förekommer å ett ställe, och det beror ej på något tryckfel eller hvad jag skall kalla det, att vid förvandling af preussiska thaler till svenska riksdaler thalern beräknats motsvara $2\frac{2}{3}$ R:dr, men när jag förvandlar summan efter den beräkningen kommer jag till ett helt annat belopp än det som i Berättelsen finnes upptaget. Men när jag i den skrifna Berättelsen eftersett förhållandet, framgår det egna förhållandet, att i den tryckta finnes tillagt orden "å $2\frac{2}{3}$ R:dr per Thlr.", som ej finnes i den

skrifna; huru detta kunnat tilläggas, eller när det skett, förstår jag ej. Nu har troligen Riksgälds-kontoret begagnat en annan beräkning än $2\frac{2}{3}$ R:dr, och summan kan vara och är säkert riktig, ehuru det genom det skedda tillägget i den tryckta Berättelsen kommit att se litet besynnerligt ut.

Huruvida dessa anmärkningar bort rätteligen göras vid den nu föredragna punkten vet jag ej, då Fullmäktiges décharge icke lärer vara beroende af tryck- eller skriffel i revisorernes Berättelse, men som sagdt, beslutas en återremiss har jag velat påpeka dessa förhållanden, på det Utskottet må kunna taga dem i öfvervägande, i fall de äro deraf förtjenta.

Herr Medin: Jag har begärt ordet blott för att bemöta den talare, som hyste så många farhågor, om Fullmäktiges protokoll skulle komma oss till handa. Det var ingalunda min mening att vi skulle få alla dessa protokoll, ty de äro digra luntor, utan endast de protokoll, hvilka gifvit Fullmäktige anledning till detta beslut. Det visar sig ju tydligt af summorna att dubbel ränta blifvit betald och den utgör enligt revisorernes Berättelse icke mindre än 14,730 Pund Sterling eller nära 300,000 R:dr svenskt. Skall man låta detta helt och hållet passera utan att göra sig reda för anledningen till att denna ränta blifvit medgifven och kupongerna ändå lemnade? Jag anser det vara orätt att ej vilja lemna upplysning derom och det är derfore som jag yrkar punktens återmitterande till Utskottet.

Öfverläggningen var slutad; och beslöt Kammaren att till Utskottet återförvisa denna punkt.

Härpå åtskiljdes Kammarens ledamöter, kl. 3 $\frac{1}{4}$ e. m., men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 11.

Föredrogs och bifölls StatsUtskottets Utlåtande N:o 35, i anledning af Riksdagens år 1869 församlade Revisorers Berättelse angående verkställd granskning af de under Kongl. Kommers-kollegii förvaltning ställda fonder och medel.

§ 12.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 36, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning, bro- och hamnbyggnader samt sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag.

Punkterna 1 och 2.

Biföllos.

Punkten 3.

Herr Statsrådet Adlercreutz: Då Stats-Utskottet ansett sig icke böra förorda Kongl. Maj:ts framställning om anvisande af statsbidrag till väganläggning mellan Lycksele och Wilhelmina kyrkobyar i Westerbottens län, så har det skett icke af den anledningen att icke Utskottet funnit den ifrågasatta väganläggningen nyttig och behöflig, utan emedan Utskottet dels ansett andra vägarbeten ännu angelägnare, dels funnit kostnaden under närvarande finansiella ställning nog stor. Denna kostnad uppgår till omkring 160,000 R:dr och det begärda statsanslaget till $\frac{2}{3}$ deraf eller 106,700 R:dr. Hvad nu först angår frågan om andra väganläggningars större behöflighet, så är det egentligen en, som Utskottet ansett förtjent af synnerlig uppmärksamhet, nemligen den i den följande punkten af Stats-Utskottets Betänkande omförmälda. Jag vill icke bestrida att äfven den kan blifva af stort gagn, men jag kan dock icke underlåta att uttrycka min förundran deröfver, att då Kongl. Maj:t, efter tillstyrkande af Dess Befallningshafvande och landstinget i Westerbottens län, på grund af fullständiga utredningar framlagt förslag om den i nu föredragna punkten ifrågasatta väganläggningen, Stats-Utskottet framför detta förslag framhållit ett annat, grundadt uteslutande på en enskild motionärs framställningar, som, huru trovärdiga de än må vara, dock icke torde böra anses innefatta den utredning af frågan, hvarpå ett Riksdagens beslut lämpligen må byggas. Hvad åter beträffar den stora kostnaden, så har det varit vanligt, att Riksdagen vid sidan af den årliga vägbyggnadsfonden för ifrågakommande större väganläggningar beviljat särskilda anslag, desto nödvändigare, som då Kongl. Maj:t blott har att disponera öfver ett års anslag för vägarbeten i sender, kontrakt eljest aldrig skulle kunna uppgöras om något större vägarbete, som vore beräknadt att utföras under loppet af flera år. Vid sistlidne riksdag beviljades sålunda för väganläggning mellan Hvetlanda och Serarps gästgifvaregårdar i Jönköpings län, och för ett likartadt arbete i Nottebäcks socken af Kronobergs län, särskilda anslag, deraf dock endast vissa delar anvisades att utgå under åren 1869 och 1870, så att för det förra 10,000 R:dr, för det sednare 6,400 R:dr ännu icke äro anvisade. Kongl. Maj:t har nu icke hos Riksdagen föreslagit anvisande af dessa 16,400 R:dr utan i stället afsett, att de skulle utgå från den allmänna vägbyggnadsfonden för 1871, men deremot begärt ett mindre belopp eller 15,000 R:dr för vägen mellan Lycksele och Wilhelmina. Utskottet har också icke ansett denna utgift för ett år vara synnerligen betungande, men yttrat betänklighet vid att förorda beviljandet af ett så stort belopp, som det föreslagna arbetet i sin helhet komme att kräfva. Riksdagen kan ju likväl, i fall 15,000 R:dr nu beviljas för år 1871, nästa riksdag, i fall omständigheterna sådant fordra, anså ett mindre belopp, och så allt framgent. Jag för min del anser det af vigt, att årligen åtminstone något göres för de Norrländska kommunikationerna och skulle således finna det välbetänt, om Andra

Kammaren i likhet med den Första ville bevilja detta anslag, hvadan jag henställer att Kammaren med afslag å Utskottets Betänkande, måtte bifalla Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Almquist: Ehuru man icke kan hafva stor förhoppning om framgång, då man i en anslagsfråga uppträder emot Stats-Utskottet, så ber jag dock om Kammarens benägna uppmärksamhet för den nu förevarande frågan, enär den ringa kännedom, som de flesta af Kammarens ledamöter torde hafva om dessa bygder, väl lärer göra några närmare upplysningar i saken nödvändiga. Såsom af Kongl. Maj:ts Proposition synes, är här fråga om, att genom den föreslagna väganläggningen bereda Wilhelmina sockens innevägnare kommunikation med Lycksele kyrkoplats, der Lappmarkens provincialläkare, veterinär, kronofogde och apothek äro förlagda och hvarst det största varuutbytet mellan nedra landets och Lappmarkens produkter eger rum. I den ifrågavarande orten finnes för närvarande under sommartiden icke annat kommunikationsmedel än en gångväg och det på en sträcka af icke mindre än 10 till 15 mil. Man kan knappast göra sig en föreställning om hvilka svårigheter denna brist på kommunikationer förorsakar befolkningen i dessa trakter. Jag vill derpå anföra ett exempel. Under det sista missväxtåret samlade man, för att undsätta denna orts innevägnare, förråder af spanmål och andra förnödheter. För att framskaffa dessa förråder från det ställe, der vägen slutade, fick man betala ända till 1½ och 2 R:dr per lispund för transporten. Den väg, genom hvilken man nu afser att bereda kommunikationer till de aflägsnare delarne af Lappmarken, skulle komma att gå genom en landsträcka mellan Umeå- och Angermannaelfven, utgörande en höjtplatå af icke mindre än 70 qvadratmil, der annat kommunikationsmedel icke finnes än medelst gående och bärande på ryggen. Denna trakt anses emellertid vara den bästa i hela Westerbottens — ja bland samtliga vara lappmarker. Jag har i anledning af frågan om denna väganläggning infördrat upplysningar från kronofogden i orten, som meddelat att invid och i närheten af den undersökta väglinien finnas icke mindre än 43 byar, utgörande omkring 30 mantal med 235 åboer och en befolkning af nära 2,000 personer, som underhålla mer än 3,500 hästar, boskapskreatur, får och getter. Det visar sig således oemotsägligt, att denna trakt är ganska god till odling och man blir vid ett besök i dessa nejder verkligen öfverraskad af den i jämförelse med ortens förhållanden i allmänhet der rådande starka växtligheten. Det är med ett ord ett lika godt land som något annat i Norrland. Till få väganläggningar kan Riksdagen därför, efter min tanke, bevilja anslag der behofvet af hittills saknad kommunikation är så uppenbar och der så stor nytta af ett dylikt anslag kan förväntas som här.

Det synes mig också, att då man beviljar så betydliga summor till jernvägar i mellersta och södra Sverige, det borde vara en grundsats att äfven anvisa ett årligt bidrag till vanliga vägar i de aflägsnare bygderna. Den befolkning, som finnes i den trakt, hvarom jag nu talar, är idog och arbetsam, men hämmas i sin utveckling till en högre civilisation genom bristen på kommunikationer och deraf följande isolering. Dessa bygder äro de enda, som här icke hafva någon representant; må det därför

tillåtas den, som eger det höga förtroendet att å Kongl. Maj:ts vägnar handhafva deras angelägenheter, här föra deras talan. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts Proposition och afslag å Utskottets Betänkande.

Herr Per Nilsson i Espö: Riksdagen har i den förra punkten beviljat dessa trakter anslag för en utfartsväg till Bottniska viken. Detta synes också vara det rättaste, då man i första rummet bör eftersträffa att anlägga sådana vägar, hvarigenom man kan komma ut till de öppna hamnarne. Den trakt, hvarom i denna punkt är fråga, är icke så tätt bebyggd, att man under närvarande finansiella ställning torde böra bevilja medel till denna väganläggning. Stats-Utskottet får se någorlunda efter, att debet och kredit gå i hop. Det tyckes således vara skäl att man väntar med detta företag åtminstone ännu ett år. Andra vägar kunna ju framdeles i dessa trakter befinnas nyttigare, ehuru de icke nu lyckats att erhålla så höga förespråkare som denna. Skulle nu Staten binda sig vid en så stor summa, som den här af Kongl. Maj:t begärda, så kunde det kanske afskära möjligheten att på en längre tid erhålla några anslag till nödvändigare vägar. Jag vill emellertid icke längre uppehålla Kammaren utan yrkar bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Engman: Stats-Utskottet har i sitt Utlåtande beträffande min motion om anläggning af väg mellan Ramsale socken i Westernorrland och Ströms socken i Jemtland förklarad de skäl jag anført för denna väganläggning vara synnerligen behjertansvärda, men ändock afstyrkt densamma liksom den väganläggning, hvartill Kongl. Maj:t begärt anslag mellan Wilhelmina och Lycksele kyrkobyar. Den oginhet emot Norrland, som häri röjer sig, lärer härleda sig deraf att Norrland lyckats genomdrifva Sala-banan, hvilket anses vara en så ofantlig fördel för Norrland. Emellertid ligger den norra ändpunkten af denna jernvägsstump 40—50 mil från den af mig föreslagna vägen. Då likväl Kongl. Maj:t icke genom nådig Proposition understödt min motion och icke heller Utskottet funnit för godt att gifva den sitt förord, så får jag väl låta mitt förslag falla för närvarande och förena mig med Landshöfding Almquist i anhållan om anslag till den väg, som här är i fråga. Jag yrkar således afslag å Utskottets Betänkande i denna punkt och bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, angående Lycksele—Wilhelmina-vägen, som ock ligger 60 å 70 mil norr om Gefte—Dala jernväg, så att icke någon direkt fördel erhålles genom Salabanans anläggande, hvarigenom somliga anse Norrlands alla kommunikationsbehof vara fyllda måhända för långliga tider.

Vid jämförelse af Stats-Utskottets Utlåtande och min motion finner man lätt att Utskottet ej citerat mitt yttrande rätt, hvilket det bort om det velat begagna mitt yttrande i motionen såsom skäl för afslag på den Kongl. Propositionen.

Herr Leffler: Då med undantag af Herr civilministern inga andra än Norrländingar, hvilka hafva eget intresse att bevaka, talat för den nu ifrågavarande väganläggningen, så vill jag, som i denna sak måste kunna anses fullkomligt opartisk, inlägga mitt ord till förmån för denna af Kongl. Maj:t föreslagna väg. Hvad jag af Landshöfding Almquist hört i

denna fråga har för mig varit fullkomligt afgörande. Då jag bland annat erfarit, att den trakt, genom hvilken vägen skulle komma att gå, utgör en areal af icke mindre än 70 qvadratmil, som för närvarande är utan hvarje väg, så kan jag lätt föreställa mig hvilken nytta en sådan väg måste medföra. Tänk om oss, mine Herrar, om vi i mellersta eller södra Sverige skulle hafva blott *en* qvadratmil, som icke egde *en enda* väg, hvilket obehag och hvilka svårigheter det skulle medföra. Men hvad skall man då säga om ett område på 70 qvadratmil, som totalt saknar detta första och nödvändigaste kommunikationsmedel? Under det vi i mellersta och södra Sverige byggt jernvägar för öfver 100 millioner R:dr, har äfven Norrland i sin mån fått dertill bidraga.

Såsom bekant är har Första Kammaren redan lemnat sitt bifall till Kongl. Maj:ts Proposition och det tyckes då som Andra Kammaren icke heller borde hushålla på ett anslag sådant som detta. För att freda mitt samvete har jag derföre velat öppet utsäga min mening i denna fråga, samt yrkar afslag å Utskottets Betänkande och bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Statsrådet Adlercreutz: Då en ärad ledamot af Stats-Utskottet såsom en anledning till Utskottets afstyrkande yttrande i denna punkt anfört angelägenheten att tillse, det "debet och credit ginge ihop" i statsbudgeten för nästkommande år, vill jag dervid blott erinra att Stats-Utskottet icke tyckes hafva fäst någon större vikt vid den summa, som blifvit föreslagen att till det ifrågavarande ändamålet användas för år 1871. Det är egentligen den stora ansvarigheten för *framtiden* Stats-Utskottet befarar, men hvaraf vådan synes mig väsendtligen minskad, om man betänker, att Riksdagen eger i sin makt att årligen bestämma statsanslagets belopp. Samme värde ledamot gjorde i sammanhang härmed en antydning derom, att Westerbottens län genom Kammarens beslut helt nyligen kommit i åtnjutande af anslag till fullbordande af en väganläggning till just denna samma Wilhelmina kyrkoby och att af detta skäl äfven det vägarbete, hvarom den nu föredragna punkten handlar, vore enligt hans förmenande mindre brådskande. Det är visserligen sannt, att båda vägarne hafva samma utgångspunkt och bära till en del samma namn, men jag ber att få fästa uppmärksamheten uppå, att de dock gå åt helt olika håll och på betydligt afstånd från hvarandra genomlöpa skiljda delar af provinsen. Granskar man närmare den lilla broschyr, som blifvit utdelad bland Riksdagens ledamöter och innehåller anteckningar om "allmänna väg- och vattenbyggnadsarbeten i Sverige under åren 1867, 1868 och 1869, jemte sammandrag för tiden från 1840 till och med 1869" finner man för öfrigt, att Westerbotten ingalunda bland de Norrländska provinserna under denna följd af år blifvit företrädesvis gynnad med bidrag af statsmedlen till sådana anläggningar, utan snarare tvärtom.

Herr Östman: Då föregående talare redan klart framhållit och fullständigt utvecklat de skäl, som äfven finnas anförda i Kongl. Maj:ts Proposition och hvilka ådagalägga såväl behovet och ändamålsenligheten af den ifrågavarande väganläggningen som vigten för ortens fattiga och arbetslösa befolkning, att statsbidrag till ändamålet beviljas och anvisas att

att utgå redan innevarande år, kan jag inskränka mig att i korthet förklara, att jag äfven för min del kommer att rösta för afslag å Stats-Utskottets Betänkande i denna punkt och bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: I afseende å denna punkt vill jag icke framställa något yrkande, hvarken å bifall eller afslag, men jag har önskat få Kammarens uppmärksamhet fästad derpå, att Stats-Utskottet i förevarande Betänkande under många punkter, såsom skäl för afstyrkande af anslag till arbetsföretag, hvilka åtminstone förefalla mig vara minst lika nyttiga för det allmänna och förtjenta af understöd som det ifrågavarande, anfört det förhållandet, att Utskottet icke ansett statsverkets närvarande ställning medgifva beviljandet af särskilda statsbidrag för större vägarbeten, till hvilkas antal äfven detta måste räknas.

Nu har man visserligen hört här framhållas, att det blott vore fråga om att för nästinstundande år bevilja det derför afsedda beloppet, utan att man derigenom skulle på förhand binda sig vid några ytterligare årsutgifter för ändamålet. Om vi kunde vara härom fullt förvissade och dertill hoppas att till nästa år skörda guld, som man säger, skulle måhända förslaget kunna tagas i närmare öfvervägande. Men jag tror ändock, att man bör vara försigtig, då det gäller att anticipera på framtiden. Jag har derföre äfven velat erinra om denna, efter min tanke, riktiga grundsats, som genomgår så väl förevarande som öfriga delar af Betänkandet, och af hvilken lärer följa, att det icke kan vara lämpligt att bifalla hvad här blifvit yrkadt i strid deremot, utan att Stats-Utskottets yttrande bör godkännas.

Herr Asker: Vi minnas säkerligen alla den tidpunkt, då Norrland för få år sedan var hemsökt af en ganska svår missväxt, och äfven inom det län, der min embetsverksamhet blifvit mig förlänad, fanns då en kommun, som befann sig i en särdeles vanlottad ställning. Inom densamma hade sedan länge varit fråga om utförandet af ett vägbyggnadsföretag, nemligen emellan Loos kyrkoby och Hamre kapellag, och den olyckliga tillfällighet som vållades af felslagna skördar gaf mig särskild anledning att hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att af statsmedel måtte anvisas, till utförande af denna väg, ett anslag af 30,000 R:dr. Det beviljades. Denna väganläggning har sedermera, enligt hvad af vederbörande från väg- och vattenbyggnadskorpsen utsände sakkunnige män är vordet intygadt, blifvit på ett särdeles förtjenstfullt sätt utförd till allas belåtenhet; men, mine Herrar, jag kan icke för eder skildra befolkningens djupt kända tacksamhet mot Kongl. Maj:t och dess Regering för detta så välvilligt gifna, så nyttigt använda statsbidrag. En kommun, som under århundraden varit utestängd från all samverkan och förbindelse med det öfriga Sverige och som dittills nödgats, som det heter, klöfja sig fram, har nu blifvit ställd i den underbara skickelse, att den kan på axel transportera sina förnödenheter. Tillfredsställelsen, glädjen och belåtenheten inom orten

anledning af denna såsom märkvärdig ansedda tilldragelse kunna icke med ord uttryckas.

Nu är här fråga om ett dylikt vägbyggnadsföretag inom en annan landsdel, som ligger ofantligt mycket nordligare; och skulle det icke vara en heder för den svenska Representationen, om den mot slutet af det nittonde århundradet ville medgifva ett anslag för år 1871 af 15,000 R:dr till ett så stort, vackert och gagneligt företag, som att bereda en utfartsväg från bygder, hvilka hittills varit uteslutna från möjligheten af beröring med landets öfriga delar. Då jemväl nu är upplyst och ådagalagdt, att Första Kammaren härtill lemnat sitt bifall, hoppas äfven jag, i min egenskap af norrländing, att denna omständighet ej må anses inom denna Kammare såsom ett skäl att vägra anslag till en vägbyggnad, som måhända långt för detta bort beviljas från Representationens sida, om statsverkets tillgångar det medgifvit. Man säger visserligen, att det är fara värdt, att "debitet och kredit icke gå i hop." För min del tror jag dock, att den tid ännu är fjerran, då statsregleringen i Sverige må anses medföra några synnerliga finansiella bekymmer i följd af ett anslag till belopp af endast 15,000 R:dr. Jag vågar därför vördsamt och ödmjukt anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts Proposition i denna fråga och hemställa till Kammaren, huruvida det icke vore en gärd af rättvisa och på samma gång — att jag så må säga — en eröfring på civilisationens område, att medelst väg förbinda den aflägsna landsort, som nu är i fråga, med Sveriges öfriga bygder.

Med Herr Asker förenade sig Herr *Tjernlund*.

Grefve Sparre: Om här vore fråga om endast 15,000 R:dr, skulle kanske, såsom den siste talaren yttrade, statens tillgångar kunna medgifva deras anvisande. Men det belopp, som frågan gäller, är dock icke 15,000 R:dr, utan i sjelfva verket 106,700 R:dr, och jag befarar att våra "tillgångar", så väl för året 1871 som under den närmaste tiden icke erbjuda tillfälle och möjlighet till en så stor utgift. Vi hafva under närvarande riksdag redan afslagit framställningar om anslag till företag, säkerligen i allmän betydelse och vigt af mycket större omfattning och gagneligare för en vida större befolkning samt derjemte mycket mera inbringande för statsverket än det nu ifrågavarande. Och man kan verkligen icke, vid betraktande af de anslag, som föreslagits och beviljats under en längre tid för Norrland, undgå att äfven göra något litet afseende å hvad som influtit till statsverket från denna landsdel. En dylik jemförelse har äfven blifvit för någon tid tillbaka gjord, och jag ber att få erinra, att densamma utföll till den grad slående, att hvar och en, som derom tog kännedom, häpnade. Hvarenda riksdag utgå ofantliga summor till understöd åt dessa nordliga bygder. Äfven för den innevarande finna vi i en följande punkt af detta Betänkande af Stats-Utskottet tillstyrkt för Norrland ett belopp af 60,000 R:dr, att utgå såsom *anslag utan återbetalningsskyldighet*, under det att för hela det öfriga riket blifvit föreslaget att anvisas endast 50,000 R:dr och detta såsom *lån*. I näst föregående punkt hafva vi redan beviljat anslag till fullbordande af en väganläggning emellan Åsele och denna samma Wilhelmina kyrkoby i Westerbottens

län, hvilken anläggning derigenom kostar Staten tillsammans 50,000 R:dr, äfven dessa i sin helhet gifna utan återbetalningsskyldighet; och det synes mig verkligen vara fara värdt, att, huru stor välviljan än må vara, Statens tillgångar icke räcka till att så här slumpa bort penningar. Det är så mycket kinkigare med dessa vägar i Norrland, som jag ganska väl påminner mig, att det icke är mer än några få år sedan, då hos Kongl. Maj:t förekom en fråga, huru en väg, anlagd för statsmedel i Norrland, skulle underhållas, emedan, sedan den väl blifvit utförd med en kostnad af emellan 70,000 och 80,000 R:dr, kommunen, oaktadt anslag för ändamålet blifvit den beviljad och af densamma emottaget under förbindelse, bland annat, att ansvara för framtida underhållet af väganläggningen, den likväl förklarade sig icke vilja eller icke kunna underhålla den, och hemställen gjordes af sådan anledning till Regeringen, huru detta skulle ske, hvarjemte begärdes statsbidrag för ändamålet.

Vid minnet af detta ganska egendomliga förhållande och då i allt fall vår ställning för ögonblicket i finansielt hänseende är sådan jag redan angifvit: då å ena sidan våra tillgångar äro så begränsade och å den andra anspråken på Statens kassa så olikartade och så stora, att vi funnit oss nödsakade att afslå allt statsanslag åt arbetsföretag, hvilka — jag upprepar det — utan allt tvifvel skulle gagna landet i sin helhet mycket mer än det, om hvilket nu är fråga, kan det icke gifvas för oss någon möjlighet och jag kan tillägga icke heller någon anledning att gå längre för närvarande i uppfyllande af det ortsanspråk, som här framhålls och förfäktas, än som redan skett i föregående punkt.

Jag kan derföre icke heller annat än instämma med Stats-Utskottet i denna del och tror, att för denna gång åtminstone icke förefinnes någon anledning till brådska med detta anslag, hvilket utan någon större olägenhet bör kunna anstå, tills bättre tider bättre medgifva ett användande af statsmedlen äfven till ändamål, för hvilka ingen tvingande nödvändighet talar.

Herr Almqvist: Jag hade visserligen icke tänkt besvära Kammarren med något vidare yttrande i denna fråga, men då den föregående talaren vidrört några omständigheter, hvilka jag anser mig skyldig att närmare belysa, ber jag Kammarens ledamöter ursäkta, att jag för några ögonblick tager i anspråk deras tid.

Den ärade talaren uppgaf såsom skäl för afslag, bland annat, att i samma trakt, der den nu ifrågavarande vägen vore afsedd att utföras, föreslagits och äfven för nästkommande år beviljats ett anslag för en vägomläggning, såsom jag tyckte, att han uttryckte sig. Jag ber då att först och främst få fästa uppmärksamheten uppå, att det anslag, hvarom den föregående punkten handlar, lemnats icke för en *vägomläggning*, utan för anläggning af en *ny* väg, äfvensom att det anslag, som nu derför beviljats, icke är afsedt att utgå nästa år, utan redan det innevarande, emedan berörda väg skall vara färdig till afsyning den 1 nästkommande Oktober. Med anledning af så väl denne som en annan föregående talares från Skåne yttrande i samma syftning får jag vidare meddela, att sistnämnda väg berör en annan trakt af provinsen, än den här förevarande är ämnad att genomgå. Den sedan 1867 bearbetade vägen mellan Asele

och Wilhelmina följer Ångermanelfvens strand. Den berör icke alls de inre delarne af landet, såsom fallet är med den, om hvilken här är fråga, utan afser egentligen kommunikationen mellan Asele och Lappmarkens nordligare bygder. Den är af stor betydelse för denna trakt, men den länder icke till gaga för samma del af provinsen, oaktadt ändpunkten, Wilhelmina, är densamma.

Den siste talaren och som jag tror äfven någon föregående har äfven yttrat, att anslagsfrågan icke gällde tusentalen utan hundra tusental R:dr. Jag erkänner, att summan i sin helhet icke är obetydlig, men fördelad, såsom ämnadt är, på en följd af år tror jag icke, att den årligen bör kännas mera tryckande för framtiden än det belopp af 15,000 R:dr, hvarom nu är fråga, för nästkommande år, då för hvarje statsreglering, som nu upprättas årligen, det beror af representationen att bestämma, huru mycket skall till företagens fortsättande anvisas för det kommande året.

Det är dock icke med afseende härå jag hufvudsakligen begärt ordet, utan för att belysa ett förhållande, som den siste ärade talaren fann lämpligt att framhålla, eller att dessa norra provinser, enligt hans förmenande, egentligen vore af ett ganska ringa värde för landet och isynnerhet för statsverket, emedan de inbringade så litet i statsbidrag. Jag medgifver, att de direkta statsbidragen derifrån äro jemförelsevis ringare, hvilket också är helt naturligt, emedan odlingen der icke är så vidsträckt och befolkningens antal mindre. Hela Norrland sluter visserligen icke inom sig mer än en half million innebyggare eller en åttendedel af hela Sveriges befolkning, men jag ber dock att få till Kammarens bedömande öfverlemnna, huruvida icke ett land kan hafva fördel i finansielt hänseende af vissa orter, fastän dessa icke direkt inbringa så mycket till statsverket. Jag föreställer mig nemligen, att ett lands finansiella bestånd beror derpå, huruvida, såsom man brukar uttrycka sig, handelsbalansen upprätthålles, eller med andra ord att exporten och importen uppväga hvarandra. Och är detta en sanning, så tillåter jag mig hemställa, om det finnes någon del af vårt land, som så mycket bidrager till detta för landet företrädesvis viktiga mål som Norrland. Jag ber att till upplysning härom få meddela, att, medan under året 1868 exporten för hela riket uppgick till ett sammanlagdt värde af i rundt tal omkring 119 millioner R:dr, under samma år från Norrland exporterades endast trävaror till ett värde öfverstigande 39 millioner R:dr, eller till omkring en tredjedel af hela landets export förutom jern, skinnvaror och fetalier. Om jag nu fördelar dels detta belopp på denna befolkning och dels det återstående värdet af exporten på det öfriga landet, så inträffar, mine Herrar, att för Norrland exporten representerar ett belopp af 76 R:dr 20 öre för hvarje person, under det att i det öfriga landet densamma uppgår för hvarje innebyggare till endast 21 R:dr 90 öre.

Öfvergår jag nu till rikets import, utgjorde denna för samma år, evalverad i penningar, 137,000,000 R:dr. Fördelar jag åter denna summa på befolkningen i hela landet, så uppkommer för hvarje person ett belopp af 33 R:dr. Vi finna således, att för Norrland exporten på hvarje person utvisar ett värde af 76 R:dr 20 öre och importen 33 R:dr. I Norrland uppstår således ett öfverskott för hvarje person i exportvärde af 43 R:dr 20 öre, då deremot, mine herrar, i Sveriges öfriga delar importen

ställer sig för hvarje person 11 R:dr 10 öre *högre* än exporten. Då frågar jag hvilken ort i landet är det väl, som, i förhållande till folkmängd och taxeringsvärde m. m., *mest* bidrager till upprätthållande af landets välstånd? Jo, just Norrland, detta af den ärade representanten från Wenersborg så illa anskrifna Norrland! Ett ytterligare bevis på det berättigade i detta påstående är jag i tillfälle att anföra. Vår utrikes sjöfart bestreds under år 1868 af 972 svenska fartyg, hvilkas lästetal utgjorde 5,425 nyläster. Af dessa fartyg utgingo från norrländska hamnar der hemmahörande 214 stycken fartyg, mätande tillsammans 2,218 nyläster. Äfven i detta hänseende intager således, såsom man finner, Norrland ett vida mera framstående rum än den öfriga delen af landet. Men, invändan I måhända, mine Herrar, — det är förunderligt då, att Norrland, som exporterar så mycket och äfven i öfrigt utvecklar en så betydlig verksamhet, ändock icke går framåt. Ja, så kan det verkligen synas; men skälet kan jag förklara ganska lätt. Det härleder sig derifrån, att de flesta trävaruexportörer icke äro bosatte der, utan i Stockholm, Skåne och Göteborg; och, mine Herrar, *dit* går vinsten af exporten och *der* nedläggas dessa kapitaler samt bidraga till *dessa* provinserns utveckling, under det att Norrland på detta sätt utmustas genom sin egen rikedom på naturalster. Hvar och en inser, att detta är en omständighet, som måste vara för Norrland i hög grad bekymmersam, på samma gång den utöfvar ett särdeles gynsamt inflytande inom andra orter och ej förändrar Norrlands ställning till landet i sin helhet, hvarom jag talar. Ty om äfven häraf förklaras anledningen, hvarför Norrland icke förmår att lemna så stora omedelbara bidrag till statsverket, ådagalägga emellertid de förhållanden jag angifvit icke dess mindre och uppenbarligen, att Norrland dock ofantligt mycket mer än öfriga provinser och landets befolkning i öfrigt medverkar till upprätthållande af landets finansiella och ekonomiska ställning. Med afseende å detta faktum tillåter jag mig hemställa, om det kan anses vara ett allt för stort anspråk på statsverket, om man uttalar en önskan, att Kammaren ville bevilja detta lilla anslag, hvarom jag äfven förnyar min anhållan.

Herr Statsrådet Adlercreutz: En värd talare har nyss, såsom skäl för afslag, åberopat det förhållande, att Norrland åtnjutit stor hjälp för åstadkommande af vägar, vattenaftappningar med flera dylika allmänna företag. Jag vill härvid erinra, att Norrland icke står ensamt i detta hänseende, och det må icke förtyckas mig, om jag tager Elfsborgs län till utgångspunkt för en jämförelse. Enligt den af mig förut åberopade broschyren visar sig att, under tiden från år 1840 till år 1869, Westerbottens län åtnjutit, till omläggande, förbättrande eller nyanläggande af vägar, statsbidrag till belopp af 267,720 R:dr samt till vattenaftappningar och utdikningar i statsbidrag, "dels anslag, dels lån", 197,213 R:dr 33 öre, eller i rundt tal tillsammans omkring 465,000 R:dr, under det att Elfsborgs län under samma tid erhållit till vägars omläggande, förbättrande eller nyanläggande i statsbidrag 542,108 R:dr 31 öre samt till utdikningar "dels anslag, dels lån", 297,357 R:dr 70 öre, eller tillsammans omkring 840,000 R:dr. Om man härtill lägger hvad som blifvit beviljadt, dels till Dalslands kanal, 237,000 R:dr såsom anslag och 920,000 R:dr såsom lån, och

till utförande af en sidofarled till nämnda kanal 12,750 R:dr såsom anslag och 51,200 R:dr såsom lån, samt ytterligare tager i beräkning de lån, som på billiga villkor blifvit beviljade för åstadkommande af jernvägarne Borås—Herrljunga och Herrljunga—Wenersborg—Uddevalle, så lärer man med skäl kunna säga, att åtminstone icke Elfsborgs län blifvit tillbakaset vid fördelningen af de allmänna medel, som på de sednaste 30 åren blifvit till utförande af allmänna arbeten anordnade.

Herr Gumælius: En föregående talare har yttrat, att det vore illa, om dessa nu ifrågasatta 15,000 R:dr skulle förmå bringa statsregleringen för år 1871 i oreda, men jag vill erinra denne talare, att det är icke allenast denna summa, som vi nu böra fästa oss vid, utan att vi äfven böra något tänka på framtiden. Vi hafva redan beviljat en million till fortsättande af våra jernvägsstambaner, och det stadnar säkerligen icke dervid; vi hafva äfven beviljat 46,000 R:dr till en biblioteksbyggnad, som kauske, innan den blir fullkomligt ordnad, äfven kommer att erfordra en million, och vi komma snart till en punkt i detta nu föredragna Utlåtande, deruti föreslås ett anslag af 130,000 R:dr för tillökning af vägbrytaren utanför Wisby hamn, och då detta anslag är af Utskottet tillstyrkt, är det väl ock sannolikt, att det af Riksdagen beviljas. Under sådana förhållanden, då det är nödigt att vi så mycket som möjligt inskränka utgifterna och icke alltför mycket anticipera på framtiden, och då tillgångarne äro så begränsade som de för närvarande verkliga äro, finner jag mig föranlåten bifalla Utskottets hemställan och afstyrka det af Kongl. Maj:t begärda anslaget.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Jag hade verkligen icke tänkt att bestrida beviljandet af det nu begärda anslaget, hvilket jag ock nämnde, då jag sist hade ordet; men då jag nu hört en landshöfding från Norrland offentligt förklara och beskrifva alla de rikedomar och tillgångar, denna landsort eger, och derigenom funnit att dessa norrländingar ingalunda måtte vara så vanlottade, som man i allmänhet tror, så anser jag det vara allt skäl i världen att låta dem hjälpa sig sjelfva med så väl den nu ifrågasatta väganläggningen som äfven andra arbeten, som deruppe kunna komma i fråga att utföras. Vi innebyggare i södra delarne af riket äro på långt när icke så rika och så väl lottade, som Norrlands innevånare, enligt den nyss lemnade beskrifningen, och jag är numera öfvertygad derom, att det vore en verklig misshushållning om Staten, under nuvarande brydsamma finansiella förhållanden, skulle bevilja det utaf Kongl. Maj:t nu äskade anslaget, för att påbörja den ifrågasatta väganläggningen, hvarföre jag för min del nu yrkar bifall till Utskottets hemställan uti förevarande punkt.

Grefve Sparre: Om man vill anställa jemförelse mellan de statsbidrag, som för utförande af allmänna arbeten blifvit lemnade olika län inom riket, så synes mig att man åtminstone bör taga i betraktande den olika folkmängden inom de jemförda länen, för att komma till ett något så när riktigt omdöme. Jemför man nemligen tvänne län, af hvilka det ena har 3 å 4 gånger så stor folkmängd som det andra, så bör det väl

ock visas, att samma län erhållit 3 à 4 gånger så stora statsanslag, som det andra, ty annars blir ju jämförelsen haltande och på det hela ingenting bevisande. Så har emellertid här icke skett. Jag tager mig derjemte friheten erinra, att de statsbidrag, som blifvit lemnade till utförande af så väl de enskilda jernvägarne inom Elfsborgs län som af Dalslands kanal, äro lånebidrag, hvarå Staten uppbär 4 procent ränta, men att bidragen till Norrland utgå i de aldra flesta fall såsom anslag utan återbetalningsskyldighet. Om jag ej misstager mig, så bestämdes vid de fornda riksdagarne, vid anslag till vägförbättringar m. m., alltid såsom ett vilkor, att hälften eller en tredjedel skulle tillfalla Norrland, så att, om man beviljade t. ex. 150,000 R:dr, så skulle Norrland deraf alltid åtnjuta 75,000 eller 50,000 R:dr, men jag medger, att sådant numera visserligen icke kommer i fråga.

På sätt en talare redan nämnt, förekomma uti ett par punkter längre fram frågor om anslag till myrutdikningar och vattenaftappningar, och derutaf finner man, att Stats-Utskottet hemställt, att 60,000 R:dr måtte utgå såsom *anslag* utan återbetalningsskyldighet till myrutdikningar och vattenaftappningar inom de sex nordligaste länen jemte fyra häradet af Wermlands län, samt att, för utförande af enahanda arbeten inom rikets mellersta och södra län, blifvit af Utskottet föreslaget, att 50,000 R:dr måtte utgå såsom *lån*. Jemför man dessutom den från de norrländska länen inflytande bevillingen med den inkomst Staten drager från de öfriga länen, så slår jämförelsen sig särdeles illa ut för Norrland; och utaf allt detta framgår såsom ett otvetydigt faktum, att Staten på de norrländska länen depenserar vida mer än den får in. Men nu är det en annan fråga: hafva vi verkligen råd att allt framgent förfara på detta sätt? Det ser beklagligtvis icke så ut, hvarken för detta eller kommande år, och med hänsyn till våra mindre ljusa utsigter, samt i betraktande deraf, att den folkmängd, som skulle få någon egentlig nytta af den föreslagna vägen, är ganska liten och obetydlig i jämförelse med den ganska betydande kostnaden, finner jag mig för min del förhindrad att bifalla den Kongl. Propositionen.

Herr Asker: En ärad talare har här nyss yttrat, att här vore fråga, icke endast om 15,000 R:dr, utan om 106,000 R:dr, hvartill sammanlagda kostnaden för den ifrågasatta vägbyggnaden skulle uppgå. Detta kan icke bestridas, men frågan är att fördela hela denna sammanlagda kostnad så, att vid hvarje riksdag icke skulle utgå mer än 15,000 R:dr om året, och det är under denna förutsättning man här yrkat bifall till det begärda anslaget. Jag hemställer ock, huruvida det kan vara möjligt att utföra så stora och viktiga företag som vägbyggnadsarbeten i ett land, sådant som Norrland, med mindre man vågar se frågan i stort och taga i betraktande de välsignelsebringande följder, som af dessa arbeten måste uppkomma. Man har sagt, att de delar af landet, som erhållit stora anslag för utförande af allmänna arbeten, hafva haft mycket större folkmängd än andra landsorter, hvilka icke erhållit så stora statsbidrag, och att de förra erhållit större anslag just på grund deraf, att de äro mer befolkade än de sednare; men vid sådant förhållande synes det mig vara ganska lämpligt att på dessa rikare befolkade trakter tillämpa en

föregående talares yttrande, så att, då dessa orter äro rikt begåfvade, de böra hjälpa sig själfva, utan att behöfva anlita statens tillgångar för understödjande af de allmänna arbeten, hvarutaf de kunna vara i behof.

Man säger vidare, att denna fråga rör landsdelar, för hvilka staten redan gjort så stora uppoffringar, att några större sådana icke vidare böra ifrågakomma. Jag bestrider detta på det lifvigaste, ty man kan med fullt skäl säga, att Norrland ännu icke kommit i åtnjutande af alla de välsignelser civilisationen skänker ett land, och det har icke i någon nämnvärd grad erhållit sådana fördelar, som mellersta och södra delarne af riket vetat att i så rikt mått förskaffa sig genom anläggningar af statsbanor med flera dylika allmännyttiga och gagnande företag. Det är derföre också nu Norrland vågar framställa en ödmjuk och vördsam anhållan om beviljandet af ett anslag, som efter all möjlig beräkning skulle lemna de mest tillfredsställande resultat. Norrland har med Westergötland den gemensamma lyckan att kunna såsom sin tillhörighet räkna den utmärkte man, hvilken här uppträdt såsom den förnämste motståndaren till beviljandet af det anslag, som här är i fråga. En utmärkt författare har sagt, att den bygd, som fostrat ynglingen, fordrar sin fosterlön af mannen. Nå väl! Det är i detta hänseende Norrland nu önskar få göra sin bördsrätt gällande för bifall till det ifrågasatta anslaget åt ett län, som är föga uppodladt, och den uppoffring, som staten derigenom finge vidkännas, skulle med all sannolikhet lemna ett resultat, som komme att blifva gagnande för landet i sin helhet. Ega vi icke ett gemensamt fosterland — lefva vi icke under samma himmel — dyrka vi icke samma Gud — lyda vi icke samma lagar; hvarföre skola vi då ställa de olika provinserna inom landet i harnesk mot hvarandra — hvarföre skola vi behandla den ena mera styfmoderligt och hårdt än den andra? Jag har aldrig kunnat föreställa mig att sådana åsichter här skulle vinna insteg, och det har djupt smärtat mig att se en så stor del af Andra Kammarens ledamöter här velat motsätta sig bifall till ett anslag, som verkligen är så af behofvet påkalladt, som det nu ifrågaställda.

En annan talare har här ordat om de stora uppoffringar, som redan utaf denna Riksdag blifvit gjorda. Men om vi fördela de anslag, som nu blifvit beviljade på flera år och lämpa vår statsreglering efter våra förhållanden, så att anslagen kunna småningom utgå, så tror jag, att resultatet deraf skall blifva, att vi med förtroende och förhoppning kunna tryggt blicka in i framtiden; och med denna förutsättning anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts nådiga Proposition.

Friherre Alströmer: Då min embetsbroder från Elfsborgs län icke velat erkänna riktigheten af hvad Civilministern, då han angaf skälen, hvarföre nu ifrågavarande medel borde beviljas och utgå såsom anslag, omnämnde angående de särskilda understöd af statsmedel, som kommit Elfsborgs län till del, så finner jag mig af rättskänsla manad att mot Grefve Sparres yttrande erinra att, i motsats till hvad han sagt, alla anslag till vägomläggningar, vare sig i sydliga eller nordliga delar af landet, utgå såsom anslag utan återbetalningsskyldighet. Hvad sjelfva saken angår, vill det synas mig att, då landets södra provinser hafva att tillgå en vidsträckt jernvägskommunikation, hvarå hela landet upp-

offrat många millioner R:dr, men deremot Norrland mångenstädes saknar farbara landsvägar, billighet och rättvisa fordra, att Norrland må erhålla statsbidrag till några väganläggningar och förbättringar.

Huruvida en väganläggning mellan nu ifrågavarande orter är företrädesvis af behovet påkallad, är jag icke i tillfälle att bedöma, men jag anser det icke vara rätt att söka sätta Norrland för mycket efter landets öfriga provinser.

Grefve Sparre: Jag vill endast erinra, att hvad jag, med anledning af Civilministerns yttrande om statsbidrag till de enskilda jernvägsbyggnaderna i Elfsborgs län samt till Dalslands kanal, nyss anförde icke var något annat än en erinran om att dessa statsbidrag utgått hufvudsakligast såsom lån, samt att intressenterna uti nämnda byggnadsföretag erlägga 4 procent ränta å lånesumman till statsverket, men att norrländingarne enligt Kongl. Maj:ts Proposition skulle få detta statsbidrag, likasom de flesta föregående, såsom anslag, d. v. s. utan återbetalnings-skyldighet.

Herr Statsrådet Adlercreutz: Det är ledsamt att behöfva vidare deltaga i en diskussion, som gått utöfver det egentliga ämnet och numera synes gå ut på endast att justera förut afgifna yttranden; men jag finner mig föranlåten att påminna om hvad jag nyss sade angående de stora statsbidrag som kommit andra provinser än Norrland till del. Jag nämnde särskildt hvad som blifvit lemnadt till arbetsföretag inom Elfsborgs län och upp gaf äfven huru mycket deraf utgått såsom rent anslag, och huru mycket såsom lån, och jag får här ånyo ur den förut åberopade broschyren meddela, att statsbidrag utgått till Dalslands kanal *237,000 R:dr såsom rent anslag* och *920,000 R:dr* såsom lån, samt till en kanal med slussar emellan sjöarne Westra och Östra Silen på Dalsland *12,750 R:dr såsom anslag* och *51,200 R:dr* såsom lån.

Jag har trott mig böra upprepa detta, på det jag ej må anses hafva velat vilseleda Kammarerna med uppgifter som icke äro sanningsenliga.

Sedan öfverläggningen nu förklarats slutad, framställdes proposition å de yrkanden, som derunder förekommit, nemligen dels å bifall till Utskottets förslag och dels å bifall till Kongl. Maj:ts framställning i ämnet. Af dessa propositioner ansåg Herr Talmannen den sednare vara med öfvervägande ja besvarad. Emellertid begärdes omröstning, för hvars anställande nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i Tredje punkten af dess Utlåtande N:o 36,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts nådiga framställning i det ämne, hvarom förevarande punkt handlar.

Omröstningen utföll med 66 ja mot 58 nej, i följd hvaraf Kammarren bifallit Utskottets hemställan.

Punkterna 4 och 5.

Biföllos.

Punkten 6.

Ordet begärdes af

Herr Printzensköld: Vore här fråga om att bevilja ett nytt anslag, så skulle utgången af den härstädes sist försiggångna voteringen helt visst afhålla mig från att påyrka ett sådant anslag; men, då förhållandet icke är sådant, vågar jag hoppas att beslutet angående den nu föredragna punkten skall blifva annorlunda.

Det är för Kammarens alla ledamöter bekant att sistlidna års Riksdag, för att bereda arbetsförtjenst åt den till följd af missväxt nödlidande befolkningen i Småland, till omläggning af allmänna landsvägen emellan Hvetlanda och Serarps gästgifvaregårdar, beviljade ett anslag af 40,000 R:dr, deraf 15,000 R:dr skulle utgå under förra året samt ett lika belopp under innevarande år. Deremot blef det icke stadgadt när de återstående 10,000 R:dr skulle utgå, och icke heller inflöt någon bestämmelse derom uti det af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, på Kronans vägnar, afslutade arbetskontraktet. Att dessa 10,000 R:dr emellertid skola en gång utbetalas, lärar väl ingen kunna bestrida; och Herr Civilministern har nyss förklaradt, att af de 150,000 R:dr, som till vägars anläggande och förbättrande blifvit för nästkommande år ställda till Kongl. Maj:ts disposition, skall jemväl berörda återstod utanordnas.

Då nu emellertid den kommun, der arbetet förehafts, med skyldig och prisvärd omtanka för de nödlidande, under förra året antagit samt afönat en betydlig arbetsstyrka och derigenom lyckats att så forcera arbetet, att detsamma blir färdigt före utgången af innevarande år, hafva de medel kommunen hittills fått uppbära till följd häraf icke kunnat förslå, utan har kommunen måst upptaga lån under förhoppning att utbetomma återstående 10,000 R:dr, så snart arbetet blir fullbordadt. Det synes således vara billigt, att Riksdagen under dessa förhållanden medgifver, att omförmälda redan beviljade 10,000 R:dr må i år utbetalas; och då Första Kammaren för sin del redan beslutat detta, hemställer jag, om icke äfven denna Kammare ville fatta enahanda beslut och sålunda medgifva att, derest Kongl. Maj:t af den till dess disposition för år 1871 ställda fond af 150,000 R:dr till vägars anläggande och förbättrande anvisar 10,000 R:dr till fullbordande af Hvetlanda—Serarpsvägen, detta belopp redan under innevarande år må få från Riksgäldskontoret utbetalas.

Jag anhåller vördsamt att Herr Talmannen behagade framställa proposition på detta förslag.

Vidare anfördes ej. De af Herr Talmannen framställda propositioner, dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på bifall till Herr Printzenskölds förslag, besvarades med blandade ja och nej. Vid Herr Talmannens förklarande, det han ansåge ja vara öfvervägande för den sednare mening, begärdes votering, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i punkten 6 af dess Utlåtande N:o 36,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, för sin del, beslutat:

Att Riksdagen måtte medgifva att, derest Kongl. Maj:t af den till dess disposition för år 1871 ställda fond af 150,000 R:dr till vägars anläggande och förbättrande anvisar 10,000 R:dr till fullbordande af Hvetlanda—Serarpsvägen, detta belopp redan under innevarande år må få från Riksgälds-kontoret utbetalas.

Omröstningen visade 94 ja mot 22 nej, och hade alltså Utskottets hemställan äfven i denna punkt af Kammaren bifallits.

Punkterna 7—8.

Biföllos.

Punkten 9.

I anledning af Utskottets förra hemställan i denna punkt yttrade:

Herr Wikström: Det anslag hvarom här är fråga har Kongl. Maj:t föreslagit böra utgå med ett belopp af 90,000 R:dr, men Utskottet har på knapphändiga skäl nedsatt detsamma och hemställt att endast 60,000 R:dr borde beviljas. Jag tillåter mig att erinra derom att Rikets Ständer för ifrågavarande ändamål redan vid 1840—1841 årens riksdag beviljade 180,000 R:dr, vid 1844—1845 årens riksdag 225,000 R:dr, vid hvardera riksdagen 1850—1851 och 1853—1854 150,000 R:dr, vid 1856—1858 årens riksdag icke mindre än 300,000 R:dr, samt vid 1859—1860 årens riksdag 150,000 R:dr. Under följande riksmöte åskade Kongl. Maj:t 50,000 R:dr årligen under 1864, 1865 och 1866, men Riksdagen höjde anslaget till 100,000 R:dr för hvarje år. Vid 1865—1866 årens riksdag begärde Regeringen 100,000 R:dr, men Representationen beviljade 120,000 R:dr, hvilket belopp anslogs äfven af 1868 års Riksdag. Af sär-

skilda omständigheter ansåg sig Riksdagen för lidet år icke kunna bevilja anslaget till samma belopp, utan nedsatte det till hälften eller 60,000 R:dr; men dessa omständigheter förefinnas lyckligtvis icke numera.

Af hvad jag sålunda anfört framgår att Riksdagen redan för 30 år sedan ansåg myr- och mossutdikningar till förminskande af frostländigheten vara af den vikt, att statsmedel borde dertill anvisas; och Riksdagen har sedermera särskilda gånger för detta ändamål beviljat högre belopp än Kongl. Maj:t föreslagit. Den minskning af ifrågavarande fond, som skedde vid sistlidna års riksdag, och i följd hvaraf under innevarande år icke finnes mera än 60,000 R:dr att disponera, vidtogs under uttryckligt erkännande från Riksdagens sida af de välgörande verkningar, som så beskaffade utdikningar medföra till förekommande af missväxt genom frostskador. Det sist förflutna året har lemnat ett nytt bidrag till erfarenheten af frostländighetens förstörande inflytande på skörden, enär den lofvande grödan inom Elnäs, Fryksdals och Nordmarks härader på många ställen genom de i slutet af Augusti inträffade frostnätter så förderfvades, att en stor del af skörden icke kan till brödföda användas, och den inom Norrsyslets fögderi erhållna spanmålen är alldeles otjenlig till utsäde. Särskildt har inom Finnskogarne frosten för lidet år härjat så svårt, att nära total missväxt kan anses derstädes hafva inträffat. Det kraftigaste medlet att för framtiden undanröja anledningen till dessa olyckor är utan tvifvel att befrämja utdikning och aftappning af dervarande moss- och myrtrakter; och sedan allmogen af hvad som redan blifvit utfördt kommit till insigt om dessa arbetens gagnelighet, har hågen därför alltmera vaknat, hvarpå såsom bevis må anföras, att utgifterna till dagtraktamente åt den agronom, som i Wernland besörjer undersökningarne, och hvilket traktamente af Hushållningssällskapet bekostas, uppgått

till	171 R:dr	under	år	1865,
	368	”	”	1866,
	676	”	”	1867,
	868	”	”	1868,
samt ökats till	1,230	”	”	1869,

Jag vill derjemte anmärka, att detta anslag användes icke till mindre företag utan till sänkning och utdikning af ofantliga kärr och myrar, till följd hvaraf det kommer vidsträckta trakter till nytta. Derföre böra också dertill anvisas sådana belopp som medgifva något mera vidsträckta arbeten, än hvad som kan åstadkommas med ett så ringa anslag som det, hvilket utgår under innevarande år; och jag yrkar med anledning deraf afslag å Utskottets hemställan i denna punkt men bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Per Nilsson i Espö: Såsom ledamot i Riksgäldsafdelningen inom Utskottet, derifrån detta förslag utgätt, anser jag mig skyldig att korteligen angifva, hvarföre Utskottet funnit sig icke böra tillstyrka det belopp Kongl. Maj:t åskat.

Jag är visserligen långt ifrån att bestrida, att de medel, som anvisas till ändamål, sådana som det nu ifrågavarande, blifva använda på ett ganska nyttigt sätt; men man är skyldig att taga landets ekonomiska

ställning i betraktande och tillse huruvida den medgifver lika stora utgifter som förut till detta ändamål. Vid de många riksdagar, som jag förut bevistat, har jag tillstyrkt vida större anslag än detta till ifrågavarande ändamål; men jag har gjort det, emedan man då haft i Riksgälds-kontrert ett öfverskott af flera millioner R:dr, deraf en del icke kunnat bättre användas. Men då vi numera år efter år hafva svårt att få debet och kredit att gå ihop, måste vi se till att vi icke genom utgifter, hvilka icke äro alldeles oundgängliga, göra ställningen ännu mera brydsam. Jag erinrar mig visserligen hvad en talare, vid behandlingen af en föregående punkt af Betänkandet, yttrade derom att ett årligt anslag af 15,000 R:dr omöjligen kunde försvåra statsregleringen. Detta kan nog synas hafva sin riktighet, men en hvar, som begär ett anslag, kan säga på samma sätt, och man måste då göra afseende å behovet. Inom Riksgäldsafdelningen tillgår man derföre sålunda att, sedan alla Kongl. Propositioner och motioner inkommit, räknar man öfver hvad som blifvit begärdt och, då detta vida öfverstiger tillgångarne, måste man afslå en stor del af hvad som påyrkats och bifalla endast det aldru nödvändigaste. Mig tyckes att norrländingarne icke borde vara så stora i sina pretentioner; de borde för det närvarande kunna åtnöjas med de rikliga anslag som blifvit åt dem beviljade, samt icke begära att vi skola både bygga deras vägar och odla deras jord, då vi sjelfve hafva det ganska knappt; de borde derföre åtnöja sig med att under nuvaraude förhållanden gå något saktare framåt. På grund af hvad jag anfört yrkar jag bifall till Utskottets Utlåtande.

Efter denna öfverläggning bifölls Utskottets förslag.

Utskottets sednare hemställan:

Bifölls.

Punkterna 10—15.

Biföllos.

§ 13.

Slutligen bifölls Stats-Utskottets nu föredragna Memorial N:o 37, med förslag till allmänna vilkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under denna riksdag beviljas för väganläggningar och vägförbättringar, hamnanläggningar och vattenkommunikationer, äfvensom för sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag.

§ 14.

Anmälades till bordläggning:

Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 8, i anledning af väckt motion om ändring af 14 § Riksdags-ordningen, samt:

Bevillnings-Utskottets Betänkanden:
 N:o 4, angående tullbevillningen;
 N:o 5, angående stämpelpappersafgiften; och
 N:o 6, i anledning af väckta motioner om särskild beskattning af
 tobak.

På Herr Talmannens förslag beslöt Kammaren, att dessa nu anmälda ärenden skulle i ändamål af vidare handläggning sättas främst å den föredragningslista, som till nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 15.

Ledighet beviljades:

	Friherre von Otter från denna dag under 5 dagar,		
Herr	Andreas Andersson från Wermland från den	8 April under	8 dagar,
”	Herman Schmidt ” ” ”	9 ” ”	8 ”
”	Wikström ” ” ”	9 ” ”	11 ”
”	Per Persson från Stockholms län ”	9 ” ”	12 ”
”	Brolin ” ” ”	9 ” ”	14 ”
”	Lars Persson i Hjulsta ” ”	12 ” ”	14 ”

§ 16.

Justerades protokollsutdrag rörande alla ärenden som vid detta sammanträde varit föremål för beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 8 e. m.

In fidem
 H. Husberg.